

KRETANJE STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA I SPOLJNOTRGOVINSKE RAZMJENE U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI I CRNOJ GORI U PERIODU 2019-2021. GODINE

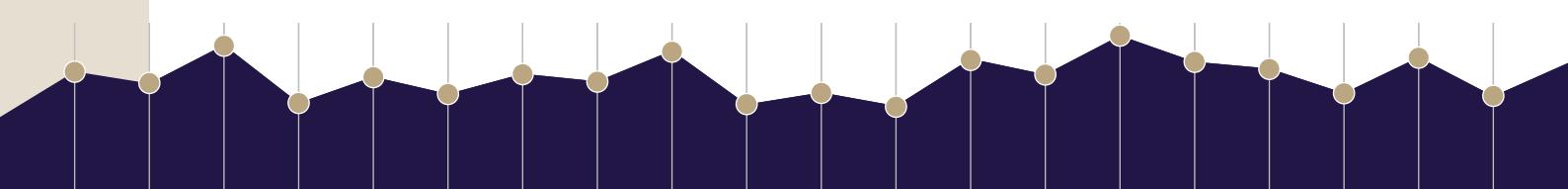

LISTA SKRAĆENICA

BDP	Bruto domaći proizvod
CBCG	Centralna banka Crne Gore
CEFTA	Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini
CG	Crna Gora
DD	Porez na dobit pravnih lica
DI	Direktne investicije
EFTA	Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu
EU	Evropska unija
MAKSTAT	Državni zavod za statistiku Republike Sjeverne Makedonije
MF	Ministarstvo finansija
mil.	Milion/i
MONSTAT	Uprava za statistiku Crne Gore
NBRSM	Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije
PDD	Porez na dohodak fizičkih lica
PDV	Porez na dodatu vrijednost
RSM	Republika Sjeverna Makedonija
SAD	Sjedinjene Američke Države
SDI	Strane direktne investicije
SMTK	Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
STR	Spoljnotrgovinska razmjena
Kv.	Kvartal

SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA	3
REZIME	5
UVOD	7
SLUČAJ SJEVERNE MAKEDONIJE	9
1. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE	10
1.1. MJERE ZA PRIVLAČENJE SDI	10
1.2. KRETANJE I STANJE SDI	12
1.3. STANJE I KRETANJE SDI PO ZEMLJAMA	15
1.4. STANJE I KRETANJE SDI PO SEKTORIMA	17
2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	21
2.1. OSTVARIVANJE TRGOVINSKE RAZMJENE I TRGOVINSKI DEFICIT	22
2.2. TRGOVINSKA RAZMJENA PREMA ROBNIM SEKTORIMA I ODJELIMA	25
2.3. NAJVEĆI TRGOVINSKI PARTNERI ZA UVOD, IZVOZ I UČEŠĆE U TRGOVINSKOM BILANSU	31
ZAKLJUČNA SAGLEDAVANJA	36
SLUČAJ CRNE GORE	37
1. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE	38
1.1. MJERE ZA PRIVLAČENJE SDI	38
1.2. ULOGA SKUPŠTINE CG U PRAĆENJU VELIKIH INVESTICIONIH PROJEKATA	41
1.3. TREND KRETANJA SDI	41
1.4. TREND KRETANJA UKUPNOG PRILIVA SDI PO ZEMLJAMA	46
2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	48
2.1. OSTVARENJE SPOLJNOTRGOVINSKE ROBNE RAZMJENE I TRGOVINSKI DEFICIT	49
2.2. SPOLJNOTRGOVINSKA ROBNA RAZMJENA	50
2.3. NAJVEĆI TRGOVINSKI PARTNERI ZA UVOD, IZVOZ I UČEŠĆE U TRGOVINSKIM BILANSIMA	60
ZAKLJUČNA SAGLEDAVANJA	66

REZIME

Analiza pokazuje da je u Republici Sjevernoj Makedoniji (RSM), u 2021. godini, u prvom kvartalu, neto priliv SDI iznosio 37,27 mil. eura, te da ne predstavlja poboljšanje u odnosu na prvi kvartal 2020. i 2019. godine. Drugi i treći kvartal zabilježili su poboljšanu sliku sa neto prlivom, od 209,76 i 38,55 mil. eura, respektivno, od čega je u drugom kvartalu zabilježen rast u odnosu na 2020. i 2019. godinu, dok je u trećem kvartalu zabilježen rast u odnosu na 2020. godinu, ali i pad u odnosu na 2019. godinu.

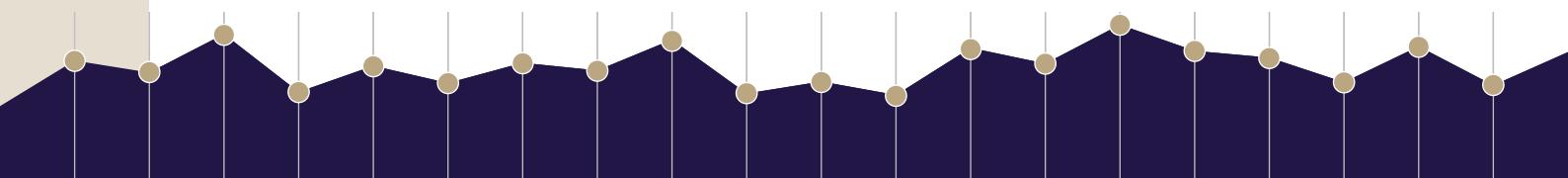
U Crnoj Gori (CG), u prvom kvartalu 2021. godine, neto priliv SDI iznosio je 83,7 mil. eura, i takođe, ne bilježi rast u odnosu na prvi kvartal 2020. godine, dok u odnosu na isti period 2019. godine bilježi blagi rast. Drugi kvartal 2021. godine, takođe, bilježi poboljšanu sliku, blagi pad neto priliva SDI u odnosu na drugi kvartal 2020. godine, i rast u odnosu na 2019. godinu. U trećem kvartalu 2021. godine, neto priliv SDI bilježi najveći iznos u posmatranom periodu, 146,6 mil. eura, i rast u odnosu na isti period 2020. godine, kao i u odnosu na treći kvartal 2019. godine, kada je ostvaren najniži iznos u posmatranom periodu. U periodu januar-septembar 2021. godine, neto priliv SDI bilježi veći iznos nego priliv ostvaren u čitavoj 2019. godini.

Spoljnotrgovinska robna razmjena u CG je u 2020. godini bila pod uticajem pandemije COVID-19. U periodu januar – septembar 2021. godine, realizovana STR je na nivou od 2.130,15 mil. eura i niža je za 3% u odnosu na 2019. godinu, a u odnosu na isti period 2020. godine veća je za 17,1%, što predstavlja oporavak spoljnotrgovinske aktivnosti. Kada se posmatra po kvartalima, najveći nivo trgovinske razmjene ostvaren je u trećem kvartalu 2021. godine i to na nivou od 840,9 mil. eura i 9,7% je veća u odnosu na isti period 2019. godine i 37,4% u odnosu na 2020. godinu. Najmanji nivo trgovinske razmjene ostvaren je u prvom kvartalu 2021. godine i to u iznosu od 532,4 mil. eura i manji je za 13,7% u odnosu na isti period 2019. godine odnosno 14,6% u odnosu na isti period 2020. godine.

Analiza, takođe pokazuje da u RSM, STR u 2021. godini, u periodu januar-septembar iznosi 12.100 mil. eura, povećana za 2.700 mil. eura u odnosu na isti period prošle godine, a kao rezultat većeg procentualnog povećanja uvoza nego izvoza. Najveći rast trgovine ostvaren je u drugom kvartalu od 12,9% u odnosu na 2019. i 70,1% u odnosu na 2020. godinu. Niži rast zabilježen je u prvom i trećem kvartalu, oba sa rastom od 9,3% u odnosu na 2019. godinu, a u odnosu na prvi kvartal 2020. godine, zabilježen je rast od 15,8%, a u odnosu na treći 12,3%.

Trgovinska razmjena između CG i RSM, po robnim sektorima i odsjecima, uglavnom se odnosi na hranu i žive životinje i sirovine koje nijesu hrana već gorivo. U uvozu RSM-a iz CG najveće procentualno učešće imaju sirovine koje nijesu hrana već gorivo, dok je kod izvoza RSM-a u CG najveće procentualno učešće zabilježeno kod hrane i živih životinja. Uvoz CG iz RSM-a uglavnom se odnosi na proizvode iz građevinske industrije, dok je izvozni odnos RSM-a sa CG najvećim dijelom u proizvodima iz prehrambene industrije.

U trgovinskoj razmjeni dvije zemlje, u udjelu u trgovinskom bilansu, CG za analizirani period ima učešće deficitom u razmjeni sa RSM, koji u periodu januar-septembar 2019. godine učestvuje sa 20 mil. eura, 2020. godine taj udio iznosi 15 mil. eura i u 2021. godini ima učešće od 20 mil. eura.

UVOD

Struktura svake privrede ogleda se u faktorima proizvodnje – država, kapital, resursi, tehnologija i razvojni potencijal u zemlji. Da bi privukle strane investicije, vlade stvaraju uslove za povoljnu poslovnu klimu za priliv stranog kapitala. Strane direktnе investicije (SDI) su izvor dodatnog kapitala i dodatnog zapošljavanja i doprinose poboljšanju trgovinskih bilansa, transferu tehnologije, racionalizaciji proizvodnje, povećanju produktivnosti rada, društvenoj odgovornosti preduzeća itd.

Zemlje Zapadnog Balkana, za razliku od zemalja članica EU, nemaju ograničenja u pogledu vrste državne pomoći i kakve će podsticaje koristiti za privlačenje stranih investicija. Atraktivnost i konkurentnost ulaganja na Zapadnom Balkanu proistiće iz postojećih međunarodnih trgovinskih sporazuma i nejednakosti na tržištu rada u oblasti jeftine radne snage, obrazovanja i visoke ponude, ljudskog kapitala sa visokim obrazovanjem. U izgradnji povoljne investicione klime, slučaj Zapadnog Balkana podstiče i međusobnu konkureniju, što u pojedinim slučajevima rezultira neuravnoveženim politikama i beneficijama, koje, umjesto da donose trend ekonomskog poboljšanja, izazivaju pogoršavanje javnih finansija i poseban tretman stranih investitora. U tržišnoj privredi treba stvoriti koheziju priliva stranog kapitala sa fiskalnim kapacitetom za privlačenje investitora da bi stimulisao privredni rast u zemlji¹.

Predmet ove analize je kretanje (SDI) u Republici Sjevernoj Makedoniji (RSM) i Crnoj Gori (CG) i rezultati spoljnotrgovinske razmjene (STR) obije zemlje. Analiza daje pregled stanja investicionih i trgovinskih kretanja u obije privrede pod definisanim uslovima, u ciklusu od tri godine, prikazano po kvartalima i segmentirano po sektorima privrede. Odnosi se na način na koji preduzete mjere podrške i zaštite utiču na oporavak privreda u obije zemlje, konceptualizujući informacije iz poređenja stanja, kretanja i rezultata u istaknutim djelovima privreda.

Analiza obuhvata ekonomski rezultate politika koje uključuju podsticaje za SDI i STR intervencije, naglašavajući glavne aspekte tri kvartala 2021. godine i naglašavajući aktuelne događaje u obuhvaćenom vremenskom okviru. Ovi ekonomski rezultati, kao dio regionalne situacije na Zapadnom Balkanu, zasnovani su na podacima centralnih banaka, državnih zavoda za statistiku i ministarstava finansija. Analizom je utvrđena korelacija između priliva i odliva SDI i uticaja STR, kao relevantnog učesnika u ekonomskim kretanjima i rezultatima u 2019., 2020. i 2021. godini za period januar-septembar.

Ova analiza ima za cilj da upozna skupštinski sastav, u okviru svojih nadzornih uloga, sa stanjem u nacionalnim ekonomijama, tj. efektima u realnom sektoru privrede u odnosu na dvije međusobno povezane teme, kroz zbirni parametar – BDP, kao najrelevantniji indikator mjerljivosti ekonomskih kretanja. SDI i STR imaju direktni uticaj na stubove ekonomija u razvoju, kao što su RSM i CG, u vidu izvora dodatnog

¹ Radenković I., "Direktnе strane investicije u Srbiji", Istraživački rad br. 6 Rosa Lukemburg Stiftung Southeast Europe, 2017

kapitala i uticaja na trgovinski bilans zemalja. Metodološki pristup istraživanja zasnovan je na deduktivnom opisu ključnih podoblasti SDI i STR, naglašavajući kretanja i rezultate na kvartalnoj osnovi. Kvalitativni dio analize odnosi se na pregled propisa, javnih politika i bilateralnih sporazuma i članstvo u organizacijama u oblasti privlačenja SDI i podsticanja trgovinske saradnje. Kvantitativno istraživanje se fokusira na analizu kretanja SDI i rezultata STR, prikazanih u absolutnoj i procenzualnoj vrijednosti te učešću. Uporedni metod se fokusira na prikaz procentualnih promjena u 2021. godini, u odnosu na prethodne dvije, kako bi se prikazalo u kojim djelovima predmeta analize dolazi do ekonomskog oporavka, a u kojima do stagnacije tokom analiziranog perioda.

SLUČAJ SJEVERNE MAKEDONIJE

1. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

SDI su od velikog značaja u razvoju ekonomskih kretanja u zemljama, posebno u zemljama u razvoju. Ovim ulaganjima prenosi se savremena tehnologija, unapređuje proizvodni proces, bolje iskorišćeni proizvodni kapaciteti i prenose znanja za savremenu organizaciju rada. SDI omogućavaju otvaranje novih radnih mesta i specijalizaciju radnog kadra, što dovodi do smanjenja nezaposlenosti i povećanja produktivnosti radne snage. SDI finansiraju deficit tekućeg računa i promovišu integraciju u međunarodnu trgovinu. Zbog svih ovih prednosti koje proizilaze iz SDI, zemlje se stalno bore da ih privuku smanjenjem poreskih opterećenja, kroz određene subvencije, kroz stvaranje industrijskih zona, itd².

1.1 MJERE ZA PRIVLAČENJE SDI

NBRSM definiše SDI kao međunarodne investicione transakcije za sticanje trajnog ekonomskog interesa u preduzeću koje je rezidentno u ekonomiji različitoj od investitora.

Prema metodološkim standardima NBRSM, SDI se mogu prikazati po **principu usmjerenosti**, ili prema principu imovine i obaveza. Zbog jasnije razrade kretanja SDI, za predstavljanje aspekata analize koristiće se princip usmjerenošt. Podaci o stranim direktnim investicijama daju informaciju o smjeru ulaganja prema kome se DI predstavljaju kao DI u zemlji³ i SDI⁴. Glavna svrha ovog prikaza je praćenje neto efekta⁵ od SDI u domaću ekonomiju i obrnuto, što znači iskazivanje tražnje i obaveza. Podaci o transakcijama direktnih investicija uključuju kretanje kapitala⁶, reinvestiranje dobiti⁷ i dužničke instrumente⁸.

Politike privlačenja SDI u RSM se sprovode kroz programe podrške, obezbjeđujući set podsticajnih mjera za različite vrste SDI u različitim industrijama. Oni igraju važnu ulogu u društveno-ekonomskom razvoju zemlje. Pomoć koju dobijaju pravna lica – strani investitori, a koja dolazi u vidu državne pomoći, ima za cilj uspostavljanje sistema privlačenja i zadržavanja SDI⁹.

² Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju (UNCTAD) „Ulaganje u održivi oporavak“, Izveštaj o svjetskim investicijama, decembar 2021.

³ Direktne investicije u zemlji obuhvataju ulaganja direktnog investitora (pravnog ili fizičkog lica), nerezidenta, u preduzeće u koje se ulaže, rezidenta.

⁴ Direktne investicije u inostranstvu obuhvataju ulaganja direktnog investitora (pravnog ili fizičkog lica), rezidenta, u preduzeće u koje ulaže, nerezidenta.

⁵ Adekvatan efekat ulaganja kroz razliku između koristi od ulaganja i troškova.

⁶ Proističe iz: ulaganja direktnog investitora u preduzeće u koje se ulaže, ulaganja preduzeća sa direktnim ulaganjem u kapital direktnog investitora (povratna investicija) i ulaganja između horizontalno povezanih preduzeća (nerezidenata koja kontroliše ili osniva isti investitor).

⁷ Investicije ostvarene iz dobiti za potrebe razvoja, odnosno ulaganja u materijalnu imovinu (nekretnine, postrojenja i oprema) i u nematerijalnu imovinu (računarski softver i patente) za proširenje djelatnosti poreskog obveznika, osim ulaganja u putničke automobile, nameštaj, tepihe, audio-vizuelna sredstva, bijela tehnika, umjetnička dela iz likovne i primenjene umetnosti i druga ulaganja koja služe u administrativne svrhe.

⁸ Obuhvata zajmove, trgovinske kredite i avanse, dužničke hartije od vrijednosti, finansijski lizing i druga potraživanja i obaveze po osnovu ulaganja, isključujući potraživanja i obaveze između depozitnih društava i drugih finansijskih institucija.

⁹ Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju (UNCTAD) „Ulaganje u održivi oporavak“, Izveštaj o svjetskim investicijama, decembar 2021.

Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza RSM i Uprava za tehnološko-industrijske razvojne zone su nadležne institucije za privlačenje SDI, procedure u kojima učestvuje Sektor za privlačenje investicija Ministarstva privrede.

Praktičan primjer privlačenja SDI u RSM su slobodne ekonomski zone, koje se nalaze u 13 opština: Tetovo, Kičevo, Struga, Prilep, Đevđelija, Radoviš, Strumica, Štip, Delčevo, Vinica, Berovo, Rankovce i tri u Skoplju. U slobodnim ekonomskim zonama uvedene su podsticajne mjere koje dolaze u fiskalnoj i nefiskalnoj formi.

Od **fiskalnih stimulativnih mjer** se najviše praktikuju¹⁰:

- Svaki investitor u privrednim zonama ima pravo na izuzeće od 10 godina po osnovu PD;
- Oslobođenje od PD u slučaju odluke za reinvestiranu neto dobit prije oporezivanja;
- Svaki investitor u privrednim zonama ima pravo na 10-godišnje oslobođanje od poreza na dohodak;
- Podrška za nova zapošljavanja (20% isplaćene neto zarade za novozaposleno lice, ako je neto zarada najmanje 50% veća od minimalne neto zarade, predviđene zakonskim propisima);
- Ekonomski zone omogućavaju određena oslobođanja od PDV-a i carina na određene vrste sirovina, opreme i dobara investitora;
- Finansijska podrška za uspostavljanje i unapređenje saradnje sa dobavljačima registrovanim u RSM (1% vrijednosti ukupno izvršenih nabavki pod uslovom da 15% ukupnog inputa proizvodnje u prethodnoj godini obavljaju dobavljači);
- Podrška rastu kapitalnih investicija i prihoda otplatom 10% troškova ulaganja u nove mašine i opremu, ili ulaganja u zgrade i zemljište, ali ne više od 1 mil. eura godišnje;
- Finansijska podrška za investicioni projekti od značajnog ekonomskog interesa (do 50% ukupnih investicionih troškova za investicioni projekat do 5 mil. eura, do 25% ukupnih prihvatljivih troškova za investicioni projekte između 50 i 100 mil. eura, do 17% ukupnih investicionih troškova za investicioni projekat preko 100 mil. eura);
- Obaveze po osnovu komunalnih taksi i naknada, kao i lokalnih taksi ne važe za strane investitore.

U **nefiskalne stimulativne mjer** spadaju¹¹:

- U granicama privrednih zona omogućen je dugoročni zakup zemljišta na period od 99 godina;
- Obezbeđivanje granta od 500 hiljada eura za troškove izgradnje kapaciteta u zavisnosti od broja novozaposlenih i veličine investicije;
- Oslobođanje od plaćanja carine na opremu koja se koristi u privrednoj zoni;

¹⁰ Zakon o finansijskoj podršci investicija (Službeni list RSM br. 124/19)

¹¹ Zakon o tehnološko-industrijskim razvojnim zonama (Službeni list RSM br. 14/07, 103/08, 130/08, 139/09 i 156/10)

- Obezbeđivanje adekvatne infrastrukture za rad (vodovod, prirodni gas, kanalizaciju, struja, putna infrastruktura itd.);
- Omogućavanje preferencijalnih usluga iz javnog sektora, tj prioritet u administriranju zahtjeva za građevinske dozvole, dozvole za rad, registracije, prednost u carinskoj kontroli, kontakti sa izvršnom i lokalnom vlašću itd.;
- Briga za investitore u vidu podrške širenju, reinvestiranju i razvoju istraživačkih objekata, saradnje u pronalaženju odgovarajućih industrijskih zona i učešću u lociranju dobavljača u dotičnom regionu;
- Pružanje podrške u oblasti ljudskih resursa i unapređenje saradnje i veze sa obrazovnim institucijama.

Set podsticajnih mjera postavlja implikacije na nacionalnu i regionalnu ekonomiju, u kontekstu izgradnje kontinuiteta u prilivu SDI na srednji i dugi rok.

1.2 KRETANJE I STANJE SDI

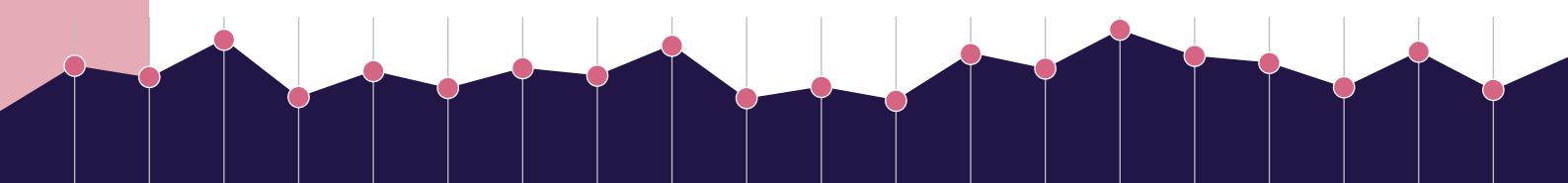
U periodu januar – septembar 2021. godine, ukupne SDI u zemlji iznose 285,6 mil. eura uglavnom kao rezultat reinvestirane dobiti i kapitala (196,7 mil. eura i 113,2 mil. eura, respektivno), uz smanjenje neto obaveza po osnovu međukompanijskog duga (24,3 mil. eura). U istom periodu 2020. godine ukupne SDI iznosile su 136,3 mil. eura dok u 2019. godini iznose 188,7 mil. eura.

Tabela br. 1 – Kretanje SDI u RSM (mil. eura)

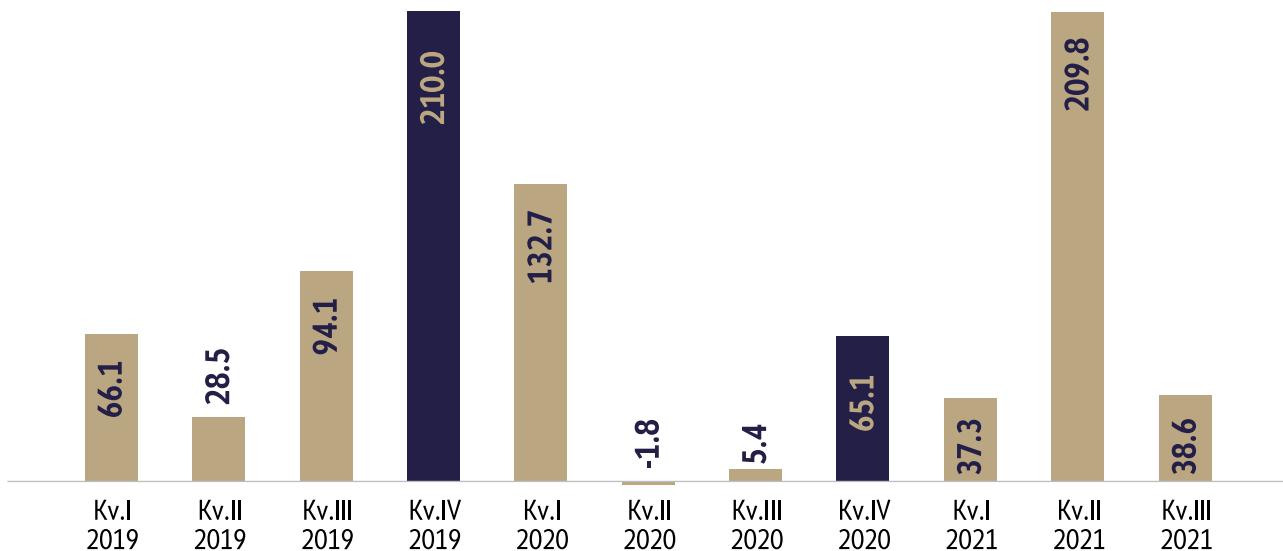
Kretanje SDI	Kv. I-III 2019	2019	Kv. I-III 2020	2020	Kv. I-III 2021	Odnos 2020 sa 2019	Odnos Kv. I-III 2021 sa 2019	Odnos Kv. I-III 2021 sa 2020
Ukupno direktnih investicija u RSM	188.7	398.76	136.3	201.42	285.6	-197	-49.5%	97
Ukupni kapital osim reinvestiranja dobiti	161.2	220.96	79.3	98.98	113.2	-122	-55.2%	-48
Reinvestiranje dobiti (obaveze)	131.8	175.72	-1.1	-1.4	196.7	-177	-100.8%	65
Ukupni dužnički instrumenti	-104.3	2.07	58.1	103.84	-24.3	102	4916.4%	80
								-76.7%
								-82
								-141.8%

Izvor: NBRSM

U analiziranom periodu SDI u 2021. godini iznose 149 i 97 mil. eura više nego 2020. i 2019. godine. Ovo predstavlja zabilježeni rast ukupnih SDI u zemlji za 109,5% i 51,3%, respektivno. Ovaj ishod je uglavnom posljedica reinvestiranja profita u 2021. godini, uz podršku kapitala.

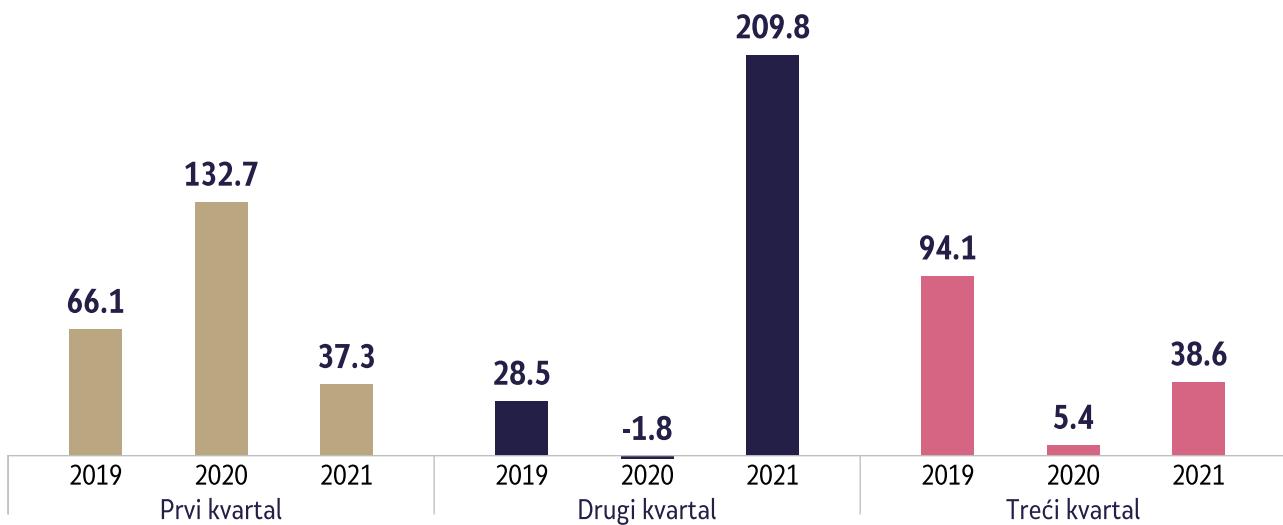

Grafik br. 1 – Kretanje SDI u RSM (mil. eura)

Izvor: NBRSM

Grafik br. 2 – Poređenje kretanja SDI u RSM (mil. eura)

Izvor: NBRSM

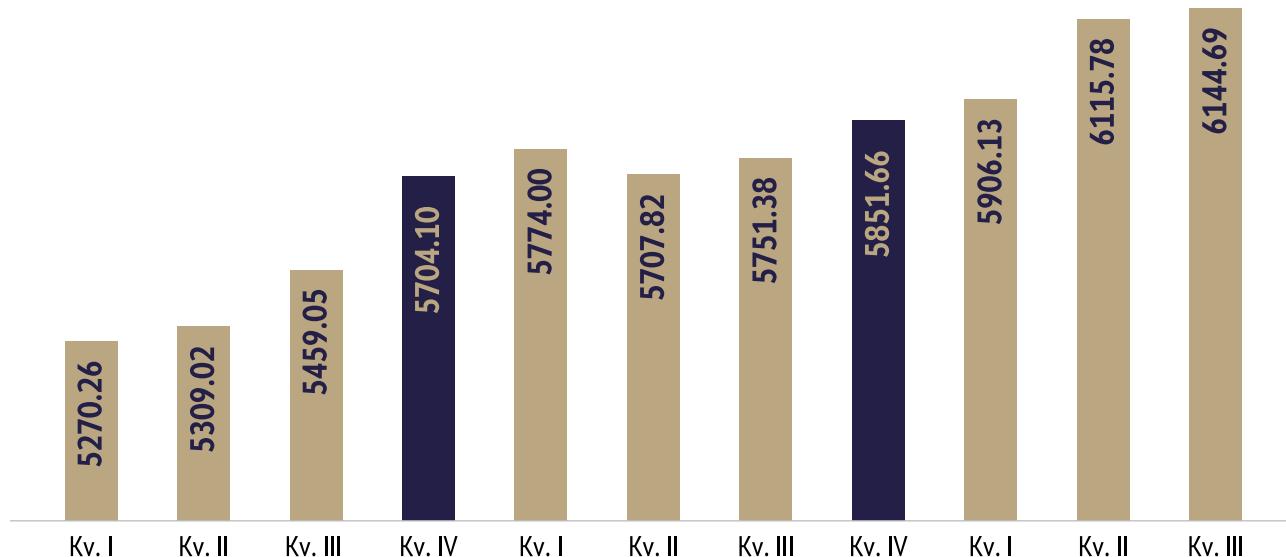
U prvom kvartalu 2021. ukupne SDI su zabilježile neto priliv od 37,3 mil. eura. Neto priliv u reinvestiranu dobit od 95,5 mil. eura, skoro u potpunosti je nadoknađen neto odlivom od 92,1 mil. eura u dužničkim instrumentima. Rast od 33,9 mil. eura u kapitalu omogućava da 2021 počne sa neto prilivom. U 2020. godini ima najveći neto priliv od 132,7 mil. eura, uz rast dužničkih instrumenata od 111,8 mil. eura i vlasnički kapital od 21,2 mil. eura. SDI su u 2019. godini ostvarile neto priliv od 66,1 mil. eura. Neto odliv od 56,9 mil. u dužničkim instrumentima, pokriven je neto prilivom u kapital i reinvestiranjem dobitka.

Tokom drugog kvartala 2021. godine, ukupne SDI su zabilježile neto priliv od 209,8 mil. eura. Najveći doprinos ovom rastu daju dužnički instrumenti sa 103,9 mil. eura i reinvestiranje dobitka za 75,1 mil. eura, a najmanji kapital ima vlasnik sa 30,8 mil. eura. U 2020. SDI su zabilježile neto odliv od -1,8 mil. eura. U tom kvartalu jedini neto priliv ostvario je vlasnički kapital sa 49,0 mil. eura, prilikom neto odliva dužničkih instrumenata sa 50,4 mil. eura i neto odliv od 0,35 mil. eura prilikom reinvestiranja dobiti.

U trećem kvartalu 2021. ukupne SDI u zemlji su zabilježile neto priliv od 38,6 mil. kao rezultat neto priliva u kapital (48,4 mil. eura) i reinvestirane dobiti (26,2 mil. eura), po osnovu neto odliva međukompanijskog duga (36 mil. eura). U poređenju sa trećim kvartalom 2019. godine, došlo je do pada SDI, a u odnosu na 2020. došlo je do povećanja. SDI u zemlji su u trećem kvartalu 2019. ostvarile neto priliv od 94,1 mil. eura, što je najveća vrijednost SDI u trećem kvartalu analiziranih godina.

Na kraju 2020 godine stanje SDI u RSM je 5.852 mil. eura (ili 54,4% procijenjenih podataka o BDP-u). Dominantan dio u iznosu od 4.479 mil. eura predstavljaju ulaganja u kapital, dok 1.372 mil. eura su ulaganja u dužničke instrumente. U poređenju sa 2019. godinom, gdje su SDI 5.704,1 mil. eura, ima 148 mil. eura, tj. povećanje neto priliva od 2,6%.

Grafik br. 3 – Stanje SDI u RSM (mil. eura)

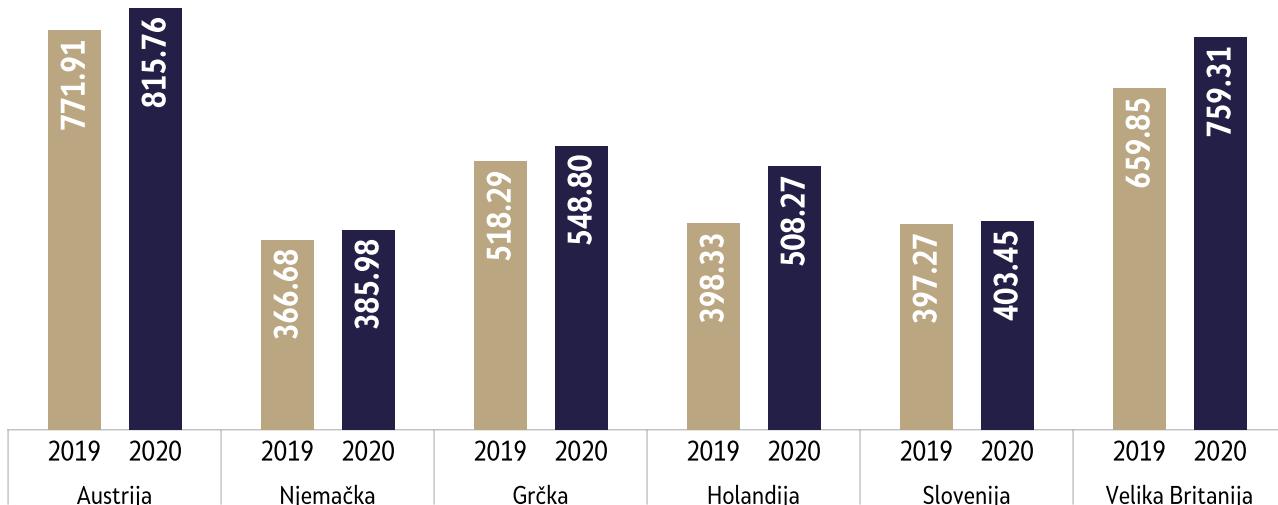
Izvor: NBRSM

U prvom kvartalu 2021. godine stanje SDI je 5.906 mil. eura od čega 4.609 mil. eura su ulaganja u kapital, a 1.297 mil. eura u dužničke instrumente. U drugom, stanje SDI raste na 6.116 mil. eura. Od toga, 4.715 mil. eura su ulaganja u kapital, a 1.401 mil. eura u dužničkim instrumentima. U trećem stanje je 6.145 mil. eura. Ulaganja u kapital iznose 4.789 mil. eura, a u dužničkim instrumentima 1.355 mil. eura.

1.3 STANJE I KRETANJE SDI PO ZEMLJAMA

Posmatrano po zemljama, u 2020. godini najveće SDI u zemlji registrovala je Austrija u iznosu od 816 mil. eura, zatim Velika Britanija, sa stranim direktnim investicijama u vrijednosti od 759 mil. eura.

Grafik br. 4 – Status SDI po zemljama u RSM (mil. eura)

Izvor: NBRSM

U grupi pet najvećih stranih investitora u zemlji su Grčka (sa 549 mil. eura), Holandija (sa 508 mil. eura) i Slovenija sa 403 mil. eura. Ovih pet zemalja čini 51,9% ukupnih SDI u 2020. godini. Za potrebe analize dodati su i podaci za Njemačku, zemlju koja je važan partner RSM kako u stranim direktnim investicijama, tako i u STR.

U poređenju po godinama, najveća promjena absolutne vrijednosti je od 109,9 mil. eura. Priliv iz Holandije bilježi rast od 27,6%, dok je najmanja promjena priliv iz Slovenije, koji bilježi rast od 1,6%, odnosno 6,2 mil. eura više.

Tabela br. 2 – Kretanje SDI po zemljama u RSM (mil. eura)

Najveći investitori	Kv. I-III 2019	2019	Kv. I-III 2020	2020	Kv. I-III 2021	Odnos Kv. I-III 2021 sa 2019	Odnos Kv. I-III 2021 sa 2020		
Austrija	5.12	31.38	11.05	34.17	1.56	-3.56	-69.5%	-9.49	-85.9%
Njemačka	29.57	48.58	12.37	20.65	70.02	40.45	136.8%	57.65	466.0%
Grčka	24.44	29.69	12.35	28.89	2.29	-22.15	-90.6%	-10.06	-81.5%
Holandija	-27.92	-1.80	-2.54	-46.20	11.63	39.55	-141.7%	14.17	-557.9%
Slovenija	32.34	37.52	5.73	6.80	12.94	-19.40	-60.0%	7.21	125.8%
Velika Britanija	-116.88	-78.73	69.20	120.66	-120.00	-3.12	2.7%	-189.20	-273.4%
Ukupno SDI u zemlji	188.72	398.76	136.34	201.42	285.58	96.86	51.3%	149.24	109.5%

Izvor: NBRSM

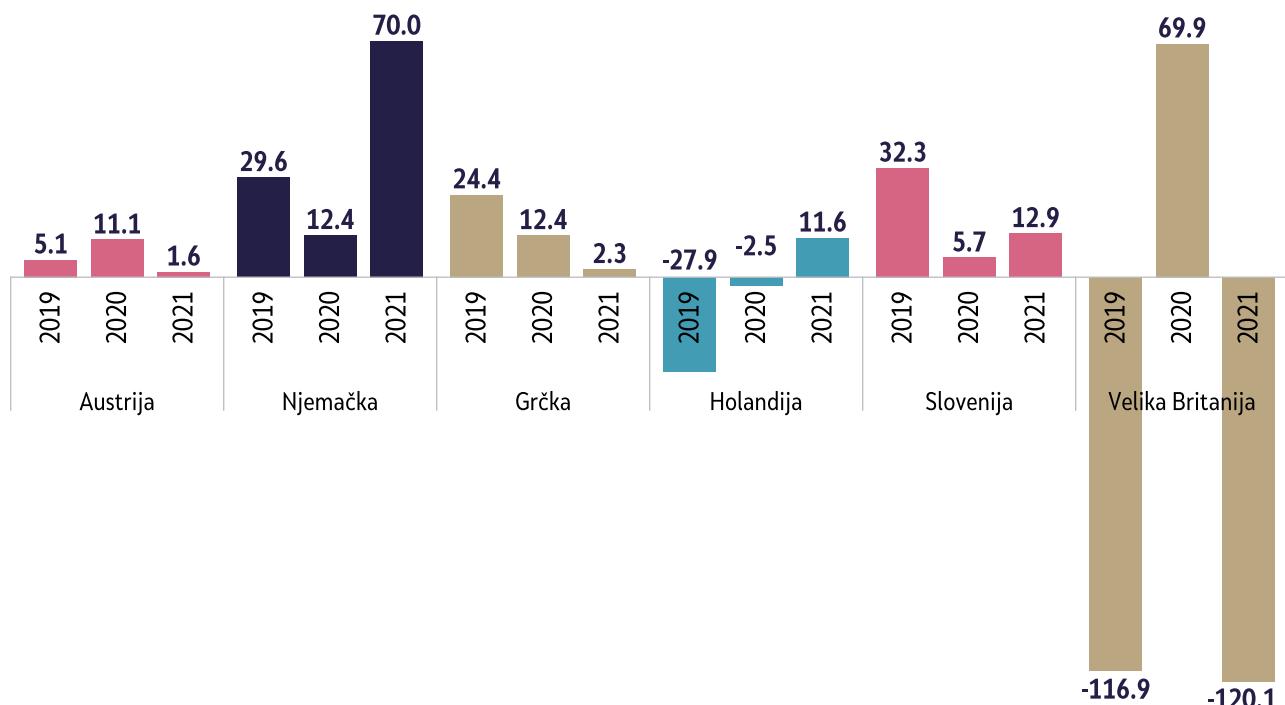
U prvom kvartalu 2021. neto priliv SDI u zemlju iznosi 37,3 mil. eura, koji uglavnom dolazi iz Njemačke i iznosi 20,8 mil. eura. Neto odliv dolazi iz Ujedinjenog Kraljevstva u iznosu od 137,2 mil. eura. U poređenju sa 2020 i 2019, trend je u opadanju, što je rezultat uglavnom Ujedinjenog Kraljevstva.

Drugi kvartal 2021. pokazuje neto priliv od 209,8 mil. eura, koji po učešću potiču iz Ujedinjenog Kraljevstva i Njemačke i iznose 61,5 i 34,9 mil. eura, respektivno. Neto odliv dolazi iz Austrije i Holandije u iznosu od 4,9 i 0,5 mil. eura, respektivno. U odnosu na 2020, trend bilježi pad kretanja, ali u odnosu na 2019. bilježi rast, što je rezultiralo povećanjem kretanja Slovenije.

U trećem kvartalu 2021. neto priliv SDI u zemlju iznosio je 38,6 mil. eura, koji po nominalnom učešću uglavnom dolazi iz Njemačke i Austrije i iznosi 14,4 i 10,1 mil. eura, respektivno. Neto odliv dolazi iz Ujedinjenog Kraljevstva u iznosu od 44,2 mil. eura i Slovenije u iznosu od 0,3 mil. eura. U poređenju sa 2020, trend je zabilježio porast kretanja, ali je u odnosu na 2019. zabilježio pad, što je rezultiralo smanjenjem kretanja iz Ujedinjenog Kraljevstva.

Sve zajedno, kretanje SDI po zemljama po kvartalima pokazuje stanje stranih investicija u zemlji, odnosno koja država najviše ima neto priliv, a koja neto odliv.

Grafik br. 5- Kretanje SDI po zemljama u RSM (prvi, drugi i treći kvartal 2019, 2020 i 2021. u mil. eura)

Izvor: NBRSM

Najveći neto priliv bilježi Njemačka, koji u 2021. iznosi 70 mil. eura, a ima trend rasta u odnosu na 2019 i 2020. godinu. Drugi najveći neto priliv bilježi Slovenija, koji u 2021. iznosi 12,9 mil. eura i u odnosu na 2020 povećan je za 125,8%, a u 2019. smanjen je za 60%.

Neto odliv, kumulativno od tri kvartala, bilježi Ujedinjeno Kraljevstvo u 2021. sa 120 mil. eura, što u 2020. pokazuje neto priliv od 69,2 mil. eura i u 2019. iznosi 116,9 mil. eura neto odliva.

1.4 STANJE I KRETANJE SDI PO SEKTORIMA

Stanje DI po djelatnostima u RSM je podijeljeno na poljoprivredu, šumarstvo i vodoprihvatu, rudarstvo i iskop, proizvodnju, električnu, gasnu, parnu i rashladnu opremu, vodo-snabdijevanje, kanalizaciju, upravljanje otpadom i posredovanje, građevinarstvo i usluge.

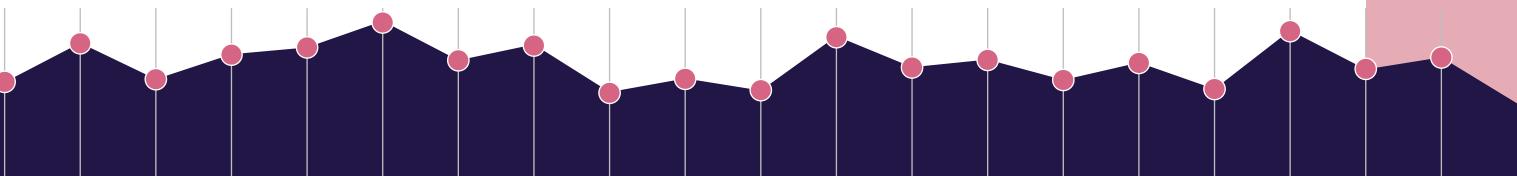
Tabela br. 3 – Status DI po aktivnostima u 2019 i 2020. (mil. eura)

Status direktnih investicija u RSM, po djelatnostima	2019	2020
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	64.9	84.2
RUDARSTVO I ISKOP	152.5	214.1
PROIZVODNJA	2167.3	2125.7
Hrana, pića i duvan	261.1	243.8
Djelatnost tekstila i drveta	125.4	132.1
Nafta, hemikalije, farmaceutski proizvodi, guma i plastika	151.1	157.5
Metalni i mašinski proizvodi	395.2	375.4
Vozila i druga transportna oprema	1047.0	1043.8
Ukupna preostala proizvodnja	187.6	173.0
ELEKTRIČNA ENERGIJA, GAS, PARNI I RASHLADNI UREĐAJI	448.5	452.8
VODOVOD, KANALIZACIJA, UPRAVLJANJE OTPADOM	5.5	5.5
GRAĐEVINA	421.6	396.7
UKUPNO USLUGE	2444.0	2572.8
Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala	733.0	732.3
Transport i skladištenje	43.1	47.8
Smještaj i usluživanje	40.9	38.9
Informacije i komunikacije	166.8	179.9
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1125.5	1222.8
Poslovanje nekretninama	124.0	145.9
Stručne naučne i tehničke djelatnosti	42.6	39.5
Administrativne i pomoćne aktivnosti	61.9	60.5
Obrazovanje	6.9	6.6
Zdravstvena i socijalna zaštita	21.0	25.2
Umjetnost, zabava i rekreacija	76.9	72.0
Druge usluge	1.4	1.5
UKUPNO DIREKTNIH INVESTICIJA	5.704.1	5.851.7

Izvor: NBRSM

Posmatrano po učešću, najveće djelatnosti na koje se odnose postignuti uslovi DI su **Proizvodnja i Usluge**.

U 2019. godini pod Proizvodnjom najveći rezultat donosi automobilička industrija sa nominalnim učešćem od 48,3% i iznosi 1.047 mil. eura, a slijedi metalno-mašinska industrija sa 18,2% nominalnog učešća i iznosila je 395 mil. eura. Na trećem mjestu je prehrambeni sektor, uz proizvodnju pića i duvana, koji imaju nominalno učešće od 12% u iznosu od 261 mil. eura. Strukturno učešće u realizaciji gotovo je identično 2020. godine, gdje je automobilička industrija ostvarila 1.044 mil. eura u DI, metalno-mašinska ima 375 mil. eura ostvarenje i trećeplasirani učesnik je sa 244 mil. eura realizacije. Prema tom ostvarenju, došlo je do pada DI u sve tri industrije, gdje je zabilježen pad od 0,3%, 5% i 6%, respektivno.

U Uslugama najveće nominalno učešće u 2019. i 2020. godini imaju Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja i Trgovina na veliko i malo, zajedno sa popravkom vozila i motocikala. Stanje DI u ovim djelatnostima u 2019. godini bilježi 1.126 mil. eura i 733 mil. eura, dok 2020. godine dolazi do neznatnih promjena, tj. DI iznosi 1.223 mil. eura i 732 mil. eura, respektivno.

Pregled transakcija DI u zemlji, analiziran na kvartalnoj osnovi, ističe aktivnosti koje su tokom analiziranog perioda uspjele da obezbijede održivost i one koje imaju promjene u tokovima investicija.

Tabela br.4 – DI transakcije po kvartalnim aktivnostima (mil. eura)

Direktne investicije u Republici Sjevernoj Makedoniji - transakcije - po djelatnostima	2019			2020			2021		
	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	6.3	1.2	4.9	4.0	1.4	6.4	8.5	9.9	8.0
RUDARSTVO I ISKOP RUDE	-10.0	-29.8	47.3	1.1	32.0	25.6	-5.5	-10.8	-8.2
PROIZVODNJA	0.8	-4.3	48.5	66.0	-58.9	-22.9	-82.9	82.4	-40.6
ELEKTRIČNI, GASNI, PARNI I RASHLADNI UREĐAJI	-1.4	7.0	2.5	8.8	-1.9	-6.2	0.8	2.5	4.2
VODOSNABDIJEVANJE, KANALIZACIJA, UPRAVLJANJE OTPADOM I POSREDNIŠTVO	0.1	-0.1	0.9	0.3	0.2	0.2	1.4	0.7	0.3
GRAĐEVINA	7.7	7.7	8.1	0.9	-10.8	-1.5	6.3	4.0	8.9
USLUGE	63.5	46.8	-17.1	52.9	36.7	2.3	13.0	46.9	39.5
UKUPNE VRJEDNOSTI TRANSAKCIJA DIREKTNIH INVESTICIJA	67.1	28.5	95.1	133.9	-1.3	3.9	-58.3	135.6	12.2

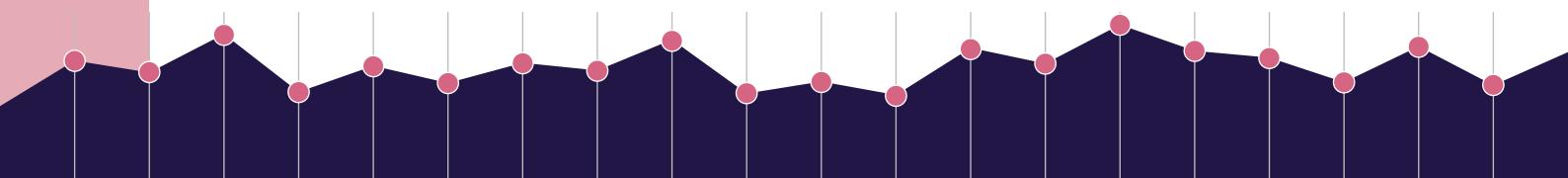
Izvor: NBRSM

Tabela br. 5 – Kvartalne transakcije DI u djelatnosti Proizvodnja (mil. eura)

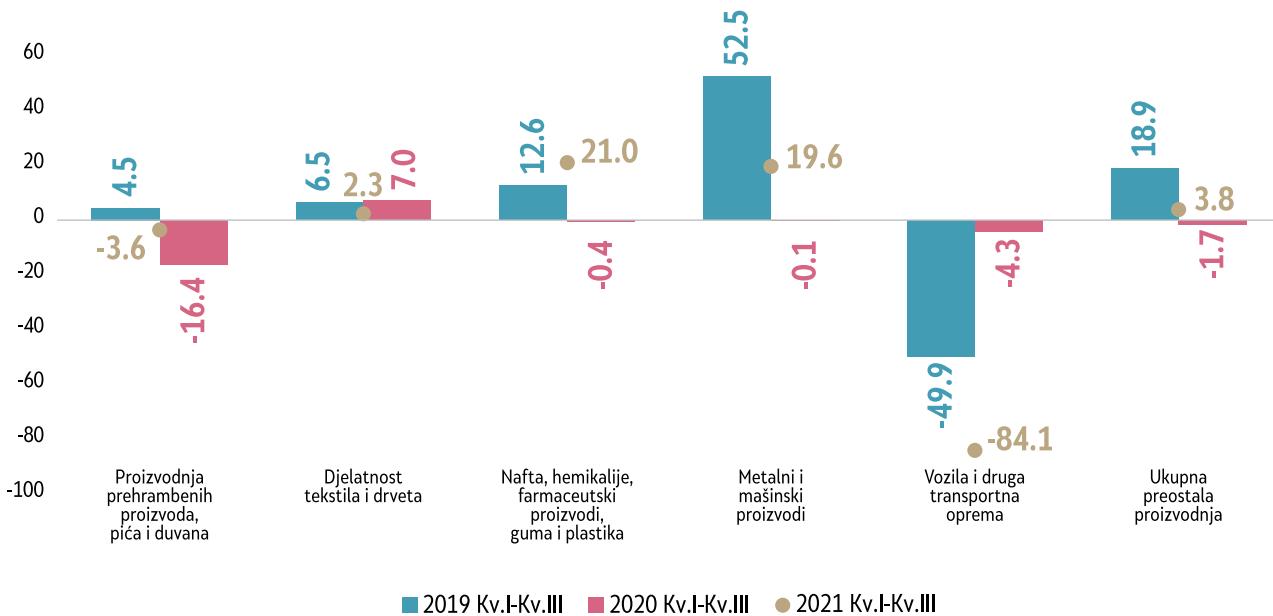
Direktne investicije u Republici Sjevernoj Makedoniji - transakcije - po djelatnostima Proizvodnja	2019			2020			2021		
	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III
Proizvodnja prehrabnenih proizvoda, pića i duvana	35.1	-20.4	-10.2	26.7	-10.1	-33.0	29.5	-13.3	-19.9
Djelatnost tekstila i drveta	3.4	1.9	1.2	8.0	2.2	-3.1	1.8	0.9	-0.3
Nafta, hemikalije, farmaceutski proizvodi, guma i plastika	5.1	4.9	2.6	2.5	0.4	-3.3	6.6	5.6	8.8
Metalni i mašinski proizvodi	38.2	-0.3	14.6	-0.2	4.0	-4.0	5.7	-0.1	13.9
Vozila i druga transportna oprema	-86.2	-1.9	38.2	15.3	-60.7	41.1	-130.4	85.8	-39.5
Ukupna preostala proizvodnja	5.3	11.5	2.1	13.6	5.3	-20.6	4.0	3.5	-3.6
UKUPNA VRJEDNOST TRANSAKCIJA U PROIZVODNJI	0.8	-4.3	48.5	66.0	-58.9	-22.9	-82.9	82.4	-40.6

Izvor: NBRSM

U Proizvodnji je u prvom kvartalu 2021. godine zabilježen neto odliv u iznosu od 82,9 mil. eura što je negativan trend u odnosu na prvi kvartal 2020. gdje je zabilježen neto priliv od 66 mil. eura, što je pozitivan trend u odnosu na prvi kvartal 2019. godine gdje je zabilježeno 0,8 mil. eura. Drugi kvartal 2021 godine bilježi DI u proizvodnji u iznosu od 82,4 mil. eura i to je poboljšanje u odnosu na tok DI u drugom kvartalu 2020. gdje postoji neto odliv u iznosu od 58,9 mil. eura, što je slučaj u drugom kvartalu 2019. sa 4,3 mil. eura.

Grafik br. 6 – Rezime kvartala po godinama za DI iz djelatnosti Proizvodnja (mil. eura)

Izvor: NBRSM

Sa najvećom nominalnom vrijednošću, poddjelatnost Proizvodnja vozila i druge transportne opreme bilježi neto odliv kroz analizirani period, sumiran po kvartalima za svaku godinu, koji u 2021. iznosi 84 mil. eura i predstavlja najveći neto odliv od svih proizvodnih kategorija koji u 2020. godini iznosi 4,3 mil. eura dok u 2019. iznosi 49,9 mil. eura. Po veličini, na drugom mjestu je podsektor Proizvodnja metalnih i mašinskih proizvoda koji u 2021. godini imaju neto priliv od 19,6 mil. eura, što je poboljšanje u odnosu na neto odliv u 2020. godini u iznosu od 0,1 mil. eura, dok je u 2019. godini najveći iznos neto priliva DI od 52,5 mil. eura iz svih kategorija.

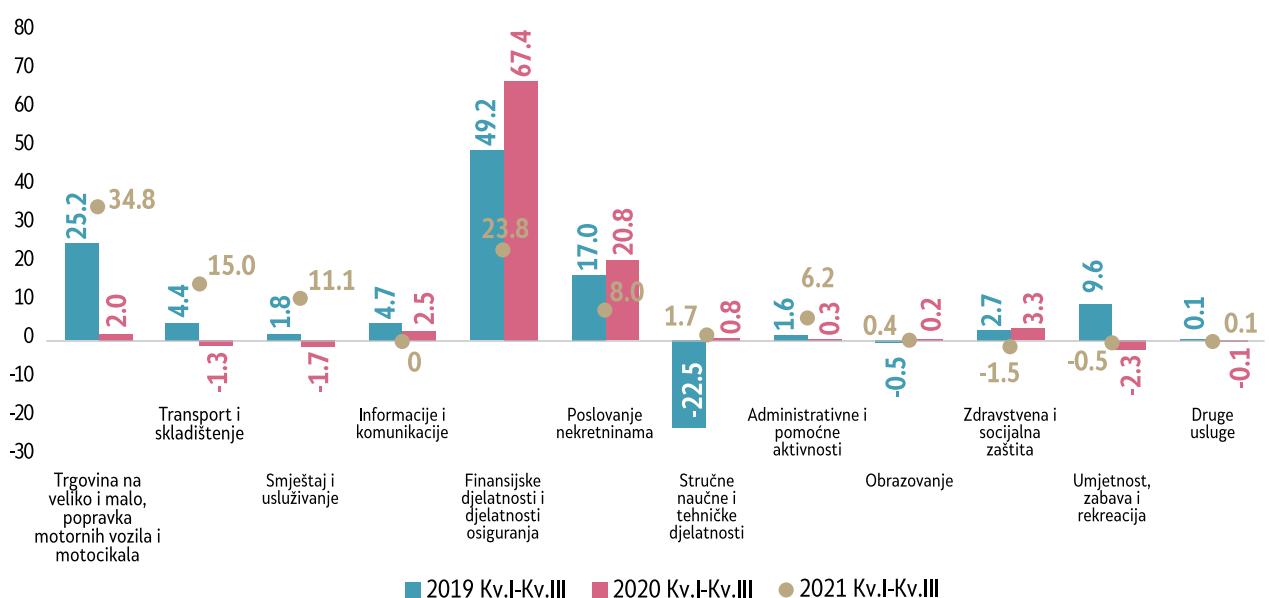
Tabela br.6 – Kvartalne transakcije DI u djelatnosti Usluge (mil. eura)

Direktne investicije u Republici Sjevernoj Makedoniji - transakcije - po djelatnostima Usluge	2019			2020			2021		
	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III	Kv.I	Kv.II	Kv.III
Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala	19.9	33.8	-28.5	13.1	1.4	-12.6	0.9	10.1	23.8
Transport i skladištenje	2.0	1.4	1.0	-0.7	-0.8	0.2	7.1	5.8	2.1
Smještaj i usluživanje	0.7	0.6	0.5	-0.8	-0.1	-0.9	10.0	0.5	0.6
Informacije i komunikacije	3.8	-2.6	3.4	2.4	-6.3	6.4	-7.1	2.2	4.9
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	37.7	3.1	8.5	18.2	41.4	7.8	-0.7	25.2	-0.7
Poslovanje nekretninama	2.4	10.1	4.5	14.1	4.8	1.9	2.9	2.5	2.6
Stručne naučne i tehničke djelatnosti	-5.0	-6.9	-10.6	1.4	0.0	-0.6	1.8	-1.2	1.1
Administrativne i pomoćne aktivnosti	-1.3	1.3	1.5	3.9	-4.5	0.9	0.7	1.8	3.7
Obrazovanje	-0.6	0.2	-0.0	0.2	0.1	-0.0	0.1	0.0	0.3
Zdravstvena i socijalna zaštita	-0.1	2.5	0.2	1.7	1.0	0.6	-0.8	-0.8	0.0
Umjetnost, zabava i rekreacija	4.0	3.3	2.4	-0.4	-0.5	-1.4	-2.0	0.5	1.0
Druge usluge	0.1	0.1	-0.0	-0.1	0.1	-0.1	-0.1	0.2	-0.0
UKUPNA VRJEDNOST USLUŽNIH TRANSAKCIJA	63.5	46.8	-17.1	52.9	36.7	2.3	12.6	46.9	39.4

Izvor: NBRSM

Djelatnosti koje spadaju pod Usluge, u prvom kvartalu 2021. bilježe neto priliv od 13 mil. eura, što je slabiji rezultat u odnosu na prvi kvartal 2020. gdje je neto priliv 52,9 mil. eura, što je niži rezultat u odnosu na prvi kvartal 2019. godine, koji bilježi neto priliv od 63,5 mil. eura. Ukupne usluge u drugom kvartalu 2021. godine ostvarile su neto priliv DI u iznosu od 46,9 mil. eura, što je bolji rezultat od neto priliva u drugom kvartalu 2020. koji iznosi 36,7 mil. eura, i približno je identičan drugom kvartalu 2019. gdje je zabilježeno 46,8 mil. eura u DI. Treći kvartal 2021. godine bilježi neto priliv DI u djelatnosti Usluge u iznosu od 39,5 mil. eura i bilježi veću realizaciju od trećeg kvartala 2020. gdje ima 2,3 mil. eura neto priliva, koji prati zabilježeni neto odliv u trećem kvartalu 2019. godine u iznosu od 17,1 mil. eura.

Grafik br. 7 – Rezime kvartala po godinama za DI iz djelatnosti Usluge (mil. eura)

Izvor: NBRSM

Analizirani period sumiranih kvartala, za podoblast Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala u 2021. godini, kao najznačajnija od Usluga, bilježi neto priliv od 34,8 mil. eura, što je poboljšanje u odnosu na 2020. gdje sumirano u tri kvartala, neto priliv je 1,9 mil. eura, dok je u 2019. zabilježen neto priliv od 25,2 mil. eura u DI. Pododjeljenje Finansijske i djelatnosti osiguranja održava kontinuitet neto priliva DI kroz analizirani period, s tim da u 2021. godini zbir tri kvartala iznosi 23,8 mil. eura, što bilježi pad u odnosu na sumirana tri kvartala 2020. godine gdje je neto priliv 67,4 mil. eura i to je najveći neto priliv u sektoru usluga. U 2019. godini, za isti pododsijek, neto priliv DI je 49,2 mil. eura i to je bolji rezultat od 2021 godine. Najveći neto odliv DI ostvaren je u 2019. godini za pododsijek Stručne naučne i tehničke djelatnosti i iznosio je 22,5 mil. eura, a isti u 2020 i 2021 godini ima minimalno ostvarenje neto priliva u iznosu od 0,8 mil. eura i 1,7 mil. eura, respektivno.

2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

Kao važan dio nacionalne privrede, trgovina¹² ima udjela u doprinosu stabilnosti privrednog razvoja i konkurentnosti zemlje sa proizvodnim kapacitetima privrede. Pravna lica uključena u trgovinski bilans¹³ svojim djelovanjem, pored afirmacije domaće proizvodnje, omogućavaju umrežavanje u svjetskoj trgovinskoj razmjeni i komunikaciju između sadašnjih i potencijalnih partnera.

Pored Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza RSM, u trgovinskoj razmjeni učestvuje Carinska uprava, koja reguliše poslove uvoza i izvoza i tranzita robe, kao i obračun i naplatu ili povraćaj uvoznih i izvoznih dažbina, između ostalih aktivnosti.

Trgovinska politika RSM-a zasniva se na potpisanim ugovorima i aktuelnim uslovima koji omogućavaju standardizaciju trgovinskih transakcija i olakšavaju cijeli proces sa trgovinskim partnerima. U zavisnosti od vrste proizvoda, za odabranu robu za izvoz i uvoz potrebna su određena ovlašćenja ili licenca i usklađenost sa standardima i pravilima.

RSM ima potpisane **Sporazume o zaštiti investicija** sa: Albanijom, Austrijom, Belgijom, Bosnom i Hercegovinom, Bugarskom, Kinom, Hrvatskom, Češkom, Narodnom Republikom Korejom, Finskom, Francuskom, Njemačkom, Mađarskom, Indijom, Italijom, Malezijom, Holandijom, Poljskom, Rumunijom, Rusijom, Srbijom, Slovenijom, Španijom, Švedskom, Švajcarskom, Turskom i Ukrajinom.

RSM je potpisao **Sporazume o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja** sa: Austrijom, Albanijom, Belgijom, Belorusijom, Bugarskom, Velikom Britanijom, Njemačkom, Danskom, Egiptom, Estonijom, Iranom, Irskom, Italijom, Katarom, Kinom, Kosovom, Kuvajtom, Letonijom, Litvanijom, Marokom, Moldavijom, Norveškom, Poljskom, Rumunijom, Rusijom, Slovačkom, Slovenijom, Tajvanom, Turskom, Ukrajinom, Mađarskom, Finskom, Francuskim, Holandijom, Hrvatskom, Češkom Republikom, Švajcarskom, Švedskom, Španijom, Srbijom i Crnom Gorom.

Zaključeni međunarodni ugovori, koje je RSM potpisala ili naslijedila, obuhvataju bilateralne i multilateralne sporazume. RSM je potpisnik tri multilateralna sporazuma o slobodnoj trgovini:

- **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju** sa državama članicama EU,
- **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju** sa Švajcarskom, Norveškom, Islandom i Lihtenštajnom i
- **CEFTA sporazum** sa: Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Sjevernom Makedonijom, Moldavijom, Crnom Gorom, Kosovom i Srbijom.

i dva bilateralna sporazuma o slobodnoj trgovini sa sljedećim zemljama:

- **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Turskom i**
- **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Ukrajinom.**

Na osnovu makedonskog zakonodavstva, svaki od ratifikovanih međunarodnih ugovora ima prednost u odnosu na domaće zakonodavstvo.

¹² Trgovinska razmjena jedne zemlje sastoji se od uvoza i izvoza.

¹³ Trgovinski bilans kao razlika između izvoza i uvoza je stanje mjerjenja učinka spoljne trgovine u zemlji.

2.1 OSTVARIVANJE TRGOVINSKE RAZMJENE I TRGOVINSKI DEFICIT

Trgovinska razmjena RSM i trgovinski bilans ističu rezultate kroz 2019. i 2020. godinu, zajedno sa tri kvartala 2021. godine.

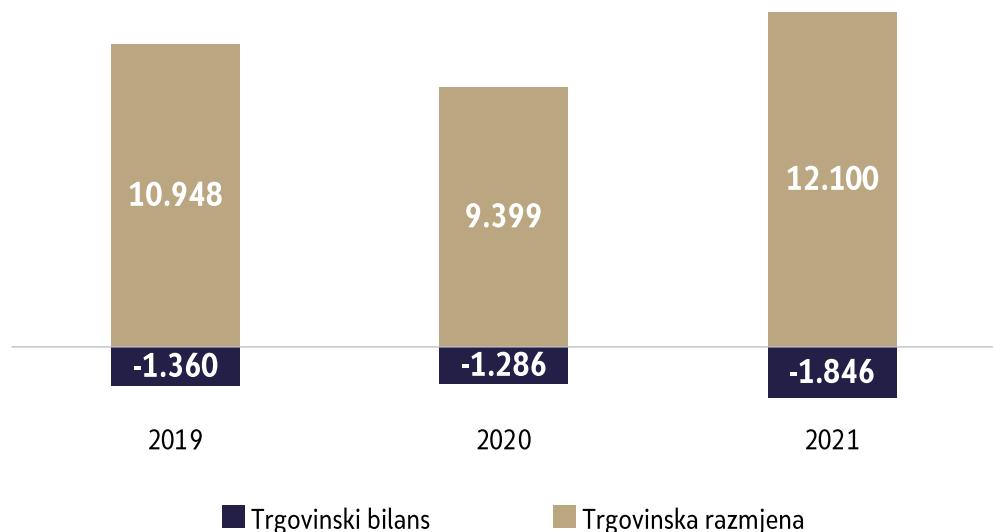
Tabela br. 7 – Odnos trgovinskog bilansa i trgovinske razmjene 2019-2020 (mil. eura i %)

Pregled uvoza izvoza, trgovinskog bilansa i trgovinske razmjene	Kv. I-III 2019	2019	Kv. I-III 2020	2020	Kv. I-III 2021	Odnos Kv. I-III 2021. sa 2019. godinom	Odnos Kv. I-III 2021. sa 2020. godinom
Izvoz	4.794	6433.3	4.057	5777.9	5.127	332.7	6.9%
Uvoz	6.154	8441	5.343	7594.5	6.973	818.9	13.3%
Trgovinski bilans	-1.360	-2007.7	-1.286	-1816.6	-1.846	-486.2	35.7%
Trgovinska razmjena	10.948	14874.3	9.399	13372.4	12.100	1151.5	10.5%

Izvor: Makstat, 2021

Trgovinska razmjena za period januar - septembar 2021. godine iznosi 12.100 mil. eura.

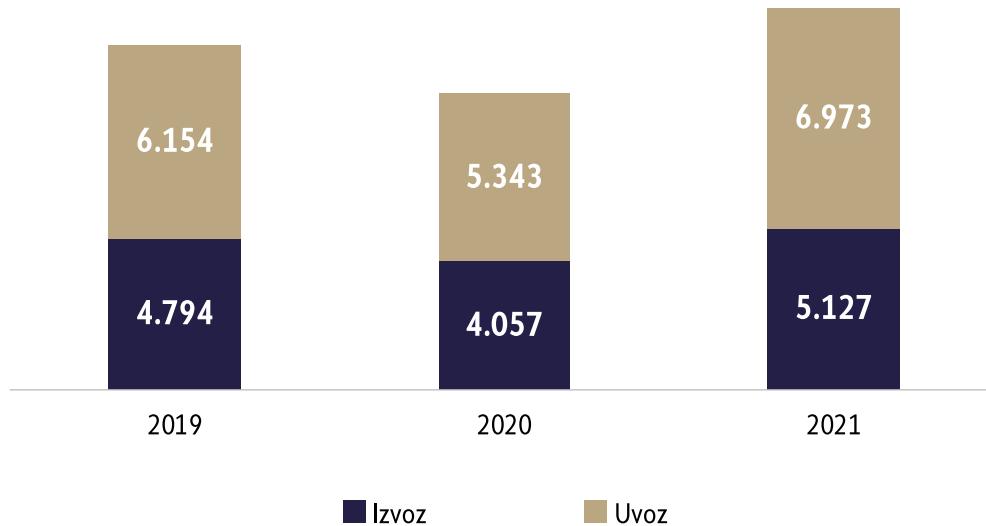
Grafik br.8 – Trgovinski bilans i trgovinska razmjena 2019 - 2021 (januar-septembar) (mil. eura)

Izvor: Makstat, 2021

U poređenju sa istim periodom 2020. godine, trgovinska razmjena je povećana za 2.700 mil. eura i predstavlja povećanje od 28,7%, dok je u odnosu na 2019. to povećanje veće za 1.152 mil. eura tj. rast od 10,5%.

Grafik br. 9 – Izvoz i uvoz 2019-2021 (januar-septembar) (mil. eura)

Izvor: Makstat, 2021

Trgovinski deficit stalno raste, pa je za 2021. godinu iznosio 1.846 mil. eura, odnosno postoji povećanje od 486 mil. eura, odnosno povećanje od 35,8% u odnosu na 2019. godinu. Najveća pokrivenost izvoza uvozom je u 2019. godini sa 77,9%, dok je najmanja u 2021. godini od 73,5%, odnosno smanjenje od 4,4% u odnosu na baznu 2019. godinu. Trgovinska razmjena RSM u prvom kvartalu je smanjena u 2020. godini, dok se u 2021. godini nivo trgovine stabilizovao i povećao u odnosu na 2019. za 9,3%, odnosno došlo je do povećanja od 327 mil. eura.

Tabela br.8 – Pregled uvoza, izvoza, trgovinskog bilansa i trgovinske razmjene kroz 2019., 2020. i 2021. godinu po kvartalima (mil. eura i %)

Pregled uvoza izvoza, trgovinskog bilansa i trgovinske razmjene	Kvartal I			Kvartal II			Kvartal III		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Izvoz	1.534	1.408	1.661	1.626	1.043	1.748	1.634	1.606	1.718
Uvoz	1.990	1.919	2.191	2.096	1.427	2.453	2.067	1.997	2.329
Trgovinski bilans	-456	-511	-530	-471	-384	-705	-433	-391	-612
Trgovinska razmjena	3.525	3.326	3.852	3.722	2.469	4.201	3.701	3.603	4.047
Pokrivenost izvoza uvozom (%)	77.1%	73.4%	75.8%	77.5%	73.1%	71.3%	79.0%	80.4%	73.7%
Učešće izvoza u BDP-u (%)	64.4%	58.1%	67.9%	61.9%	50.3%	67.9%	64.3%	61.7%	67.4%
Učešće uvoza u BDP-u (%)	78.6%	72.8%	79.9%	73.6%	60.9%	83.3%	73.4%	73.2%	79.5%

Izvor: Makstat, 2021

Najveći trgovinski deficit u prvom kvartalu analiziranih godina registrovan je 2021. godine u iznosu od 530 mil. eura, što je povećanje od 74 mil. eura u odnosu na trgovinski deficit u 2019. Izvoz za prvi kvartal godine u direktnoj je korelaciji sa kretanjem robne razmjene, tako da je u 2020. godini iznosi 1.408 mil. eura, odnosno bilježi pad od 8,3% u odnosu na baznu godinu, dok je u 2021. godini bio 1.661 mil. eura koji se stabilizuje i raste za 8,3% u odnosu na baznu godinu. Uvoz ima veći intenzitet rasta u odnosu na izvoz, tako da u 2021. godini iznosi 2.191 mil. eura, odnosno dolazi do povećanja od 200 mil. eura, odnosno povećanje od 10,1% u odnosu na 2019. godinu. Pokrivenost izvoza uvozom najveća je u 2019. godini sa 77,1%, a najmanja u 2020. godini sa 73,4%. Učešće izvoza u BDP-u najveće je u 2021. godini sa 67,9%, a najmanje u 2020. godini sa 58,1%. Učešće uvoza u BDP-u najveće je 2021. godine sa 79,9%, dok je najmanje 2020. godine sa 72,8%.

Trgovinska razmjena RSM u drugom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, kao i u prvom kvartalu, opala je u 2020. godini, dok se u 2021. godini nivo trgovine stabilizovao i povećao u odnosu na 2019. godinu za 12,9%, tj. povećanje od 479 mil. eura. Deficit je smanjen u 2020. godini u iznosu od 384 mil. eura, što je smanjenje od 86 mil. eura u odnosu na 2019. godinu, odnosno za 18,4%, dok je u 2021. godini zabilježen porast. Trgovinski deficit u drugom kvartalu 2021. iznosi 705 mil. eura i povećan je za 234 mil. eura, odnosno postoji rast od 49,8% u odnosu na 2019. godinu. Izvoz je u drugom kvartalu 2021. godine stabilizovan, nakon pada u 2020. godini i iznosi je 1.748 mil. eura. U 2021. izvoz je povećan za 122 mil. eura, odnosno za 7,5% u odnosu na 2019. godinu, dok je u odnosu na 2020. godinu povećan za 705 mil. eura, odnosno za 67,6%. Najmanji iznos uvoza zabilježen je u 2020. godini u iznosu od 1.427 mil. eura, dok je najveći iznos u 2021. godini od 1.748 mil. eura. Najveći procenat pokrivenosti izvoza uvozom u 2019. godini od 77,6%, dok je najmanji procenat u 2021. godini od 71,3%. Učešće izvoza i uvoza u BDP-u najveća su 2021. godine sa 67,9% i 83,3%, respektivno, a najmanja su 2020. godine sa 50,3% i 60,9%, respektivno.

Treći kvartal ima isto kretanje trgovine i njenih komponenti tokom godina kao i prethodni kvartali. U 2021. ukupna vrijednost trgovinske razmjene je 4.047 mil. eura, što je povećanje od 444 mil. eura, odnosno za 12,3% u odnosu na 2020. godinu i 346 mil. eura, odnosno 9,3% u odnosu na treći kvartal 2019. godine. Trgovinski deficit u 2021. iznosi 612 mil. eura, što je 178 mil. eura više, odnosno bilježi rast od 41,1% u odnosu na 2019. godinu. Ukupna realizacija uvoza u trećem kvartalu 2021. godine iznosi 2.329 mil. eura, što je 332 mil. eura više, odnosno postoji rast od 16,6% u odnosu na treći kvartal 2020. godine. U poređenju sa trećim kvartalom 2019. godine, zabilježen je porast od 262 mil. eura, odnosno bilježi rast od 12,7%. Izvoz je u trećem kvartalu zabilježio manji rast od uvoza, odnosno u 2021 godini iznosi je 1.718 mil. eura, što je oko 84 mil. eura više, odnosno postoji rast od 5,1% u odnosu na 2019. godinu. Učešće izvoza i uvoza kao procenat BDP-a najveće je u 2021. godini sa 67,4% i 79,5%, respektivno, dok je najmanje u 2020. godini sa 61,7% i 73,2%.

2.2 TRGOVINSKA RAZMJENA PREMA ROBNIM SEKTORIMA I ODJELIMA

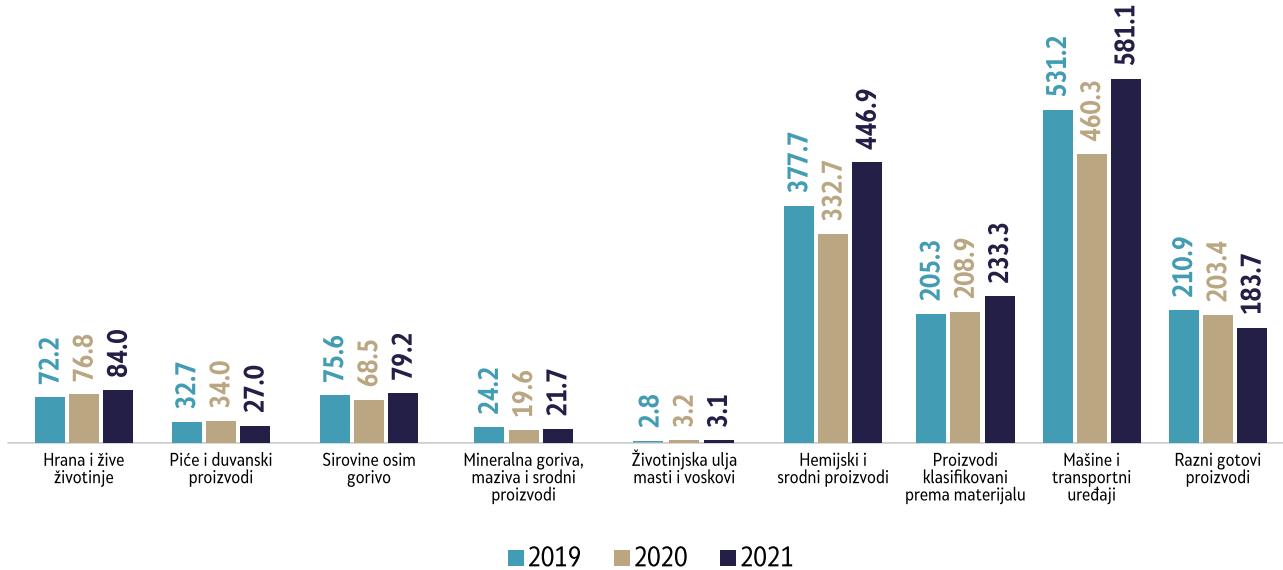
Izvoz RSM-a po robnim sektorima i sektorima u prvom kvartalu 2021. povećan je za 253 mil. eura u odnosu na 2020. godinu, odnosno za 18% i u 2019. za 127 mil. eura, odnosno povećan za 8,3%.

Tabela br.9 – Pregled izvoza 2019-2021 (januar-septembar) (mil. eura)

Izvoz po robnim sektorima i odjelima	Kv. I-III 2019	2019	Kv. I-III 2020	2020	Kv. I-III 2021	Odnos Kv. I-III 2021 i 2019	Odnos Kv. I-III 2021 i 2020
Hrana i žive životinje	274.1	367.5	264.2	363.2	285.3	11.2	4.1%
Piće i duvan	165.6	219.0	155.6	193.6	149.0	-16.6	-10.0%
Sirovine (ne hrana) osim goriva	253.1	332.1	207.6	283.8	276.8	23.7	9.3%
Mineralna goriva, maziva i srodnji proizvodi	101.0	131.2	58.5	81.4	82.4	-18.6	-18.4%
Ulja, masti i voskovi životinjskog i biljnog porijekla	8.9	12.0	6.4	8.7	10.9	1.9	21.6%
Hemijski i srodnji proizvodi, n.n.	1167.5	1560.7	952.2	1377.9	1373.5	206.1	17.7%
Proizvodi klasifikovani prema materijalu	637.9	855.4	617.6	850.4	796.2	158.4	24.8%
Mašine i transportni uređaji	1558.6	2121.5	1271.8	1905.9	1617.5	58.9	3.8%
Razni gotovi proizvodi	623.0	826.8	519.5	708.6	531.9	-91.1	-14.6%
Roba i transakcije koje nisu klasifikovane na drugom mjestu u SMTK ukupno	4.3	6.1	3.1	3.7	3.1	-1.1	-26.7%
Neraspoređeno	4.3	4.7	2.4	3.0	2.9	-1.4	-31.8%
						0.5	20.3%

Izvor: Makstat, 2021

Grafik br.10 – Izvoz po robnim sektorima i odjelima za prvi kvartal (mil. eura)

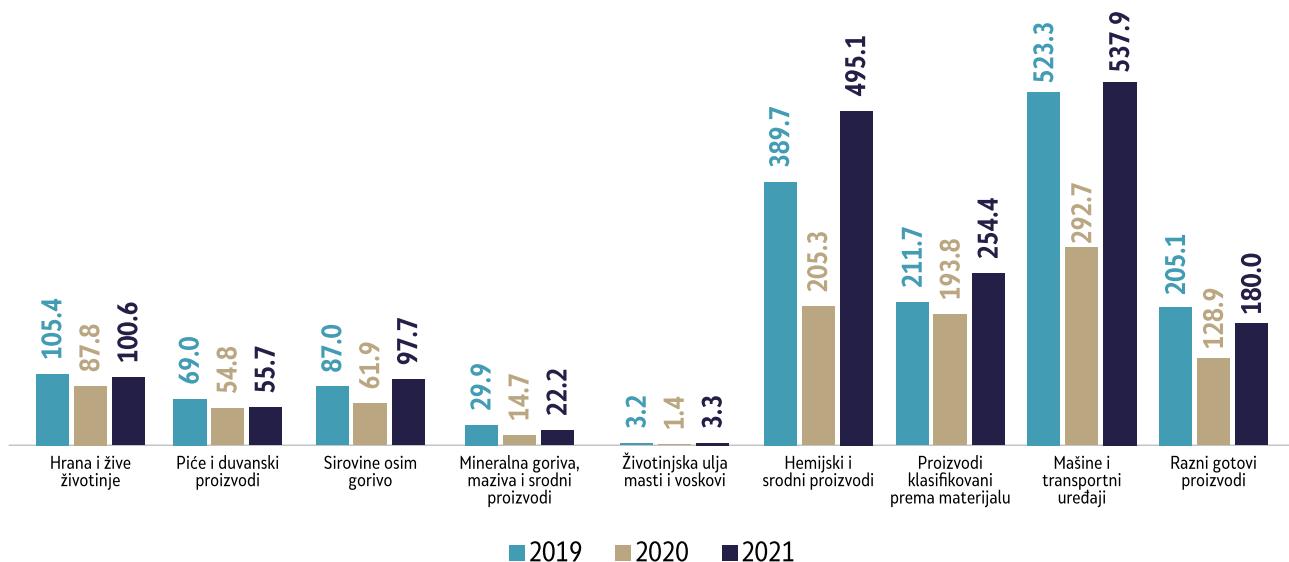
Izvor: Makstat, 2021

Najveće učešće ima sektor Mašine i transportni uređaji sa učešćem od 35% u prvom kvartalu 2021. godine. Najveći sektor u 2021. godini bilježi rast izvoza za 121 mil. eura, odnosno za 26,3% u odnosu na 2020. godinu, dok je u odnosu na 2019. godinu povećan za 50 mil. eura, odnosno za 9,4%. Drugi najveći sektor sa učešćem od 26,9% je sektor

Hemikalije i srodni proizvodi. Ovaj sektor takođe bilježi porast u 2021. godini u odnosu na prethodne godine, tj. za 114 mil. eura povećan u odnosu na 2020. godinu, odnosno za 34,3% i 69 mil. eura povećanje u odnosu na 2019. godinu, odnosno za 18,3%. Druga dva značajna sektora su Proizvodi klasifikovani prema materijalu sa 14% učešća u 2020. i Razni gotovi proizvodi sa 11,1%. Sektor Proizvodi klasifikovani prema materijalu povećan je u 2021. godini za 24 mil. eura u odnosu na 2020. godinu, odnosno za 11,7%, dok je u odnosu na 2019. veći porast za 28 mil. eura, odnosno za 13,6%. Sektor Razni gotovi proizvodi u 2021. smanjen je za 20 mil. eura, odnosno smanjen izvoz za 9,7% u odnosu na 2020. godinu i manji za 27 mil. eura u odnosu na 2019., odnosno smanjen za 12,9%.

Izvoz RSM-a po robnim sektorima i sektorima u drugom kvartalu 2021. povećan je za 705 mil. eura u odnosu na 2020. godinu, odnosno za 67,6% i u 2019. za 122 mil. eura, odnosno povećan za 7,5%.

Grafik br. 11 – Izvoz po robnim sektorima i odjelima za drugi kvartal (mil. eura)

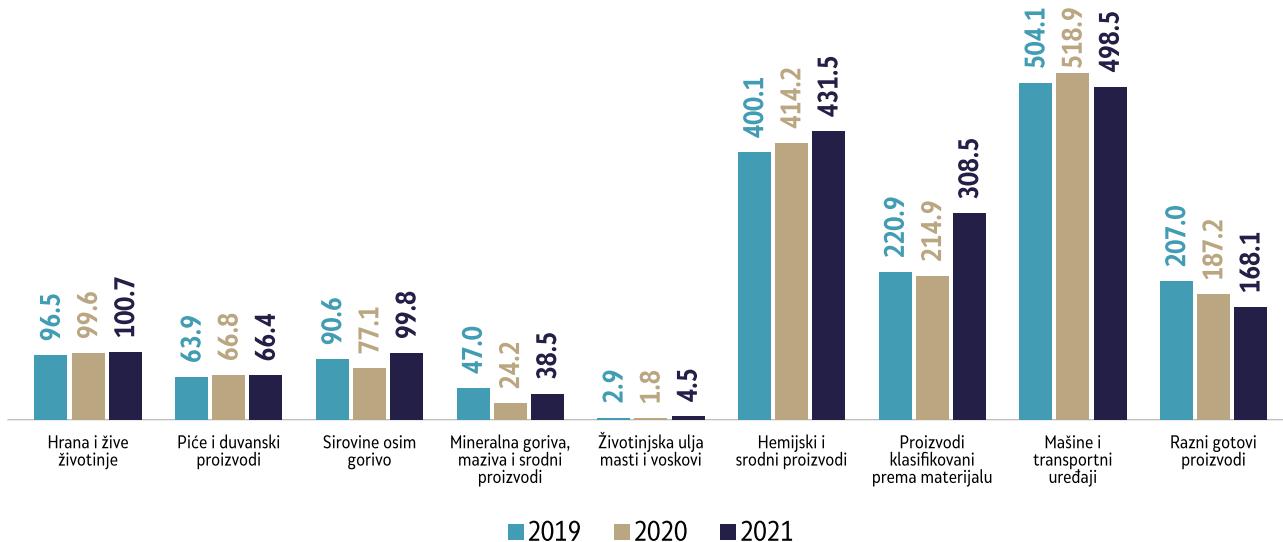

Izvor: Makstat, 2021

Najveće strukturno učešće u trgovinskoj razmjeni RSM u drugom kvartalu 2019-2021, u dijelu izvoza, imaju sektori Mašine i transportni uređaji i Hemski i srodni proizvodi, sa zajedničkim strukturnim učešćem od 59,1% ukupnog izvoza. U sektoru mašina i transportnih uređaja izvoz je povećan za 83,8%, tj. 245 mil. eura više u odnosu na isti kvartal 2021 godine, dok je u odnosu na drugi kvartal 2019. godine 15 mil. eura više, odnosno za 2,8%. Sektor Hemski i srodni proizvodi povećan je za 141,2%, što je 290 mil. eura više u odnosu na drugi kvartal 2020. godine, dok je u odnosu na 2019. istog perioda povećan za 27,1%, odnosno za 105 mil. eura više. Treći najveći udio u izvozu je sektor Proizvodi klasifikovani po materijalu sa učešćem od 14,6% u 2021. godini i povećan je u odnosu na drugi kvartal 2020. godine za 31,3% što iznosi 61 mil. eura više, dok je u odnosu na drugi kvartal 2019. godine rast iznosio 20,2% u iznosu od 43 mil. eura.

Treći kvartal, 2021 godine, povećan je za 6,9% u odnosu na 2020. godinu i iznosio je 111 mil. eura više, dok je povećan za 5,1% u iznosu od 84 mil. eura u odnosu na 2019.

Grafik br.12 – Izvoz po robnim sektorima i odjelima za treći kvartal (mil. eura)

Izvor: Makstat, 2021

Za rast u trećem kvartalu najviše je zaslužan sektor Proizvodi klasifikovani prema materijalu gdje je zabilježen rast od 43,5%, odnosno 94 mil. eura više u odnosu na 2020. godinu i u odnosu na 2019. ima povećanje od 88 mil. eura, odnosno za 39,7%. Ostala značajna povećanja bilježe sektori Sirovine (neprehrambene) osim goriva, Hemijski i srođni proizvodi i Mineralna goriva, maziva i srođni proizvodi sa povećanjem od 23, 17 i 14 mil. eura u 2021. u odnosu na 2020. godinu. Njihova povećana procentualna kretanja su na nivou od 29,5%, 4,2% i 59,1%, respektivno. U poređenju sa trećim kvartalom 2019. godine, sektori koji su zabilježili rast su Hemijski i srođni proizvodi za 31 mil. eura, odnosno za 7,9%, dok je u sektoru Mineralna goriva, maziva i srođni proizvodi smanjen za 8 mil. eura, odnosno smanjen za 18% u odnosu na 2019. godinu. Pad u 2021. u odnosu na 2020. bilježe sektori Mašine i transportni uređaji i Razni gotovi proizvodi sa 20 i 19 mil. manje, odnosno pad od 3,9% i 10,2%, respektivno.

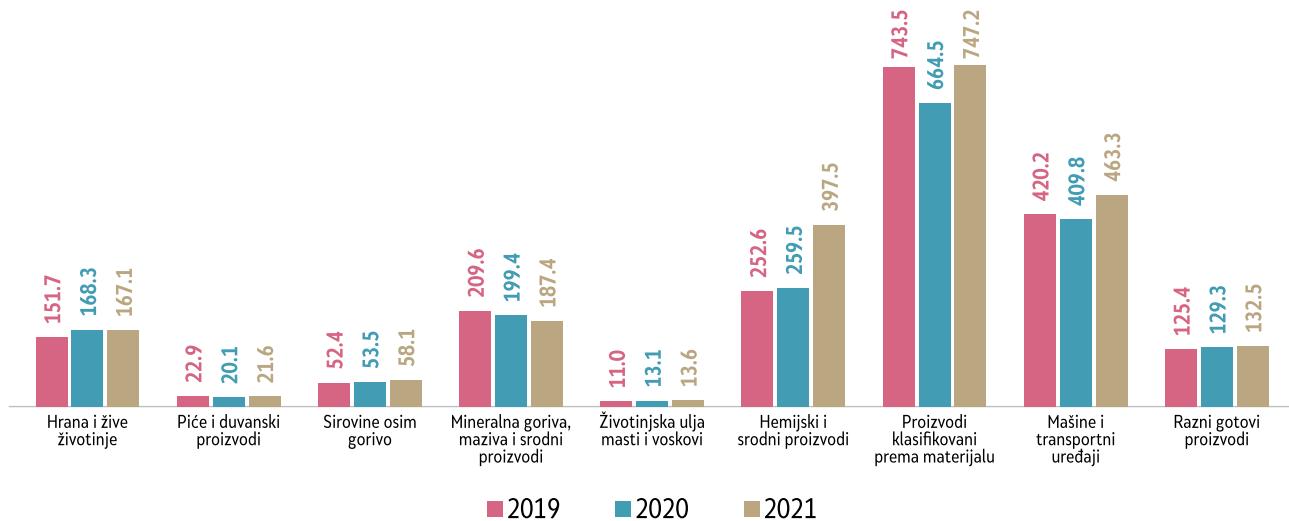
Struktura uvoza RSM po sektorima pokazuje promjene u robnoj razmjeni u dijelu uvezene robe po robnim sektorima, tj. kakva je situacija u prvom kvartalu 2021. u poređenju sa prvim kvartalima 2020 i 2019. godine.

Tabela br.10 – Pregled uvoza 2019-2021 (januar-septembar) (mil. eura)

Izvoz po robnim sektorima i odjelima	Kv. I-III 2019	2019	Kv. I-III 2020	2020	Kv. I-III 2021	Odnos Kv. I-III 2021 i 2019	Odnos Kv. I-III 2021 i 2020
Hrana i žive životinje	480.5	671.2	483.6	664.5	526.9	46.4	9.7%
Piće i duvan	63.1	83.1	52.2	69.2	68.9	5.8	9.2%
Sirovine (ne hrana) osim goriva	171.8	244.1	164.4	220.4	189.4	17.5	10.2%
Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi	639.7	865.4	441.7	600.9	646.4	6.7	1.1%
Ulja, masti i voskovi životinjskog i biljnog porijekla	31.6	45.3	35.7	50.3	43.3	11.7	37.1%
Hemijski i srodni proizvodi, n.n.	739.2	999.9	756.4	1083	1147.1	407.9	55.2%
Proizvodi klasifikovani prema materijalu	2305.8	3142.6	1891.7	2714.7	2450.1	144.3	6.3%
Mašine i transportni uređaji	1321.7	1830.7	1153.2	1668.3	1469.0	147.4	11.2%
Razni gotovi proizvodi	396.8	550.7	359.9	516.6	426.4	29.6	7.5%
Roba i transakcije koje nisu klasifikovane na drugom mjestu u SMTK ukupno	3.8	7.5	3.8	6.2	5.2	1.4	37.9%
Neraspoređeno	3.7	7.4	3.4	5.8	5.1	1.4	38.8%

Izvor: Makstat, 2021

Grafik br.13 – Uvoz po robnim sektorima i odjelima za prvi kvartal (mil. eura)

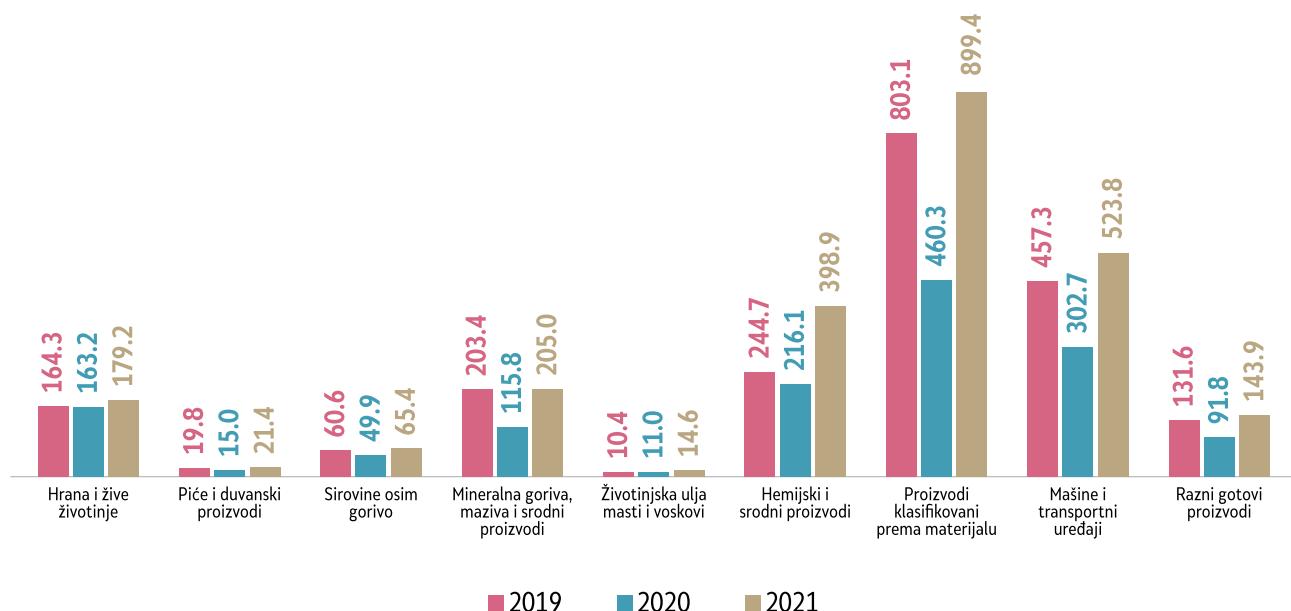
Izvor: Makstat, 2021

U prvom kvartalu 2021. godine najveće učešće ima sektor Proizvodi klasifikovani po materijalu, sa učešćem od 34,1% u ukupnom uvozu, i veći je za 12,5% u odnosu na prvi kvartal 2020. godine, odnosno povećanje od 83 mil. eura i 0,5% u odnosu na 2019., odnosno povećanje od 4 mil. eura. Drugo najveće učešće uvoza ima sektor Mašine i transportna oprema sa učešćem od 21,1% u ukupnom uvozu, koji je u odnosu na prvi kvartal 2020. godine povećan za 13%, odnosno povećan za 53 mil. eura. U odnosu na 2019. godinu, sektor Mašine i transportni uređaji povećan je za 10,3%, odnosno ima povećanje od 43 mil. eura. Treći po veličini je sektor Hemikalije i srodni proizvodi sa učešćem od 18,1% u ukupnom uvozu. Uvoz u ovom sektoru povećan je u odnosu na prvi kvartal 2020. godine za 53,2%, odnosno povećan je za 138 mil. eura. U odnosu na 2019. povećan je

za 57,4%, odnosno povećan je za 145 mil. eura. Sektor Mineralna goriva, maziva i srodnih proizvodi uvezeni su u iznosu od 187 mil. eura, što je 12 mil. eura manje, odnosno postoji pad od 6% u odnosu na isti period 2020. godine. U odnosu na 2019. godinu u prvom kvartalu zabilježen je pad uvoza za 22 mil. eura, odnosno bilježi pad od 10,6%.

Uvoz u drugom kvartalu 2021. iznosio je 2.453 mil. eura što je 1.026 mil. eura više u odnosu na isti period 2020. godine, odnosno za 71,9% više, dok je u odnosu na 2019. godinu 356 mil. eura više, odnosno bilježi se rast od 17%.

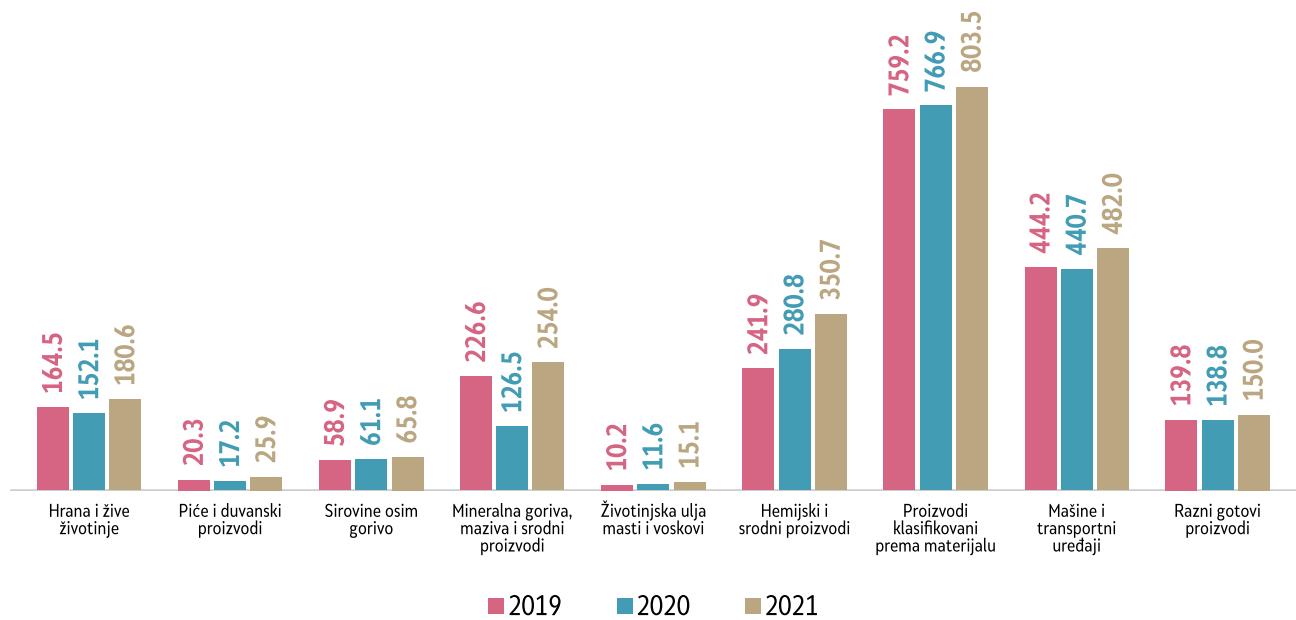
Grafik br.14 – Uvoz po robnim sektorima i odjelima za drugi kvartal (mil. eura)

Izvor: Makstat, 2021

Tri najveća sektora imaju ukupan udio od 74,3% ukupnog uvoza za drugi kvartal 2021. godine. Sektor Proizvodi klasifikovani prema materijalu sa učešćem od 36,7% i povećan je za 95,4%, odnosno ostvaren je rast od 439 mil. eura u odnosu na drugi kvartal 2020. godine, dok je u 2019. zabilježen rast od 96 mil. eura, odnosno povećanje od 12%. Sektor Mašine i transportni uređaji sa učešćem od 21,4% u uvozu povećan je za 73%, odnosno za 221 mil. u odnosu na 2020. godinu, uključujući i 2019. godinu, kada se bilježi rast od 14,6%, odnosno povećanje od 67 mil. eura. Sektor hemijskih i srodnih proizvoda u drugom kvartalu 2021. godine ima uvoz u ukupnom iznosu od 399 mil. eura i povećan je za 84,5% u odnosu na 2020. godinu, odnosno postoji povećanje od 183 mil. eura. U odnosu na 2019. godinu, postoji povećanje od 154 mil. eura, odnosno bilježi se rast od 63%.

Uvoz u trećem kvartalu analiziranih godina ima najveći apsolutni iznos u 2021. godini u iznosu od 2.329 mil. eura i povećan za 16,6% u odnosu na 2020. i 12,7% u odnosu na 2019. godinu.

Grafik br.15 – Uvoz po robnim sektorima i odjelima za treći kvartal (mil. eura)Izvor: Makstat, 2021

Najveći apsolutni porast u 2021. u odnosu na 2020. je u sektoru Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi za 128 mil. eura, odnosno za 100,9%, dok je u odnosu na 2019. godinu povećan za 27 mil. eura, odnosno bilježi rast od 12,1%. Tri najveća sektora u trećem kvartalu 2021. učestvuju sa 70,2% ukupnog uvoza. Najveći rast u 2021. godini bilježi sektor Hemskih i srodnih proizvoda sa 351 mil. eura uvoza, tj. povećan uvoz u odnosu na 2020. godinu za 70 mil. eura, odnosno bilježi rast od 24,9%, dok je u odnosu na 2019. rast na nivou od 45%, odnosno povećanje je za 109 mil. eura. Najveći sektor Proizvodi klasifikovani prema materijalu u trećem kvartalu 2021. godine, uvoz je iznosio 804 mil. eura i veći je za 37 mil., odnosno za 4,8% u odnosu na 2020. godinu, dok je u 2019. rast 5,8%, odnosno povećan je za 44 mil. eura.

2.3 NAJVEĆI TRGOVINSKI PARTNERI ZA UVOD, IZVOZ I UČEŠĆE U TRGOVINSKOM BILANSU

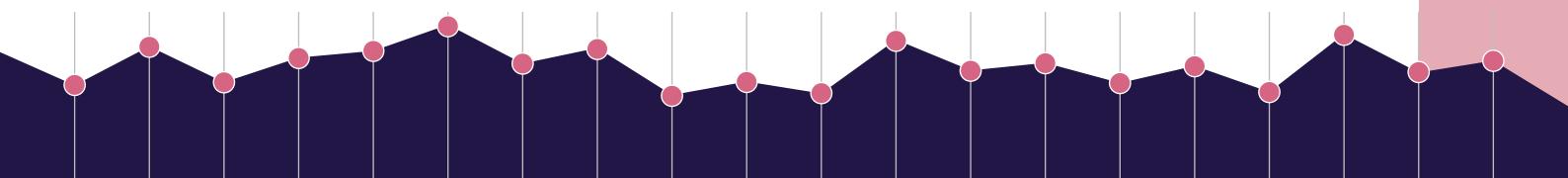
Tokom analiziranog perioda, trgovinska razmjena RSM i trgovinski bilans ukazuju na zemlje koje su najveći trgovinski partneri tokom 2019 i 2020. godine, kao i zbirno u tri kvartala 2019 - 2021.

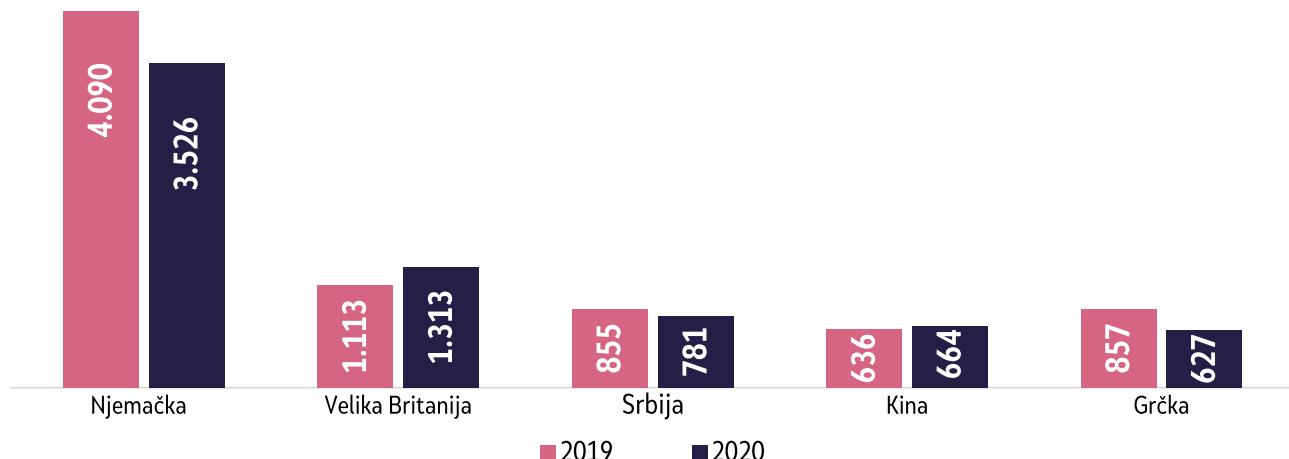
Tabela br. 11 – Najveći trgovinski partneri RSM 2019 i 2020. (mil. eura)

Zemlje sa najvećim obimom trgovine sa RSM	Trgovinska razmjena		izvoz		uvod		Trgovinski bilans	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Njemačka	4.090	3.526	3.129	2.717	961	809	2.168	1.908
Velika Britanija	1.113	1.313	144	143	969	1.170	-826	-1.028
Srbija	855	781	248	223	606	558	-358	-335
Kina	636	664	149	142	487	523	-338	-381
Grčka	857	627	173	176	684	452	-511	-276
Bugarska	638	582	314	272	324	310	-11	-38
Italija	645	482	174	143	471	339	-297	-196
Turska	483	474	78	85	405	388	-327	-303
Mađarska	351	351	163	172	188	180	-25	-8
Rumunija	368	291	154	106	214	186	-60	-80
Poljska	294	267	56	55	237	212	-181	-157
Kosovo	327	267	298	234	30	33	268	200
SAD	322	251	45	43	277	208	-232	-164
Belgija	370	233	213	157	157	75	56	82
Holandija	256	230	105	112	151	118	-46	-6
Slovenija	228	214	76	76	152	138	-76	-62
Češka	196	188	56	62	141	126	-85	-64
Ruska Federacija	174	183	47	53	127	130	-80	-77
Austrija	201	179	62	66	139	113	-76	-46
Hrvatska	159	175	76	82	83	94	-8	-12

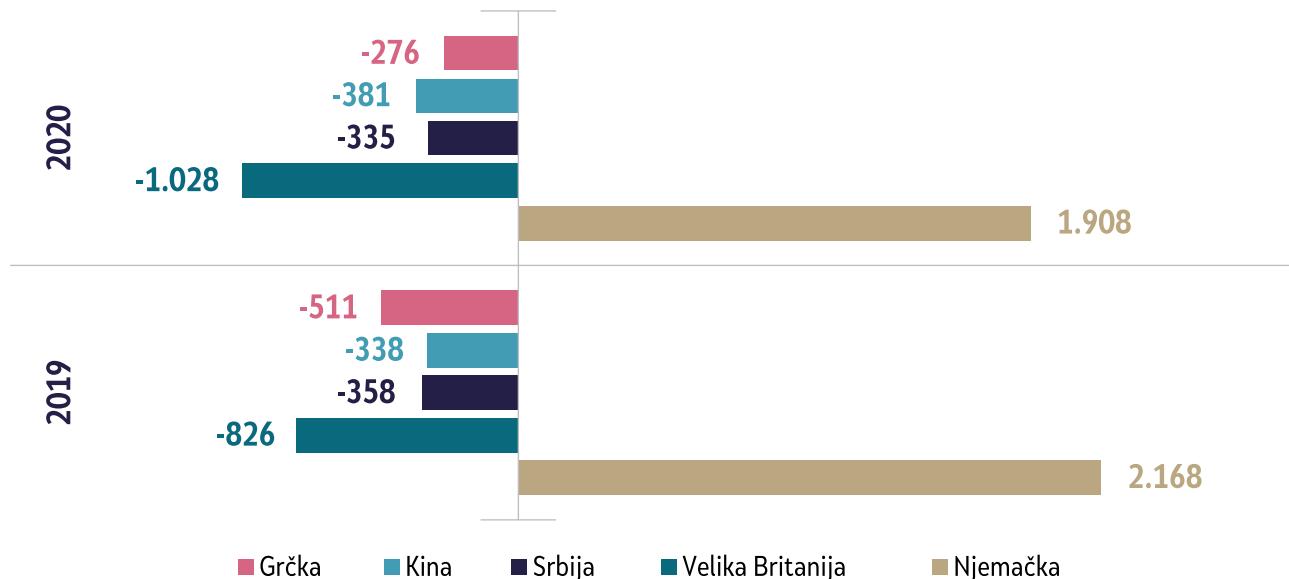
Izvor: Makstat, 2021

U trgovinskoj razmjeni RSM za 2019 i 2020. najveći obim je sa Njemačkom, gdje je zabilježen pad od 13,8% u 2020. godini u iznosu od 563 mil. eura kao rezultat pada izvoza za 13,2% i uvoza za 15,8%. Za period je zabilježen surpluzit koji je u 2020. smanjen za 260 mil. eura.

Grafik br.16 – Pet najvećih trgovinskih partnera 2019 i 2020. (mil.i eura)Izvor: Makstat, 2021

RSM ima drugu po veličini trgovinsku razmjenu sa Velikom Britanijom, gdje je zabilježen rast od 18% u 2020. godini u iznosu od 200 mil. eura kao rezultat pada uvoza sa povećanjem od 201 mil. eura, tj. za rast od 15,8% u odnosu na 2019. godinu. Za period je zabilježen deficit koji je u 2020. smanjen za 202 mil. eura.

Grafik br.17 – Trgovinski partneri sa najvećim učešćem u trgovinskom bilansu za 2019 i 2020 (mil. eura)Izvor: Makstat, 2021

Za period 2019 i 2020. godine, u dijelu zemalja sa većim obimom razmjene izdvajaju se Srbija, Kina i Grčka, od kojih su Srbija i Grčka zabilježile pad od 8,6% i 26,8%, respektivno, u iznosu od 73 i 229 mil. eura, dok je Kina zabilježila rast od 4,5% u iznosu od 28 mil. eura. Trgovinski deficit bilježe sve tri partnerske zemlje, od kojih je Srbija u 2020. sa smanjenjem od 23 mil. eura, Kina ga je povećala za 43 mil. eura, a Grčka je smanjila za 235 mil. eura.

Prema ukupnom obimu **STR** za 2021. godinu (januar-septembar), najveću trgovinu ima sa Njemačkom u iznosu od 3.171 mil. eura, odnosno sa učešćem od 26,2% ukupne trgovinske razmjene. Trgovinska razmjena za 2021. sa Njemačkom povećana je za 135 mil. eura, odnosno za 4,4% u odnosu na 2019. godinu.

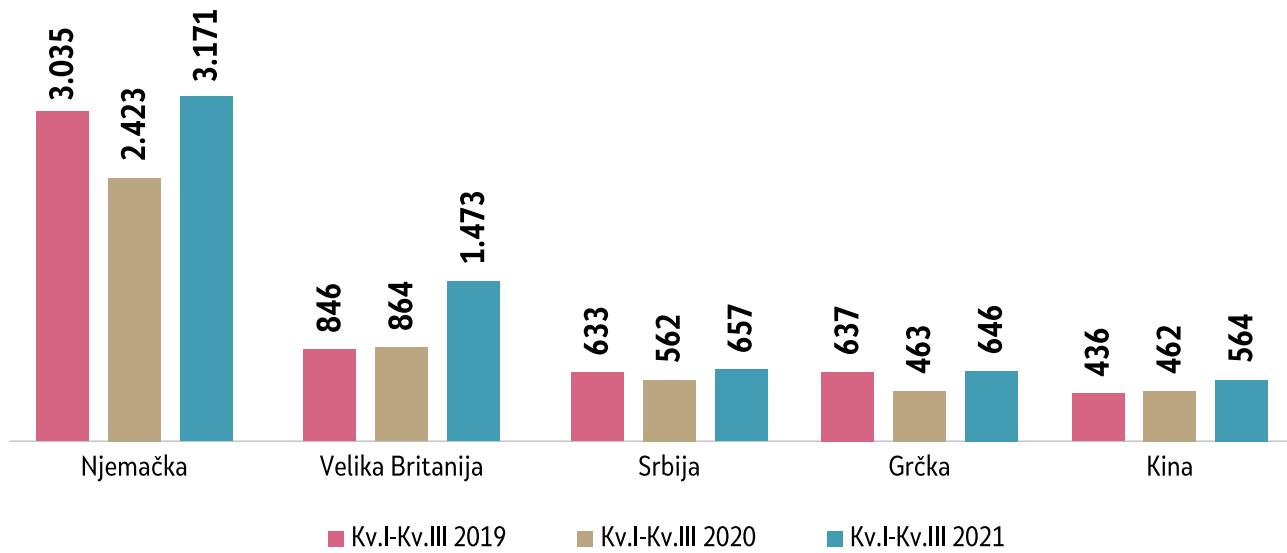
Druga po redu zemlja je Velika Britanija sa trgovinskom razmjenom od 1.473 mil. eura, odnosno sa učešćem od 12,2% ukupne trgovinske razmjene. U poređenju sa 2019., u 2021. Velika Britanija ima najveći rast trgovine od 627 mil. eura, odnosno ima povećanje od 74%.

Tabela br.12 – Najveći trgovinski partneri RSM (januar-septembar) (mil. eura)

Najveći trgovinski partneri RSM	Trgovinska razmjena			Izvoz			Uvoz			Trgovinski bilans		
	Kv.I-Kv. III 2019	Kv.I-Kv. III 2020	Kv.I-Kv. III 2021	Kv.I-Kv. III 2019	Kv.I-Kv. III 2020	Kv.I-Kv. III 2021	Kv.I-Kv. III 2019	Kv.I-Kv. III 2020	Kv.I-Kv. III 2021	Kv.I-Kv. III 2019	Kv.I-Kv. III 2020	Kv.I-Kv. III 2021
Njemačka	3.035	2.423	3.171	2.328	1.859	2.445	707	564	725	1.621	1.295	1.720
Velika Britanija	846	864	1.473	110	111	140	736	754	1.333	-626	-643	-1.193
Srbija	633	562	657	188	159	202	445	404	454	-257	-245	-252
Grčka	637	463	646	135	134	147	501	239	498	-366	-195	-351
Kina	436	462	564	90	100	106	346	362	459	-256	-261	-353
Bugarska	473	429	532	233	195	245	241	234	287	-8	-39	-42
Turska	345	328	455	58	59	88	287	269	366	-228	-210	-278
Italija	477	344	439	135	101	145	343	243	294	-208	-142	-150
Mađarska	259	239	312	120	118	163	139	121	149	-19	-3	14
Kosovo	244	192	271	222	169	215	21	22	56	201	147	159

Izvor: Makstat, 2021

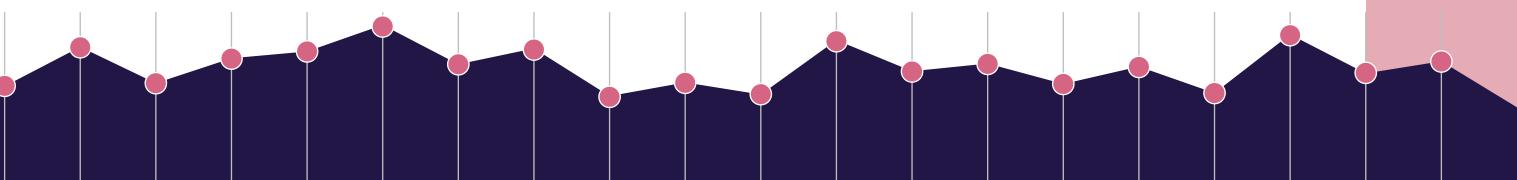
Grafik br.18 – Pet najvećih trgovinskih partnera (januar-septembar) (mil. eura)

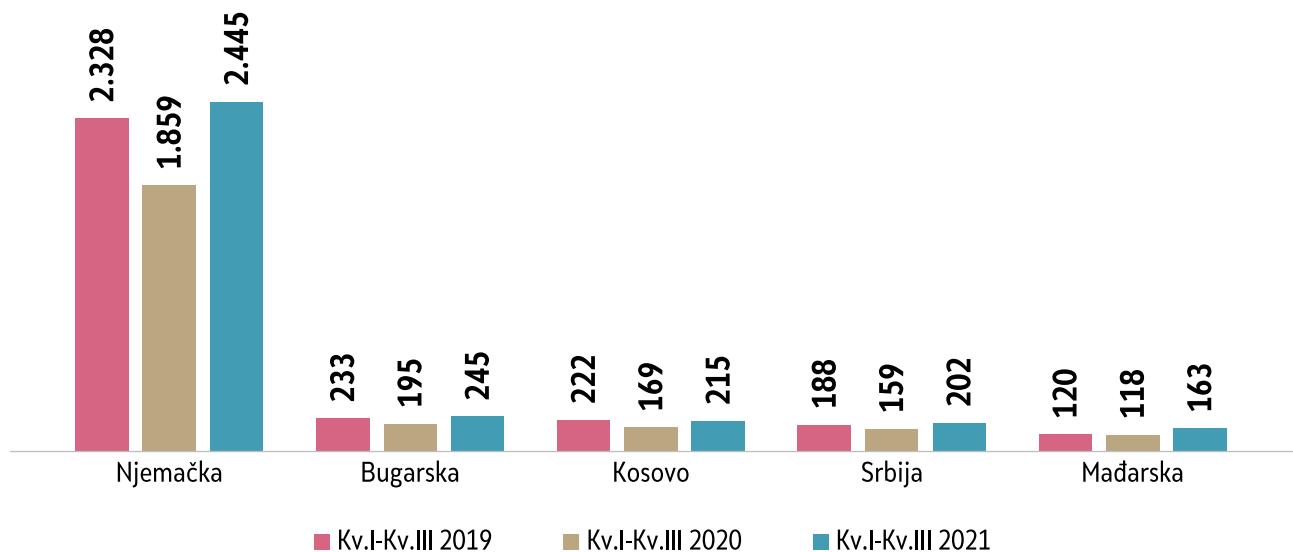

Izvor: Makstat, 2021

Ostale zemlje sa značajnim učešćem u razmjeni za 2021. su Srbija, Grčka, Kina, Bugarska, Turska, Italija, Mađarska i Kosovo. Druga značajna absolutna povećanja u 2021. imaju zemlje Kina i Turska za 129 i 110 mil. eura, odnosno rast od 31,8% i 29,5%, respektivno, u odnosu na 2019. godinu. Od ovih 10 zemalja, Belgija ima najveći absolutni pad trgovine u 2021. godini za 140 mil. eura manje, odnosno smanjenje od 53,1% u odnosu na 2019. godinu.

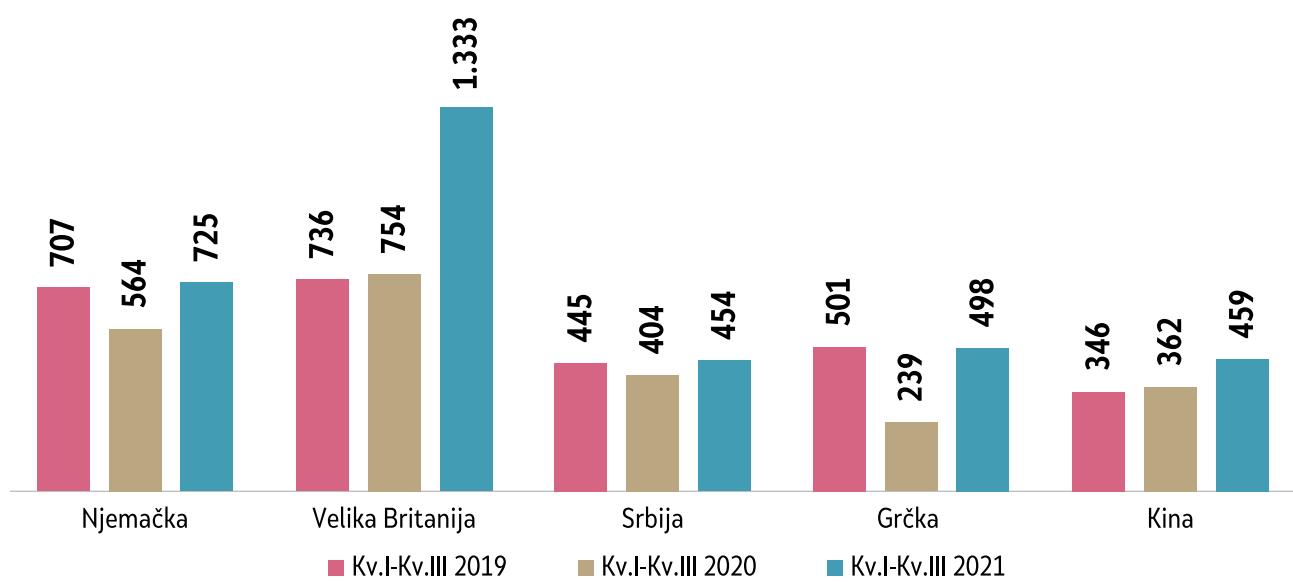
U analiziranim godinama (januar-septembar) najveći trgovinski partneri RSM za izvoz su Njemačka, Bugarska, Kosovo i Srbija.

Grafik br.19 – Pet najvećih trgovinskih partnera RSM za izvoz (januar-septembar) (mil. eura)Izvor: Makstat, 2021

Najveće učešće u ukupnom izvozu ima Njemačka sa skoro 50%. U 2021. godini RSM je ostvario izvoz od 2.445 mil. eura sa Njemačkom, što je povećanje od 117 mil. eura u odnosu na 2019. godinu, odnosno postoji rast od 5%. Na smanjenje trgovine sa Belgijom za 2021. utiče smanjenje izvoza za 99 mil. eura, odnosno smanjenje od 66,9% u odnosu na 2019. godinu.

U analiziranim godinama (januar-septembar) najveći trgovinski partneri RSM za uvoz su Velika Britanija, Njemačka, Grčka i Srbija.

Grafik br. 20 – Pet najvećih trgovinskih partnera RSM za uvoz (januar-septembar) (mil. eura)Izvor: Makstat, 2021

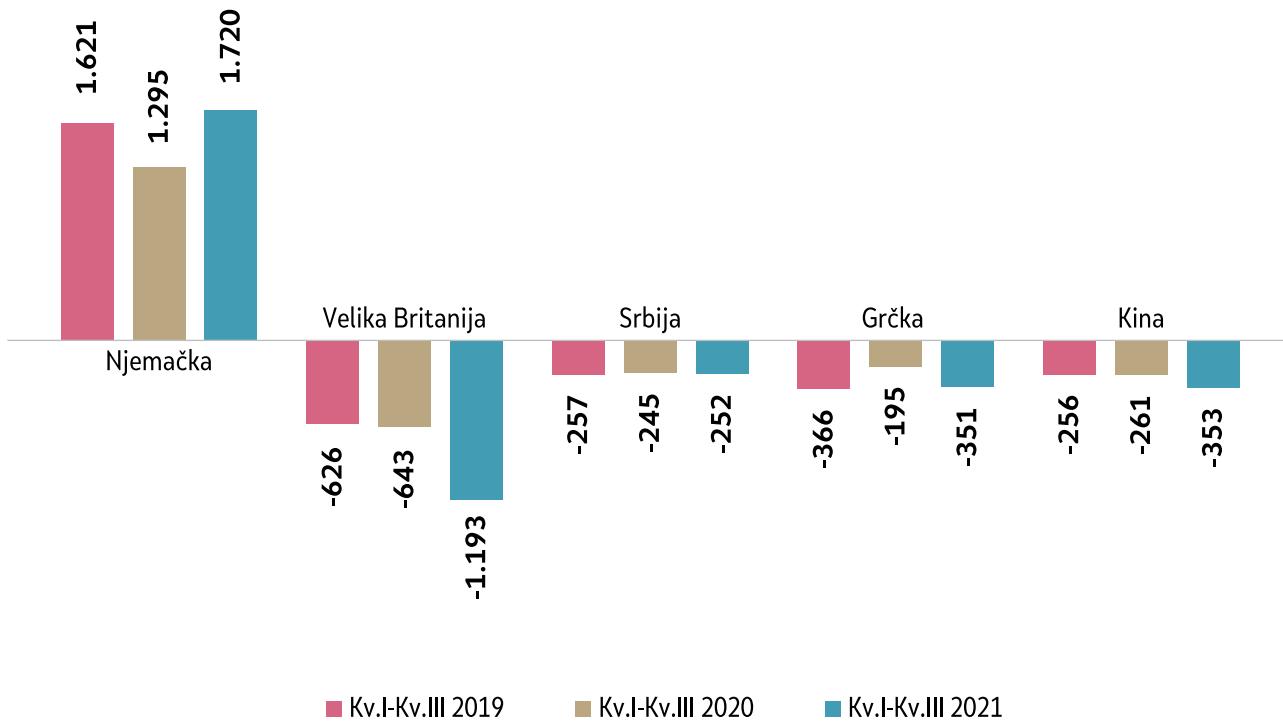
Zemlja ima najveći obim uvoza sa Ujedinjenim Kraljevstvom. U 2021. uvoz sa Velikom Britanijom dostigao je 1.333 mil. eura (sa učešćem od 19,1% u ukupnom uvozu), odnosno povećan je za 597 mil. eura, tj. ima povećanje od 81,1% u odnosu na baznu godinu.

Sledstveno, druga sa najvećim učešćem u ukupnom uvozu je Njemačka sa 10,4%, odnosno ukupan uvoz od 725 mil. eura u 2021. U odnosu na prethodnu godinu, u 2021. godini bilježi se rast od 18 mil. eura, odnosno bilježi se rast od 2,6%, dok je u odnosu na 2019. rast od 28,6%, odnosno postoji rast od 162 mil. eura.

Trgovinski bilans RSM ukazuje na zemlje koje imaju najveće učešće u ostvarenom trgovinskom deficitu, kao i na zemlje koje imaju najveće učešće u ostvarenom trgovinskom suficitu sa RSM za 2019, 2020 i 2021. godinu (januar-septembar).

Zemlje sa najvećim učešćem u trgovinskom suficitu u poslednje tri godine (januar - septembar) su Njemačka i Kosovo.

Grafik br. 21– Trgovinski bilans po zemljama – trgovinskim partnerima (januar-septembar) (mil. eura)

Izvor: Makstat, 2021

Njemačka učestvuje sa 1.720 mil. u ukupnom suficitu za 2021. godinu, što je povećanje od 98 mil. eura, odnosno bilježi rast od 6,1% u odnosu na baznu godinu. Kosovo učestvuje sa 159 mil. eura u ukupnom suficitu za prošlu godinu i smanjen je za 22,8% u odnosu na 2019. godinu, odnosno bilježi pad od 47 mil. eura. U odnosu na 2020. godinu, Kosovo bilježi rast trgovinskog suficita od 8 odsto, odnosno povećanje za 12 mil. eura. Ostale zemlje koje daju značajan doprinos trgovinskom suficitu su Slovačka, Finska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Mađarska, Španija, Hrvatska i Albanija.

Velika Britanija ima najveće učešće u trgovinskom deficitu u 2019, 2020 i 2021. (januar-septembar) sa RSM.

Trgovinski deficit Velike Britanije u 2021. iznosi 1.193 mil. eura. U odnosu na 2019. godinu, postoji povećanje od 567 mil. eura, odnosno postoji procentualno povećanje od 90,6%. U poređenju sa 2020., udio deficitata Velike Britanije je povećan za 550 mil. eura, odnosno bilježi se rast od 85,5%. Na drugom mjestu sa najvećim učešćem u trgovinskom deficitu za 2021. je Kina sa 353 mil. eura. Ostale zemlje sa značajnim učešćem u trgovinskom deficitu za 2021. godinu su Grčka sa 351 mil. eura, Turska sa 278 mil. eura i Srbija sa 252 mil. eura.

ZAKLJUČNA SAGLEDAVANJA

Uprva tri kvartala 2021. godine, SDI u Republici Sjevernoj Makedoniji su zabilježile porast i postepen povratak trendu prije pandemije. Najznačajniji doprinos rastu SDI u tri kvartala 2021. godine od 285,6 mil. ima drugi kvartal, kada je neto priliv SDI 209,8 mil. eura. Na početku analiziranog perioda, prvog kvartala 2019. godine, stanje SDI iznosilo je 5.270,3 mil. eura, a u trećem kvartalu 2021. SDI su dostigle iznos od 6.144,7 mil. eura.

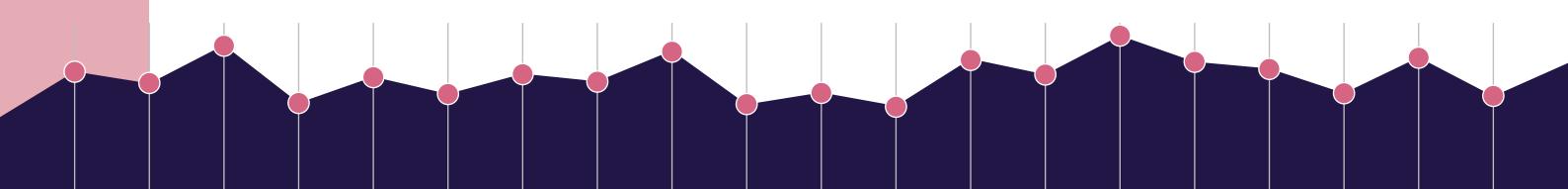
Posmatrano po zemljama, najveće SDI u zemlji registrovale su Austrija i Velika Britanija, a značajne količine SDI stvorile su Grčka, Holandija i Slovenija. Ovih pet zemalja čini 51,9% ukupnih SDI u 2020. godini. Najveći dio SDI stvara se u djelatnostima Proizvodnja i Usluge. U 2020. godini 80,3% ukupnih SDI stvoreno je u ovim industrijama. U djelatnosti Proizvodnja, SDI se pretežno stvaraju u sektoru Vozila i druge transportne opreme. U okviru djelatnosti Usluge, dominantna djelatnost u kojoj se stvaraju SDI su Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja.

Prema poslednjim projekcijama Ministarstva finansija, SDI će u 2021. godini dostići neto priliv u iznosu od 370 mil. eura i očekuje se da će imati učešće od 3,2% u godišnjem BDP-u. Ta procjena u odnosu na 2020. trebalo bi da bude poboljšanje od 169 mil.. eura ili rast od 83,7%, ali je u odnosu na 2019. slabiji rezultat za 28,8 mil. eura ili 7,2% pad neto priliva. Očekuje se da nominalna vrijednost u godišnjem BDP bude 1,3% veći od 2020. i 0,4% manje od 2019.

RSM je neto uvoznik sa trendom stalnog rasta deficit-a. Trgovina u 2021-oj se stabilizovala i povećala u odnosu na prethodne dvije godine. Trgovinska razmjena za period januar - septembar 2021. godine iznosi 12.100 mil. eura. U poređenju sa istim periodom 2020. godine, trgovinska razmjena je povećana za 2.700 mil. eura i predstavlja povećanje od 28,7%, dok je u odnosu na 2019. to povećanje za 1.152 mil. eura, tj. rast od 10,5%. Intenzitet povećanja je sa većim procentom uvoza od izvoza. Najveće učešće u izvozu imaju sektori Mašine i transportna oprema, Hemijski i srodnji proizvodi, Proizvodi klasifikovani po materijalu i Razni gotovi proizvodi sa ukupnim učešćem od 60,4% u 2021. godini. Uvoz u 2021. najvećim dijelom stvaraju sektori Proizvodi klasifikovani prema materijalu, Mašine i transportna oprema i Hemijski i srodnji proizvodi sa zajedničkim učešćem od 56,3%.

Najveći trgovinski partner zemlje je Njemačka sa trgovinskom razmjenom u 2021. godini od 3.171 mil. eura, ujedno i najveći učesnik u stvaranju suficita od 1.720 mil. eura. Dalje, druga po obimu je Velika Britanija sa trgovinskom razmjenom od 1.473 mil. eura i sa najvećim učešćem u stvaranju deficit-a zemlje od 1.193 mil. eura.

Trgovinski bilans u 2021. godini bilježi deficit procijenjen na 2.234 mil. eura. Apsolutno odstupanje izvoza sa uvozom u 2021. godini iznosi 418 mil. eura veći od stanja u 2020. godini i povećan je za 23%, i iznosi 226,4 mil. eura više u odnosu na stanje u 2019. godini i povećan je za 11,3%. Očekuje se da će u 2021. godini izvoz biti ostvaren u iznosu od 7.188 mil. eura, a uvoz 9.423 mil. eura, koji bi u odnosu na 2020. godinu trebalo da ostvari rast od 24,4% i 24,1%, respektivno, a u odnosu na 2019. iznosi 11,7% i 11,6%, respektivno.

SLUČAJ CRNE GORE

1. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

Strane direktne investicije (SDI) su oblik ulaganja kod koga strani ulagač obezbjeđuje pravo svojine, kontrole i upravljanja nad firmom u koju su uložena sredstva radi ostvarivanja nekog dugoročnog ekonomskog interesa.

SDI predstavljaju jedan od najvažnijih instrumenata posredstvom kojih jedna nacionalna ekonomija podstiče proizvodnju, uvoz znanja, rast zaposlenosti, razvoj infrastrukture, smanjenje siromaštva, itd. Benefiti koji se ostvaruju prilivom SDI, stvorili su oštru konkureniju na globalnom tržištu slobodnog kapitala, a sve u cilju privlačenja što obimnijih i raznovrsnijih SDI.

1.1 MJERE ZA PRIVLAČENJE SDI U CG

Od 2006. godine razvoj crnogorske ekonomije fokusiran je na privlačenju SDI kroz konkurentno poslovno okruženje koje nudi brojne korisne mogućnosti ulaganja i jedinstven prirodni potencijal.¹⁴ Prema podacima CBCG, ukupan priliv SDI u CG, od 2006. godine zaključno sa 31.12.2020. godine iznosio je 10,9 milijardi eura. Od navedenog iznosa, 4 milijarde su investirane u domaća preduzeća i banke, 3,2 milijarde priliva je registrovano u formi interkompanijskog duga, 3,2 milijardi investirano je u sektor nekretnina, a 467 mil. eura u ostalo.

Neposredno prije globalne ekonomske krize, CG bilježila je najveći priliv SDI per capita u Evropi. Samo u periodu 2006-2009. godine, ukupne SDI iznosile su preko 3 milijarde eura. Rast SDI, pratilo je povećanje broja stranih firmi u CG. Uprkos svjetskoj ekonomskoj krizi, CG je uspjela da održi nivo SDI na zavidnom nivou i pozicionira sebe kao lidera u regionu u SDI per capita¹⁵.

Kao i u većini tranzisionih ekonomija i ekonomija u razvoju, SDI u CG predstavljaju snažan stimulus privrednom rastu. Ipak, trend bruto SDI-a se mijenja tokom godina i pokazao se veoma osetljivim na makroekonomske šokove. Kao i u slučaju mnogih makroekonomskih indikatora, godina ekonomske krize u CG je bila prekretnica i u kretanja bruto SDI-a i njihovom doprinosu ekonomskom rastu. Do (i uključujući) 2009. godine, bruto SDI su imale izrazit trend rasta i u 2009. godini činile su čak 37% BDP-a. Ovaj doprinos se znatno smanjuje godinu kasnije, da bi u 2019. godini bruto SDI činile samo 8% BDP-a. Kao i u slučaju globalne finansijske ekonomske krize izazvane krahom na tržištu nekretnina, te bankarskom sektoru, očekivanja su da će ekonomska kriza izazvana pandemijom Covid-19 biti nova prekretnica u kretanju SDI. Očekivanja su, takođe, da će pored pada SDI-a, prvih godina nakon krize izazvane pandemijom Covid-19, doći i do značajne promjene u strukturi SDI-a.¹⁶

Strani investitori mogu jednostavno započeti svoj posao u CG, a zagarantovan im je jednak zakonski tretman kao i domaćim, te mogu poslovati ili kao pravno ili fizičko lice. Kako je crnogorska ekonomija eurizovana, fiskalna politika je pokretač ekonomskog ra-

¹⁴ <https://mia.gov.me/>

¹⁵ Strategija privlačenja stranih direktnih investicija 2013-2015 - <https://www.gov.me/dokumenta/7eed97ef-2692-4666-88b4-35b4cd8fb564>

¹⁶ Analiza uticaja pandemije covid-19 na ekonomiju i bankarski sistem CG - https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi-fajlovi_publikacije/radne_studije/analiza_uticaja_covid19_na_ekon_i_bank_sistem-cg.pdf

sta i razvoja, odnosno poslovni ambijent je pod uticajem fiskalnog ambijenta, pa su brojne aktivnosti koje su u prethodnom periodu preduzete kako bi se poboljšala konkurentnost i poslovni ambijent.

Stopa poreza na dobit pravnih lica je progresivna i iznosi 9%, 12% i 15%¹⁷; dok su u primjeni poreske stope poreza na dodatu vrijednost (PDV): standardna stopa od 21%, snižena stopa od 7% i nulta stopa.¹⁸

Organ državne uprave u CG koji je, između ostalog, nadležan za podršku investicionim procesima, te unapređenje poslovnog ambijenta je Ministarstvo ekonomskog razvoja.

Agencija za investicije CG osnovana je radi realizacije javno-privatnog partnerstva, investicija i promocije investicionih potencijala CG kao investicione destinacije.

Na internet stranici Agencije nalazi se registar od 40 podsticajnih mjera koje su domaćim i stranim investitorima dostupne kroz različite programe podrške namijenjene privatnom sektoru, a koje kreiraju i sprovode nadležna ministarstva. Registar podsticajnih mjera za investicije kreiran je sa ciljem da pruži sveobuhvatnu informaciju o sadržaju, obuhvatu, namjeni, karakteristikama i benefitima podsticajnih mjera, kao i podatke o uslovima, zakonodavstvu, pravilima i procedurama koje se sprovode u cilju ostvarivanja investicionih podsticaja (<https://mia.gov.me/me/registar-podsticajnih-mjera-za-investicije/>).

Neke od mjera su sljedeće:

- Poresko oslobođenje novoosnovanom pravnom licu koje obavlja djelatnost u privredno nedovoljno razvijenim opštinama. Obračunati porez na dobit za prvih osam godina poslovanja takve kompanije umanjuje se u iznosu od 100%, pod uslovom da ukupan iznos poreskog oslobođenja za period od osam godina ne može biti veći od 200.000,00 eura.¹⁹
- Poreski obveznik koji otpočne obavljanje proizvodne djelatnosti u privredno nedovoljno razvijenim opštinama oslobađa se poreza na dohodak za prvi osam godina, pri čemu ukupan iznos poreskog oslobođenja ne može biti veći od 200.000 eura.²⁰
- Pravno lice koje obračunati porez na dobit uplati u roku utvrđenom zakonom može ostvariti pravo na umanjenje poreske obaveze za 6% od obračunatog i uplaćenog poreza na dobit²¹.
- Oslobođenje od plaćanja PDV-a za isporuku proizvoda i usluga za gradnju i opremanje ugostiteljskog objekta kategorije pet i više zvjezdica.²²
- Oslobođenje od plaćanja PDV-a na isporuku proizvoda i usluga za gradnju i opremanje energetskog objekta za proizvodnju električne energije instalisane snage veće od 10 MW.²³

¹⁷ Zakon o porezu na dobit pravnih lica ("Službeni list Republike CG", br. 065/01, 012/02, 080/04, "Službeni list CG", br. 040/08, 086/09, 040/11, 014/12, 061/13, 055/16, 146/21)

¹⁸ Zakon o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni list Republike CG", br. 065/01, 012/02, 038/02, 072/02, 021/03, 076/05, 004/06, "Službeni list CG", br. 016/07, 073/10, 040/11, 029/13, 009/15, 053/16, 001/17, 050/17, 046/19, 073/19, 080/20, 008/21, 059/21, 146/21)

¹⁹ Zakon o porezu na dobit pravnih lica

²⁰ Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica

²¹ Zakon o porezu na dobit pravnih lica

²² Zakon o porezu na dodatu vrijednost

²³ Zakon o porezu na dodatu vrijednost

- Za ugostiteljski objekat poreska stopa može se umanjiti u odnosu na važeću poresku stopu, i to za ugostiteljski objekat: kategorije 3**** do 15%; kategorije 4**** do 30%; kategorije preko 4**** do 70%²⁴.
- Korišćenje pogodnosti slobodne zone („Luka Bar“, „Novi Duvanski kombinat“ Podgorica) - oslobođenje od plaćanja PDV-a isporuke proizvoda u slobodnu zonu, slobodna i carinska skladišta i isporuke proizvoda unutar slobodne zone²⁵, slobodnih i carinskih skladišta; za robu unesenu u slobodnu zonu i skladište upotrijebljenu ili potrošenu, ne plaća se carina i carinske dažbine, te roba može u zoni ili skladištu ostati vremen-ski neograničeno²⁶, itd.
- Poreske i niz ostalih olakšica za korisnike biznis zona.²⁷

Do sada je 10 opština u CG proglašilo lokalitete namijenjene osnivanju biznis zona, i to: Podgorica, Nikšić, Cetinje, Kolašin, Mojkovac, Berane, Šavnik, Rožaje, Bijelo Polje, Ulcinj.²⁸

- Finansijska podrška Investiciono razvojnog fonda (podrška sektoru malih i srednjih preduzeća, podrška infrastrukturnih i ekoloških projekata, podsticanje izvoza i zapošljavanja, itd).

Niska stopa poreza na prihode, povlašćen pristup tržištu Evropske unije, nacionalni tre-tman investitora, relativno niske carinske stope, pojednostavljenje procedura i smanjenje troškova za registraciju privrednih subjekata i dobijanje građevinskih dozvola i korišćenje eura kao nacionalne valute samo su neki od podsticaja za privlačenje investicija. Poreski režim CG jedan je od najkonkurentnijih u cijeloj Evropi, te preduzeća koja posluju u CG uživaju ne samo u poslovnom okruženju, već i niskom poreskom opterećenju, čime maksimiziraju svoju dobit.²⁹ Takođe, po osnovu ulaganja u razvojne projekte u CG, moguće je steći crnogorsko državljanstvo³⁰.

Dalje, sporazumi o ekonomskoj saradnji, sporazumi o uzajamnom podsticanju i zaštiti investicija, sporazumi o slobodnoj trgovini, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, takođe, omogućavaju neometan izvoz proizvoda na tržište od preko 800 mil. ljudi, i utiču na povoljnju investicionu klimu, te atraktivnost države za dalja ulaganja.

²⁴ Zakon o porezu na nepokretnost (Službeni list CG", br. 25/2019)

²⁵ Zakon o porezu na dobit pravnih lica

²⁶ Zakon o slobodnim zonama ("Službeni list Republike CG", br. 042/04, Službeni list CG", br. 011/07, 076/08, 073/10, 040/11, 040/16)

²⁷ Na osnovu člana 19b Zakona o regionalnom razvoju ("Službeni list CG", br. 20/11 i 20/15 Uredba o biznis zonama ("Službeni list CG", br. 077/16)

²⁸ Biznis zona predstavlja jedinstven entitet na području lokalne samouprave, dijelom ili u potpunosti infrastrukturno opremljen, koji potencijalnim investitorima pored zajedničkog prostora i infrastrukture pruža dodatne poreske i administrativne olakšice sa državnog i lokalnog nivoa.

²⁹ <https://mia.gov.me/>

³⁰ Odluka o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije Posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes CG ("Službeni list CG", br. 079/18, 012/20, 143/21)

1.2 ULOGA SKUPŠTINE CG U PRAĆENJU VELIKIH INVESTICIONIH PROJEKATA

U skladu sa Ustavom CG³¹, Skupština CG odlučuje o raspolaganju državnog imovinom iznad vrijednosti određene zakonom, a u skladu sa Zakonom o državnoj imovini³², o raspolaganju stvarima i drugim dobrima u državnoj imovini iznad vrijednosti od 150 mil. eura, na predlog Vlade, odlučuje Skupština CG, dok dobra u svojini CG ili imovini opštine mogu se ugovorom dati u zakup do 30 godina odlukom Vlade, odnosno nadležnog organa opštine i do 90 godina odlukom Skupštine, na predlog Vlade.

Prilikom donošenja odluka o davanju saglasnosti u dugoročni zakup državnog zemljišta, Skupština CG je u jednom članu odluke obavezala Vladu CG da jednom godišnje (na kraju četvrtog kvartala) dostavi Skupštini CG izvještaj o realizovanim investicijama za tekuću godinu. Skupštinski Odbor za ekonomiju, finansije i budžet je u prethodnom periodu razmatrao navedene izvještaje, tako da je javnost imala priliku da se upozna sa stepenom realizacije investicionih projekata. Takođe, u prethodnom periodu formiran je i privremeni skupštinski Odbor za praćenje realizacije određenih investicionih projekata, koji je obavljao rad tokom 26. skupštinskog saziva.

1.3 TREND KRETANJA SDI

Prema preliminarnim podacima CBCG, u periodu januar – septembar 2021. godine, neto priliv SDI, odnosno razlika između ukupnog priliva i odliva, iznosio je 352,3 mil. eura.

Ukupan priliv SDI iznosio je 599,9 mil. eura. U formi vlasničkih ulaganja ostvaren je priliv od 302,9 mil. eura, što čini 50,5% ukupno ostvarenog priliva, i to: investicije u kompanije i banke iznosile su 118,6 mil. eura, dok su ulaganja u nekretnine iznosila 184,3 mil. eura. Priliv SDI u formi interkompanijskog duga iznosio je 231,2 mil. eura ili 38,5% ukupnog priliva. U istom periodu 2020. godine, ukupne SDI iznosile su 506,8 mil. eura, a 2019. godine 591,7 mil. eura.

Tabela br. 13 - kretanje ukupnog priliva SDI u CG (mil. eura i %)

	Kvartal I-III 2019	2019	Kvartal I-III 2020	2020	Kvartal I-III 2021*	2020. u odnosu na 2019.		Kvartal I-III 2021. u odnosu na 2019.		Kvartal I-III 2021* u odnosu na 2020.	
Investicije u kompanije i banke	206,2	242,3	91,9	123,8	118,6	-118,5	-48,9%	-87,6	-42,5%	26,7	29,1%
Interkompanijski dug	235,0	321,9	311,9	389,9	231,2	68,0	21,1%	-3,8	-1,6%	-80,6	-25,9%
Nekretnine	129,7	178,0	72,5	116,4	184,3	-61,6	-34,6%	54,6	42,1%	111,8	154,3%
Ostalo	20,8	36,3	30,6	33,0	65,8	-3,3	-9,1%	44,9	215,6%	35,2	115,1%
Ukupan priliv SDI	591,7	778,5	506,8	663,0	599,9	-115,5	-14,8%	8,2	1,4%	93,1	18,4%
Ukupan odliv SDI	364,8	473,9	161,4	195,5	247,6	-278,4	-58,8%	-117,2	-32,1%	86,3	53,5%
Neto SDI	226,9	304,6	345,4	467,5	352,2	163,0	53,5%	125,3	55,2%	6,8	2,0%

Izvor: CBCG

*preliminarni podaci

³¹ ("Službeni list CG", br. 001/07, 038/13)

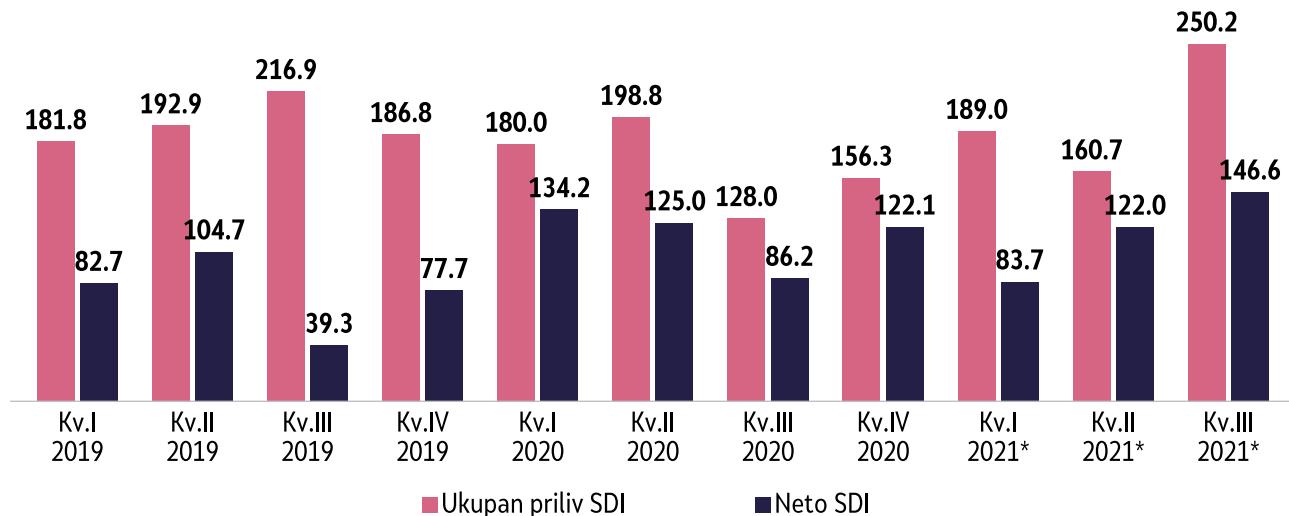
³² ("Službeni list CG", br. 021/09, 040/11)

U izvještajnom periodu, ukupan priliv SDI u 2021. godini bilježi rast za 93,1 mil. eura, ili 18,4% u odnosu na 2020. godinu, kao rezultat rasta vlasničkih ulaganja. Rast SDI u odnosu na 2019. godinu, u periodu januar – septembar, iznosi 8,2 mil. eura, odnosno 1,4%.

Ukupan odliv SDI u periodu januar - septembar 2021. godine iznosi 247,6 mil. eura, za 53,5% više nego u istom periodu prethodne godine. Odliv po osnovu ulaganja rezidenta u inostranstvo iznosi 69,6 mil. eura, a povlačenja sredstava nerezidenata investiranih u Crnu Goru iznosi 178 mil. eura.

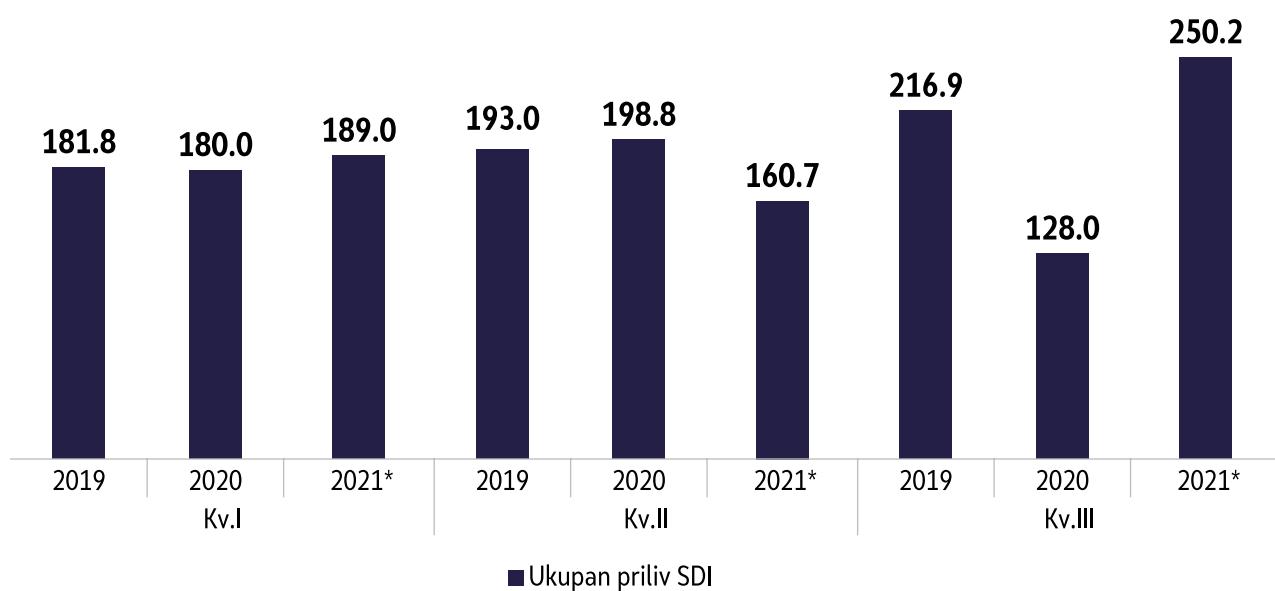
Posmatrajući period od prvog kvartala 2019. godine do (uključujući) trećeg kvartala 2021. godine, najveći ukupan priliv SDI, kao i neto priliv SDI zabilježen je u trećem kvartalu 2021. godine.

Grafik br. 22 - kretanje ukupnog priliva SDI i neto SDI u CG (mil. eura)

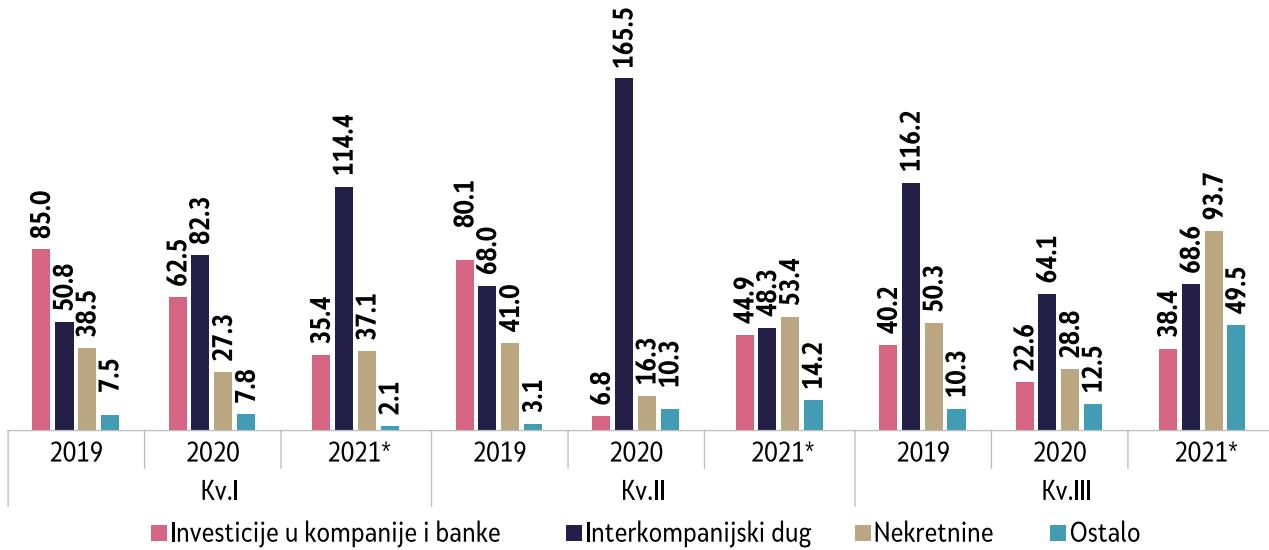
*preliminarni podaci

Grafik br. 23 – poređenje ukupnog priliva SDI tokom prva tri kvartala 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

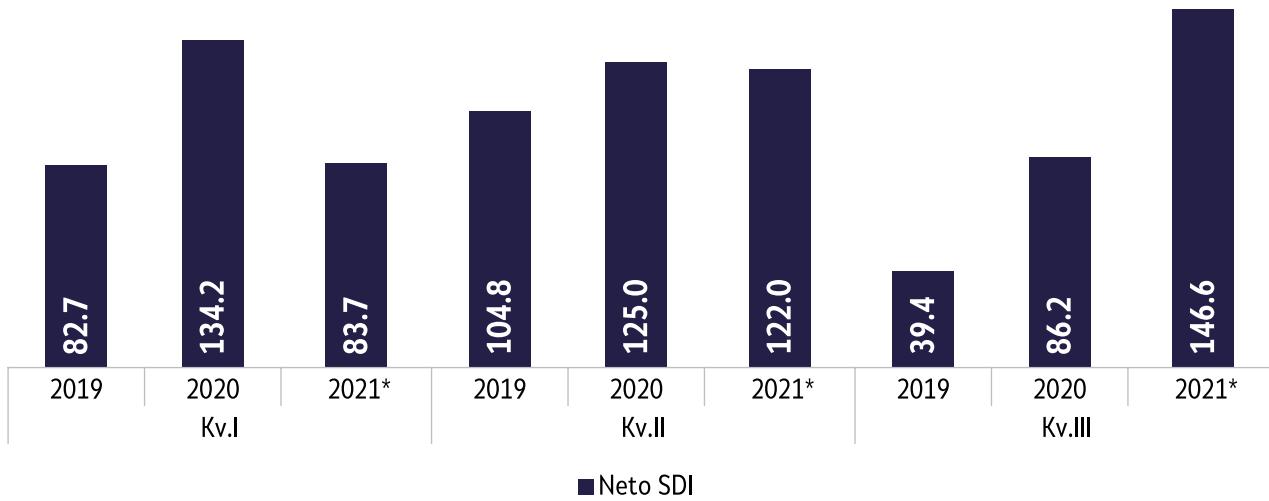
*preliminarni podaci

Grafik br. 24 – poređenje strukture priliva SDI tokom prva tri kvartala 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

*preliminarni podaci

Grafik br. 25 – poređenje neto priliva SDI tokom prva tri kvartala 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

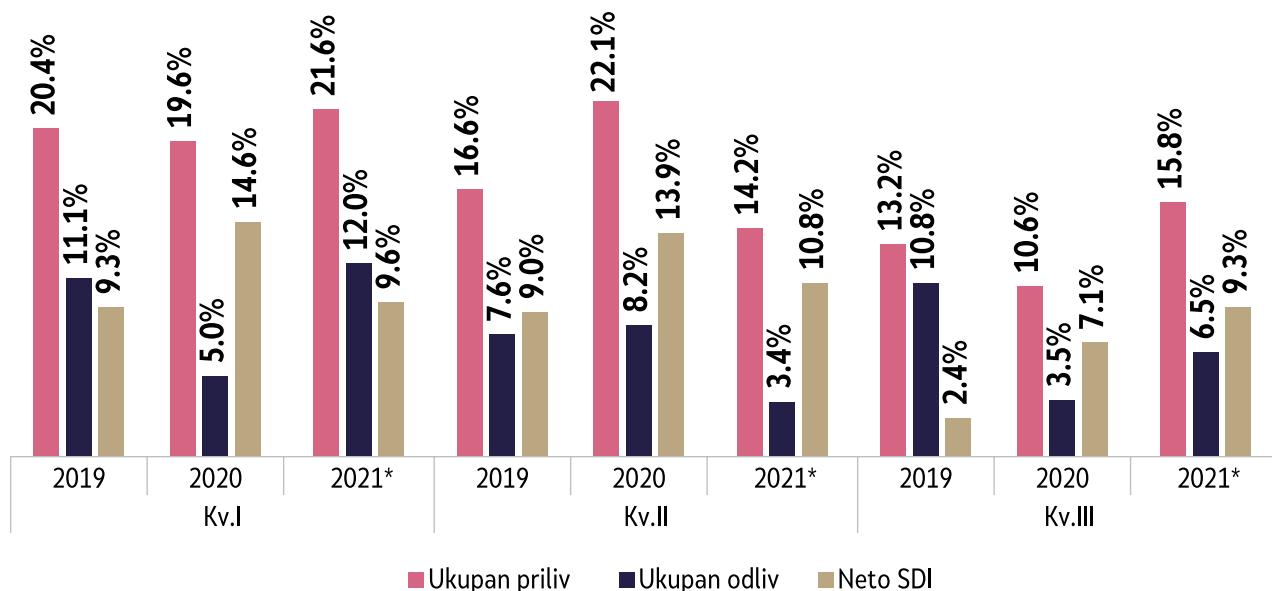
*preliminarni podaci

U prvom kvartalu 2021. godine, neto prлив SDI iznosio je 83,7 mil. eura, za 37,7% manje u odnosu na isti period 2020. godine, i to kao rezultat većeg odliva SDI, smanjenja priliva SDI po osnovu vlasničkih ulaganja i povećanja priliva po osnovu dužničkih ulaganja. Ukupan prliv SDI iznosio je 189,0 mil. eura, dok je odliv iznosio 105,3 mil. eura. Neto prliv u prvom kvartalu 2020. godine iznosio je 134,2 mil. eura, 62,2% više u odnosu na isti period 2019. godine, dok je ukupan prliv iznosio 180,0 mil. eura. Prvi kvartal 2021. godine bilježi viši ukupni prliv, odnosno viši neto prliv u odnosu na 2019. godinu.

U drugom kvartalu 2021. godine, neto priliv SDI iznosio je 122,0 mil. eura, i smanjen je za 2,4% u odnosu na isti period 2020. godine, kao rezultat pada odliva SDI, pada priliva SDI u formi dužničkih ulaganja i rasta vlasničkih ulaganja. Ukupan priliv SDI iznosio je 160,7 mil. eur, dok je odliv iznosio 38,7 mil. eura. U drugom kvartalu 2020. godine, zabilježen je naveći iznos priliva po osnovu dužničkih ulaganja, za 143,4% viši u odnosu na isti period 2019. godine, te i najviši ukupan priliv SDI u posmatranom periodu - prva tri kvartala 2019-2021. godine.

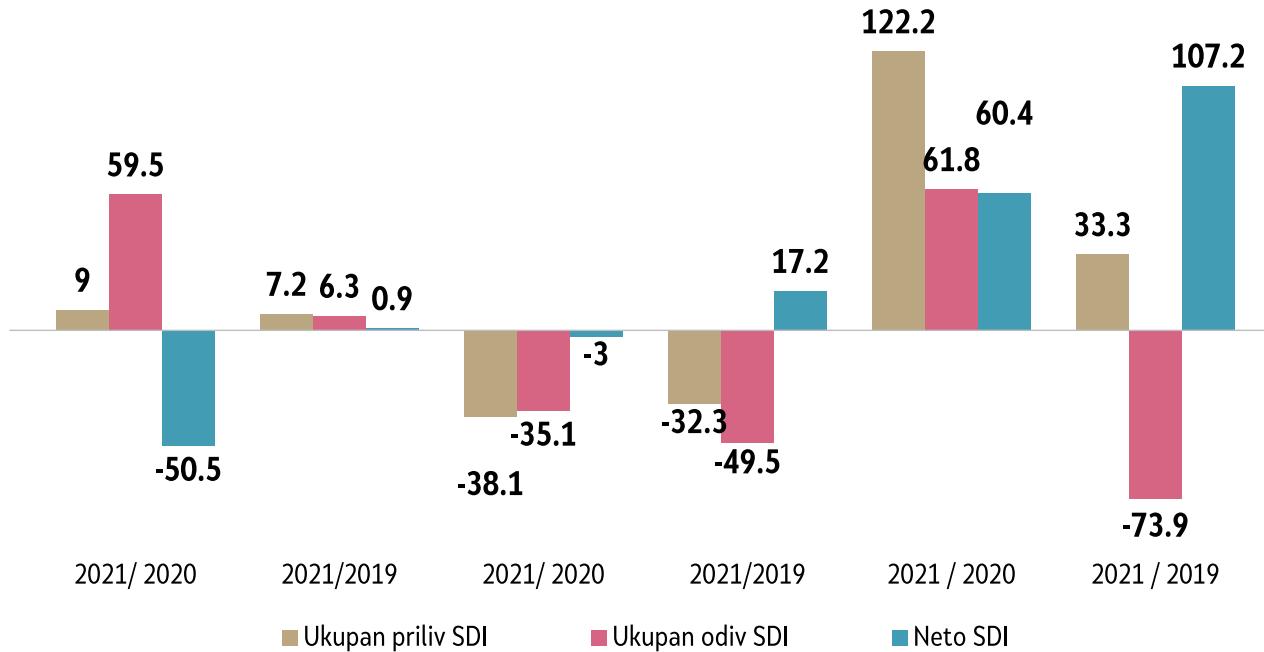
U trećem kvartalu 2021. godine, neto SDI iznosio je 146,6 mil. eura i povećan je za 70,0% u odnosu na isti period 2020. godine, kao rezultat rasta odliva SDI, povećanja ulaganja u nekretnine i ostalo. Ukupan priliv SDI iznosio je 250,2 mil. eura, a odliv 103,6 mil. eura. Ukupan priliv SDI u trećem kvartalu 2019. godine iznosi 216,9 mil. eura, odliv 177,6 mil. eura, dok neto priliv SDI bilježi 39,4 mil. eura.

Grafik br. 26 – udio u BDP-u ukupnog priliva, ukupnog odliva i neto SDI 2019., 2020. i 2021. godinu, kvartalno (%)

U posmatranom periodu, najveći udio ukupnog priliva SDI u BDP-u zabilježen je u drugom kvartalu 2020. godine, 22,1%, a zatim u prvom kvartalu 2021. godine.

Grafik br. 27 – apsolutna razlika ukupnog priliva, ukupnog odliva i neto SDI 2021. u odnosu na 2020. i 2019. godinu (mil. eura)

U posmatranom periodu, najveća apsolutna razlika ukupnog priliva SDI u odnosu na isti kvartal prethodne godine, zabilježena je u trećem kvartalu 2021. u odnosu na 2020. godinu, između ostalog, kao rezultat rasta ulaganja u nekretnine.

1.4 TREND KRETANJA UKOPNOG PRILIVA SDI PO ZEMLJAMA³³

U periodu januar – septembar 2021. godine, najveći priliv SDI dolazio je iz Ruske Federacije, zatim Malte i Srbije; tokom 2020. godine, iz Ruske Federacije, Kine i Švajcarske, dok 2019. godine iz Ruske Federacije, Mađarske i Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Tabela br. 14 – 10 zemalja sa najvećim ukupnim priliv SDI u CG u periodu januar – septembar 2021*. godine (mil. eura i %)

Zemlja	Iznos ukupnog priliva u mil. eura	Udio u ukupnom prilivu
Ruska Federacija	95,6	15,9%
Malta	70,4	11,7%
Srbija	59,4	9,9%
Italija	50,3	8,4%
Švajcarska	45,5	7,6%
Njemačka	24,8	4,1%
SAD	24,1	4,0%
Ujedinjeni Arapski Emirati	22,2	3,7%
Turska	19,9	3,3%
Azerbejdzan	17,5	2,9%

Izvor: CBCG

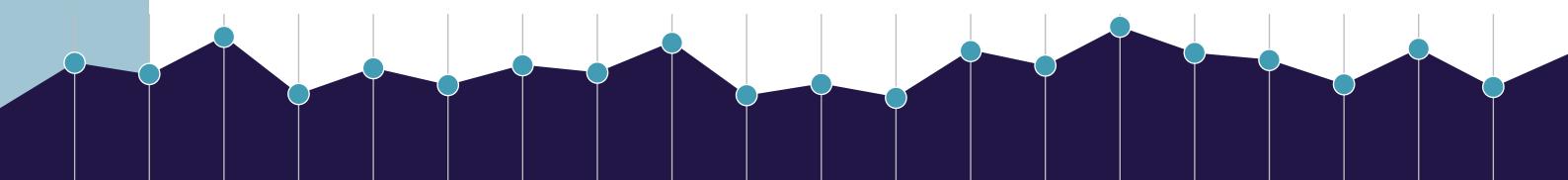
*preliminarni podaci

Tabela br. 15 - 10 zemalja sa najvećim ukupnim prilivom SDI u CG u 2019. i 2020. godini (mil. eura i %)

2019		2020			
Zemlja	Iznos ukupnog priliva u mil. eura	Udio u ukupnom prilivu	Zemlja	Iznos ukupnog priliva u mil. eura	Udio u ukupnom prilivu
Ruska Federacija	70.0	9.0%	Ruska Federacija	98.9	14.9%
Mađarska	54.4	7.0%	Kina	71.2	10.7%
Ujedinjeni Arapski Emirati	48.5	6.2%	Švajcarska	63.2	9.5%
Švajcarska	43.7	5.6%	Italija	45.3	6.8%
Srbija	39.2	5.0%	SAD	29.5	4.4%
Njemačka	37.1	4.8%	Ujedinjeni Arapski Emirati	28.0	4.2%
Djekičanska Ostrva(GBR)	35.5	4.6%	Srbija	27.9	4.2%
Turska	34.5	4.4%	Njemačka	26.9	4.1%
Bosna i Hercegovina	33.5	4.3%	Holandija	18.9	2.8%
Holandija	33.4	4.3%	Turska	18.6	2.8%

Izvor: CBCG

³³ CBCG, na svojoj internet stranici, objavljuje spisak zemalja koji se odnosi na ukupan priliv stranih direktnih investicija u CG - po zemljama. Ovaj spisak sadrži stavku i Ostale zemlje (uključujući povjerljive podatke). Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja. U strukturi ukupnog priliva po zemljama pojedine stavke označene su kao povjerljivi, odnosno povjerljivi podaci koji se odnose na najviše tri strane kompanije.

Ukupan priliv SDI Ruske Federacije, Mađarske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Švajcarske i Srbije čine 32,8% ukupnog priliva u 2019. godini.

Ukupan priliv SDI Ruske Federacije, Kine, Švajcarske, Italije i SAD u 2020. godini čine 46,3% ukupnog priliva u 2020. godini.

Grafik br. 28 – kretanje pet zemalja - najveći ukupni priliv SDI u CG u periodu u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu³⁴ (mil. eura)

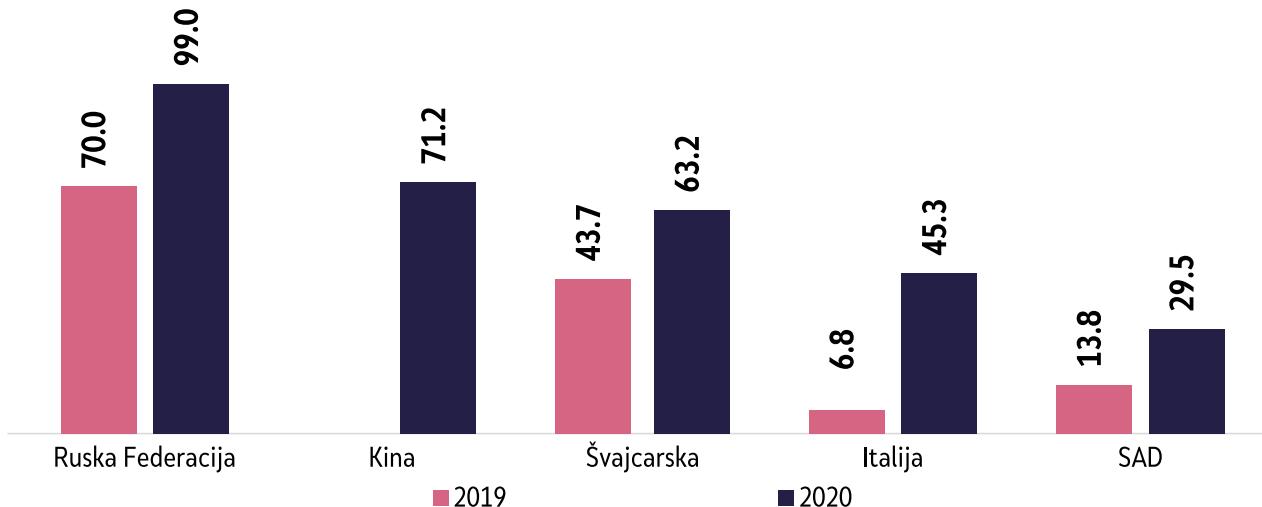

Tabela br. 16 – pet zemalja sa prikazanim najvećim prilivom SDI u CG - u odnosu na 2020. godinu (mil. eura i %)

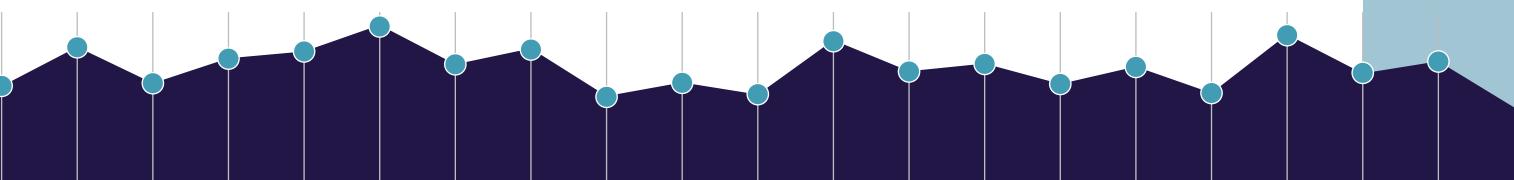
	kv.I-III 2019	2019	kv. I-III 2020	2020	kv. I-III 2021*	kv. I-III 2021 u odnosu na 2019	kv. I-III 2021 u odnosu na 2020
Ruska Federacija	52,8	70,0	46,7	99,0	95,5	42,7	80,7%
Kina			70,4	71,2	3,5	3,5	-66,9
Švajcarska	28,7	43,7	44,1	63,2	45,5	16,8	58,8%
Italija	4,9	6,8	43,4	45,3	50,3	45,4	922,8%
SAD	13,8	13,7	22,7	29,5	24,1	10,3	75,2%

Izvor: CBCG

*preliminarni podaci

Ukupan priliv SDI Ruske Federacije, u periodu januar-septembar 2021. godine iznosi 95,5 mil. eura, i u dijelu priliva po osnovu ulaganja nerezidenata u Crnu Goru, najveći iznos odnosi se na prodaju nepokretnosti u CG. U odnosu na isti period prethodne godine, ukupan priliv SDI ove zemlje bilježi rast za 104,5%.

³⁴ CBCG, na svojoj internet stranici, objavljuje spisak zemalja koji se odnosi na ukupan priliv stranih direktnih investicija u CG - po zemljama. Ovaj spisak sadrži stavku i Ostale zemlje (uključujući povjerljive podatke). Izvor podataka je je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja. U strukturi ukupnog priliva po zemljama pojedine stavke označene su kao povjerljivi, odnosno povjerljivi podaci koji se odnose na najviše tri strane kompanije.

2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

Crna Gora koristi sredstva koja vode ka intenzivnom podsticanju ekonomskog rasta uvodeći mjere usmjerene na povećanje nivoa i opsega spoljne trgovine i ekonomskih aktivnosti između CG i ostalih zemalja i geografskih oblasti.

Regulisanje spoljne trgovine i ekomska aktivnost, na način konzistentan sa sporazumima Svjetske trgovinske organaizacije, Evropske unije i opšte prihvaćenih međunarodnih praksi, najbolji je i najefikasniji način za ostvarivanje takvog porasta.

CG je usvojila brojne propise kojim se uređuje oblast spoljnotrgovinskog prometa.

Spoljnotrgovinski poslovi imaju prožimajući karakter kroz sve privredne sektore. Organ državne uprave u CG, zadužen za vođenje politike spoljne trgovine i usklađivanje te politike sa međunarodnim propisima koji regulišu ovu oblast je Ministarstvo ekonomskog razvoja.

CG je potpisnik tri multilateralna sporazuma o slobodnoj trgovini:

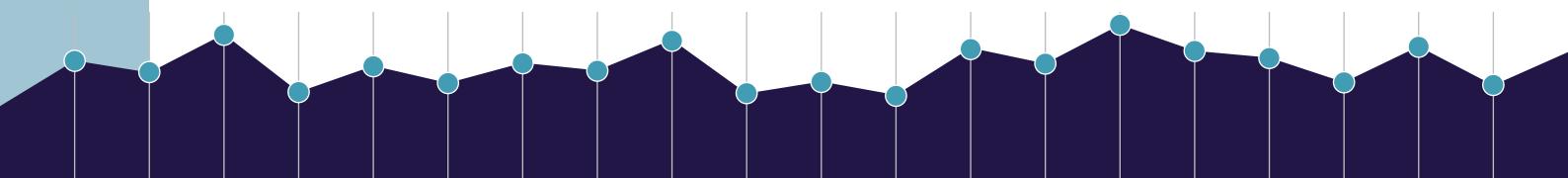
- **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa državama članicama EU**
- **Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini** (eng. Central European Free Trade Agreement - CEFTA); između Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije, Moldavije, Srbije, Republike Kosova i CG
- **Sporazum o slobodnoj trgovini sa Evropskom asocijacijom za slobodnu trgovinu** (eng. European Free Trade Association - EFTA) - međunarodna vladina organizacija koju čine Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska

Takođe, CG je potpisnica bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini sa Rusijom, Turskom i Ukrajinom.

CG je i potpisnica:

- **sporazuma o ekonomskoj saradnji** sa: Austrijom, Belgijsko-luksemburškom ekonomskom unijom, Bugarskom, Češkom Republikom, Grčkom, Hrvatskom, Mađarskom, Njemačkom, Slovenijom, Španijom, Rumunijom, Slovačkom, Albanijom, Argentinom, Azerbejdžanom, Katarom, Kinom, Republikom Severnom Makedonijom, Srbijom, Švajcarskom konfederacijom, Turskom i Ujedinjenim Arapskim Emiratima.
- **sporazuma o uzajamnom podsticanju i zaštiti investicija** sa: Austrijom, Slovačkom, Srbijom, Češkom, Finskom, Danskom, Katarom, Republikom Sjevernom Makedonijom, Maltom, Francuskom, Grčkom, Holandijom, Izraelom, Kiprom, Rumunijom, Njemačkom, Litvanijom, Poljskom, Španijom, Švajcarskom konfederacijom, Azerbejdžanom, Moldavijom i Ujedinjenim Arapskim Emiratima.
- **ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja** sa: Albanijom, Belgijom, Bjelorusijom, Bosnom i Hercegovinom, Bugarskom, Češkom, Danskom, Egiptom, Finskom, Francuskom, Holandijom, Hrvatskom, Indijom, Italijom, Iranom, Kinom, Kiprom, Kuvajtom, Letonijom, Mađarskom, Sjevernom Makedonijom, Malezijom, Maltom, Moldavijom, Njemačkom, Norveškom, Poljskom, Rumunijom, Rusijom, Slovačkom, Slovenijom, Šri Lankom, Švajcarskom, Švedskom, Turskom, Ukrajinom, Ujedinjenim Kraljevstvom, Irskom, Srbijom, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Azerbejdžanom, Austrijom, Portugalom, Kneževinom Monako.

Potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su dio unutrašnjeg pravnog poretku, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva.

2.1 OSTVARENJE SPOLJNOTRGOVINSKE ROBNE RAZMJENE I TRGOVSKI DEFICIT

Trgovinska razmjena u CG i trgovinski bilans koji obuhvata rezultate u 2019. i 2020. godini, kao i treći kvartal 2021. godine.

Tabela br. 17 - Pregled uvoz, izvoz, trgovinski bilans i trgovinska razmjena (mil. eura i %)

	I- IIIq 2019	2019	I- IIIq 2020	2020	I- IIIq 2021	Odnos Q I-III 2021/2019	Odnos Q I-III 2021/2019	Odnos Q I-III 2021/2020	Odnos Q I-III 2021/2020
Izvoz	300.5	415.5	254.6	365.9	302.1	-5.0	-1.6%	47.5	18.7%
Uvoz	1,949.4	2,600.8	1,564.7	2,103.7	1,828.1	-63.2	-3.3%	263.4	16.8%
Trgovinski bilans	-1,648.9	3,016.3	-1,310.2	-1,737.7	-1,526.0	58.2	-3.7%	-215.8	16.5%
Trgovinska razmjena	2,250.1	-2,185.3	1,819.3	2,469.6	2,130.1	-68.2	-3.1%	310.9	17.1%

Trgovinska razmjena, posmatrano u periodu januar – septembar 2019., 2020. i 2021. godine, u 2020. godini bila je pod uticajem pandemije COVID-19 i iznosila je 1.819,27 mil. eura, ali je u istom periodu 2021. godine zabilježen oporavak spoljne trgovine, kada je na približnom nivou kao u 2019. godini i iznosi 2.130,15 mil. eura.

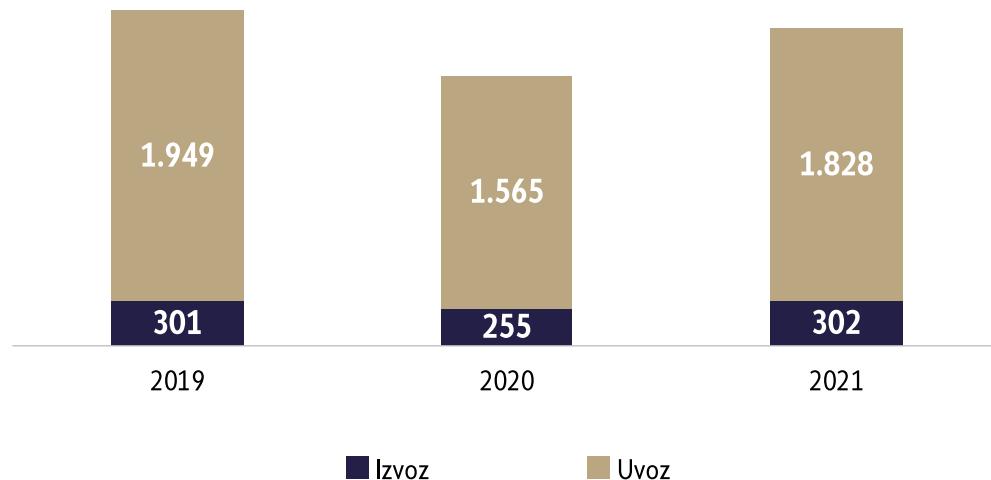
Grafik br. 29 - Trgovinski bilans i razmjena u 2019., 2020. i 2021. godini u periodu januar-septembar (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

U periodu januar – septembar 2021 godine, CG je ostvarila STR u iznosu od 2.130,15 mil. eura i ostvaren je rast spoljne trgovine u odnosu na isti period 2020. godine i to za 310,8 mil. eura ili 17,1%.

U periodu januar – septembar 2021 godine, CG je ostvarila spoljnotrgovinski deficit na nivou od 1.526,01 mil. eura i veći je za 215,8 mil eura ili 16,5% u odnosu na 2020. godinu.

Grafik br. 30 - Uvoz i izvoz u 2019, 2020. i 2021. godini u periodu januar – septembar (mil. eura)Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

Izvoz u CG u periodu januar – septembar 2021. godine utvrđen je na nivou od 302,07 mil. eura i veći je u odnosu na isti period 2020. godine za 47,5 mil. eura ili 18,6%.

Uvoz u CG za period januar – septembar 2021. godine utvrđen je na nivou od 1.828,08 mil. eura i veći je u odnosu na isti period 2020. godine za 263,4 mil. eura ili 16,8%.

2.2 SPOLJNOTRGOVINSKA ROBNA RAZMJENA

Trgovinska razmjena u CG, u prva tri kvartala, za period 2019 – 2021. godine na najvišem nivou je u trećem kvartalu 2021. godine, a najniža u prvom kvartalu 2021. godine. Trgovinski deficit je najviši u trećem kvartalu 2021. godine, dok je najniži u prvom kvartalu 2021. godine. Najznačajnije učešće izvoza u BDP-u ostvareno je u prvom kvartalu 2019. godine, a uvoza u BDP-u ostvareno je u drugom kvartalu 2019. godine.

Tabela br. 18 – spoljnotrgovinska robna razmjena; po kvartalima 2019, 2020. i 2021. godine (mil. eura i %)

Pregled uvoz izvoz, trgovinski bilans i trgovinska razmjena za:	I kvartal			II kvartal			III kvartal		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Izvoz	93.69	88.59	94.41	98.36	79.27	107.99	115.01	86.69	99.67
Uvoz	523.82	535.21	437.94	716.14	504.50	648.92	651.32	525.01	741.21
Trgovinski bilans	-430.13	-446.62	-343.53	-617.79	-425.23	-540.93	-536.32	-438.32	-641.55
Trgovinska razmjena	617.50	623.80	532.35	814.50	583.77	756.92	766.33	611.70	840.88
Pokrivenost izvoza uvozom (%) –eura	17.89%	16.55%	21.56%	13.73%	15.71%	16.64%	17.66%	16.51%	13.45%
Učešće izvoza u BDP	10.52%	7.63%	5.73%	10.73%	8.80%	8.92%	9.94%	9.90%	8.83%
Učešće uvoza u BDP	58.8%	46.1%	26.6%	78.2%	56.0%	53.6%	56.3%	60.0%	65.7%

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

U prvom kvartalu 2021. godine, trgovinska razmjena iznosila je 532,4 mil. eura i manja je za 91,4 mil eura ili 14,6% u odnosu na 2020. godinu. U odnosu na isti period za 2019. godinu, u 2021. godini STR je bila manja za 85,1 mil. eura ili 13,8%.

U prvom kvartalu 2021. godine, trgovinski deficit je iznosio 343,5 mil. eura i manji je za 103 mil. eura ili 23% u odnosu na 2020. godinu. U odnosu na isti period za 2019. godinu, u 2021. godini spoljnotrgovinski deficit je bio manji za 86,6 mil. eura ili 20,1 %.

Učešće izvoza u BDP-u najviše je u 2021. godini i iznosi 10,7% BDP-a, dok je u istom periodu uvoz utvrđen u iznosu od 50% BDP-a. U 2020. godini izvoz je utvrđen na nivou od 9,67%, dok je uvoz utvrđen na nivou od 58,4%. U 2019. godini izvoz je utvrđen na nivou od 10,5%, dok je uvoz utvrđen na nivou od 58,8%.

Trgovinska razmjena u CG, u drugom kvartalu, za period 2019 – 2021. godine na najvišem nivou je u 2019. godini, a najniža je u 2020. godini. Trgovinski deficit je najviši u 2019. godini, dok je najniži u 2020. godini. Najznačajnije učešće izvoza u BDP-u ostvareno je u prvom kvartalu 2021. godine, dok je najznačajnije učešće uvoza ostvareno u 2019. godini.

U drugom kvartalu 2021. godine trgovinska razmjena iznosila je 756,9 mil. eura i veća je za 173,1 mil. eura ili 29,6 % u odnosu na 2020. godinu. U odnosu isti period 2019. godine, u 2021. godini STR je bila manja za 57,5 mil. eura ili 7%.

U drugom kvartalu 2021. godine trgovinski deficit je iznosio 540,9 mil. eura i veći je za 115,0 mil. eura ili 27,2 % u odnosu na 2020. godinu. U odnosu na isti period za 2019. godinu, u 2021. godini spoljnotrgovinski deficit je bio manji za 76,8 mil. eura ili 12,4%

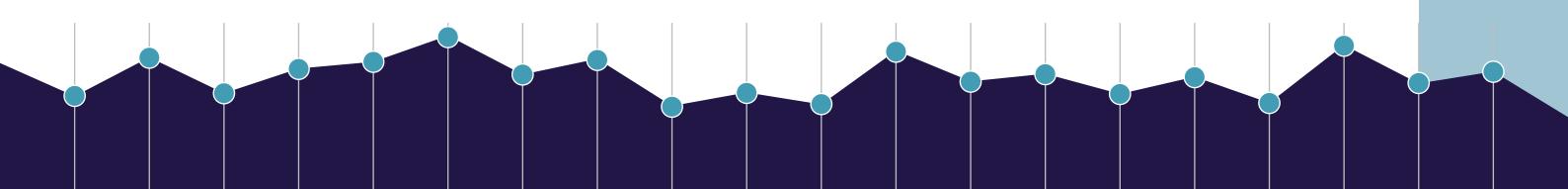
Učešće izvoza u BDP-u najviše je u 2021. godini i iznosi 9,6% BDP-a, dok je u istom periodu uvoz utvrđen u iznosu od 57,5 % BDP-a. U 2020 godini, izvoz je utvrđen na nivou od 8,7%, dok je uvoz utvrđen na nivou od 55,1%. U 2019. godini, izvoz je utvrđen na nivou od 8,5 %, dok je uvoz utvrđen na nivou od 61,7%.

Trgovinska razmjena u CG, u trećem kvartalu za period 2019 – 2021. godine, na najvišem nivou je u 2021. godini, a najniža je u 2020. godini. Trgovinski deficit je najviši u 2021. godini, dok je najniži u 2020. godini. Najznačajnije učešće izvoza i uvoza u BDP-u ostvareno je u trećem kvartalu 2019. godine.

U trećem kvartalu 2021. godine trgovinska razmjena iznosila je 840,8 mil. eura i veća je za 229,1 mil. eura ili 37,4% u odnosu na 2020. godinu. U odnosu na isti period 2019. godine, u 2021. godini STR je bila veća za 22,9 mil eura ili 2,8%.

U trećem kvartalu 2021. godine trgovinski deficit je iznosio 641,55 mil. eura i veći je za 203,2 mil. eura ili 46,3 % u odnosu na 2020. godinu. U odnosu na isti period 2019. godine, u 2021. godini spoljnotrgovinski deficit je bio veći za 40,4 mil. eura ili 6,7%.

U 2021. godini, učešće izvoza u BDP-u iznosi 6,3%, dok je u istom periodu uvoz utvrđen u iznosu od 46,8 % BDP-a. U 2020. godini izvoz je utvrđen na nivou od 7,2%, dok je uvoz utvrđen na nivou od 43,4 %. U 2019. godini izvoz je utvrđen na nivou od 6,6%, dok je uvoz utvrđen na nivou od 43,0 %.

Realizovana spoljnotrgovinska robna razmjena po standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji – SMTK: izvoz

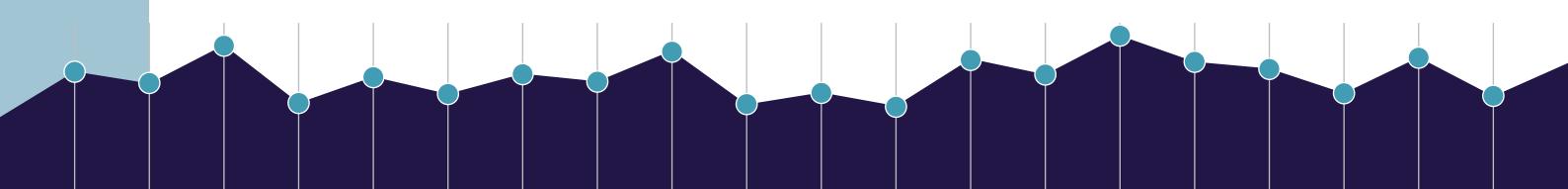
Izvoz u CG po SMTK, u periodu januar – septembar 2021. godine bilježi rast u odnosu na isti period 2020. godine, i to 47,5 mil eura ili 18,7%, dok u odnosu na isti period 2019. godine bilježi rast od 1,6 mil. eura ili 0,5%.

Tabela br. 19 – SMTK izvoz za I,II i III kvartal 2019 – 2021. i ukupno u 2019. i 2020. godini (mil. eura i %)

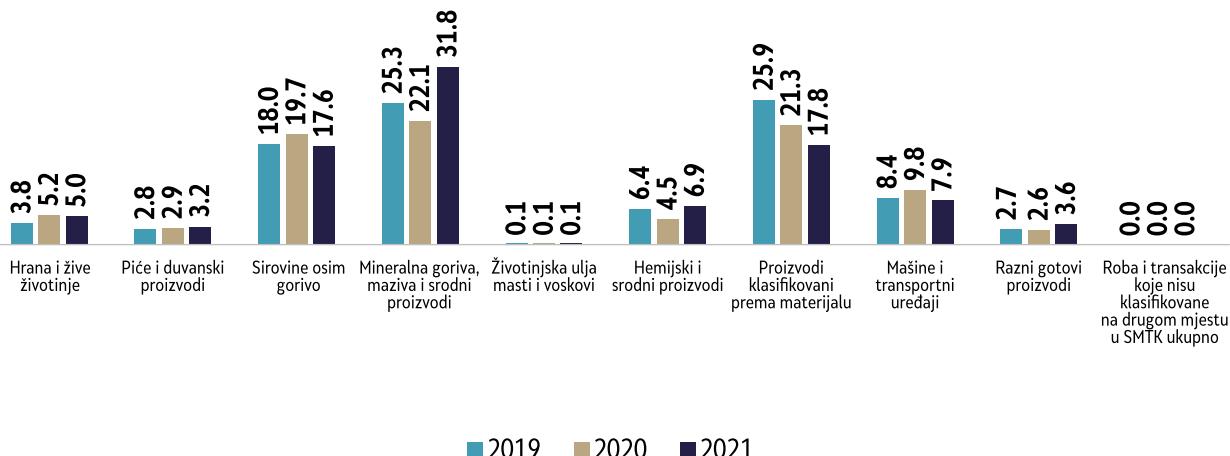
I-III q 2019	2019	I-III q 2020	2020	I-III q 2021	I-III q 2021-2019	I-III q 2021/2019	I-III q 2021-2020	I-III q 2021/2020	I-III Kb. 2021/2020
Hrana i žive životinje	17.1	25.4	19.7	28.6	22.9	5.8	33.9%	3.2	16.4%
Piće i duvan	12.1	23.3	10.5	19.1	14.5	2.4	20.0%	4.0	38.1%
Sirove materije, sem goriva	66.5	89.5	58.4	81.1	69.3	2.8	4.2%	10.9	18.6%
Mineralna goriva i maziva	67.9	90.3	37.3	59.7	61.5	-6.4	-9.4%	24.2	65.1%
Životinjska i biljna ulja i masti	0.5	0.7	0.4	0.5	0.6	0.1	23.6%	0.2	65.8%
Hemijski proizvodi	21.1	28.9	20.8	30.4	23.7	2.6	12.2%	2.9	13.8%
Proizvodi svrstani po materijalu	73.9	97.2	57.9	77.9	64.4	-9.4	-12.7%	6.6	11.4%
Mašine i transportni uredaji	26.9	40.5	25.4	37.6	32.4	5.5	20.5%	7.1	27.8%
Razni gotovi proizvodi	14.5	19.8	16.3	22.9	12.7	-1.8	-12.7%	-3.6	-22.3%
Proizvodi i transakcije, nigdje nepomenuti	0.0	0.0	8.0	8.0	0.0	0.0		-8.0	-100.0%
TOTAL	300.5	0.4	254.6	0.4	302.1	1.6	0.5%	47.5	18.7%

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

Izvoz u CG u periodu prvog kvartala 2019., 2020. i 2021. godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2021. godini i prema preliminarnim podacima je iznosio 94,4 mil. eura. Izvoz u prvom kvartalu 2021. godine veći je u odnosu na izvoz u prvom kvartalu 2020. godine za 5,8 mil. eura ili 6,6%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine veći za 0,7 mil. eura ili 0,8%.

Grafik br. 31 – izvoz po robnim sektorima; prvi kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

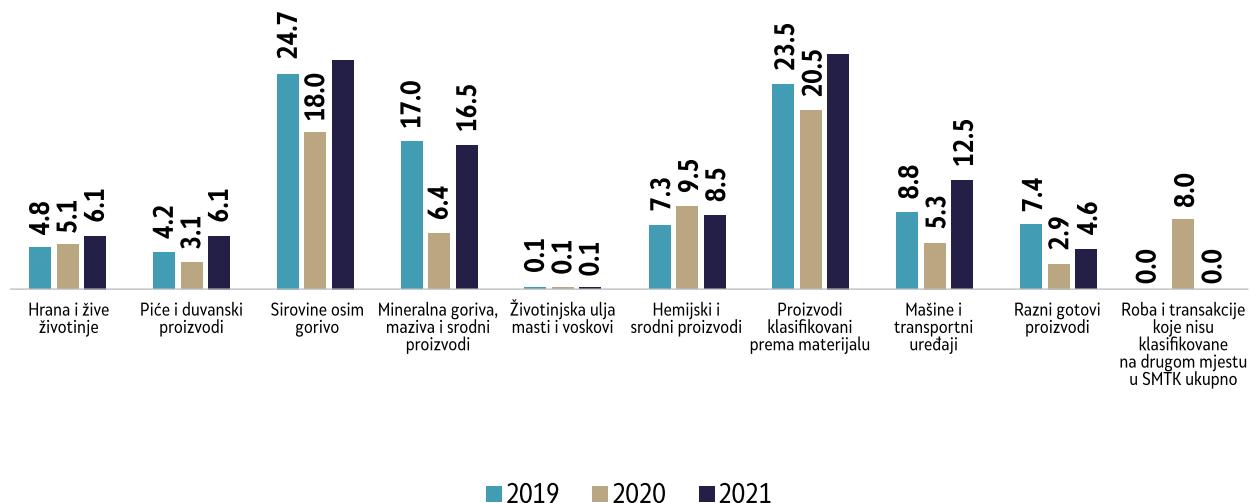
U strukturi robnih sektora, u prvom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi, kao i Sirovine osim gorivo.

Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi, u 2021. godini, imaju učešće u ukupnom izvozu 33,7%, u 2020. godini 25% i 2019. godini 27%. Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 31,8 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 9,68 mil. eura ili 43,6%. U odnosu na isti period 2019. godine, izvoz mineralnih goriva, maziva i srodnih proizvoda veći je za 6,5 mil. eura ili 25,8%.

Sirovine osim gorivo u 2021. godini imaju učešće u ukupnom izvozu 18,6%, u 2020. godini 22,3%, a u 2019. godini 19,2%. Sirovine osim gorivo, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 17,6 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu manji je za 2,1 mil. eura ili 11%. U odnosu na isti period 2019. godine izvoz ovih proizvoda manji je za 0,4 mil. eura ili 2,3%.

Izvoz u CG, u periodu drugog kvartala 2019., 2020. i 2021. godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2021. godini i prema preliminarnim podacima je iznosio 107,9 mil eura. Izvoz u drugom kvartalu 2021. godine veći je u odnosu na izvoz u drugom kvartalu 2020. godine za 28,7 mil. eura ili 36,23%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine veći za 9,63 mil. eura ili 9,8%.

Grafik br. 32– izvoz po robnim sektorima; drugi kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

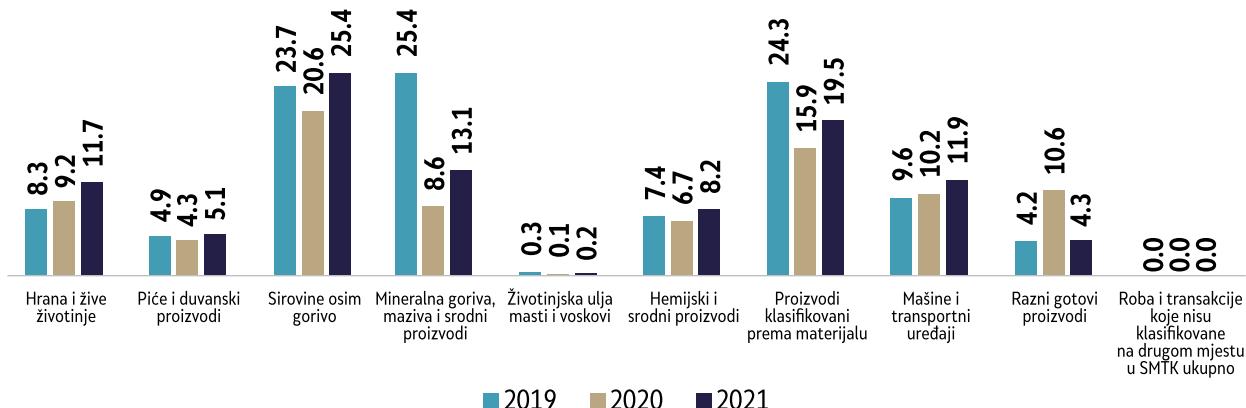
U strukturi robnih sektora, u prvom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Proizvodi klasifikovani prema materijalu i Sirovine osim gorivo.

Proizvodi klasifikovani prema materijalu u 2021. godini imaju učešće u ukupnom izvozu 25,05%, u 2020. godini 25,9% i 2019. godini 23,97%. Proizvodi klasifikovani prema materijalu, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 27,1 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći su za 6,5 mil eura ili 31,6%. U odnosu na isti period 2019. godine izvoz proizvoda klasifikovanih prema materijalu veći je za 3,48 mil eura ili 14,74%.

Sirovine osim gorivo u 2021. godini imaju učešće u ukupnom izvozu 24,3%, u 2020. godini 22,7 %, a u 2019. godini 25,2%. Sirovine osim gorivo, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 26,3 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 8,3 mil eura ili 45,8 %. U odnosu na isti period 2019. godine izvoz ovih proizvoda veći je za 1,51 mil eura ili 6,09%.

Izvoz u CG, u periodu trećeg kvartala 2019., 2020. i 2021. godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2019. godini, kada je iznosio 108,4 mil eura. Izvoz u trećem kvartalu 2021. godine veći je u odnosu na izvoz u drugom kvartalu 2020. godine za 12,9 mil. eura ili 14,9%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine manji za 8,7 mil eura ili 8,1%.

Grafik br. 33 – izvoz po robnim sektorima; treći kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

U strukturi robnih sektora, u prvom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Sirovine osim gorivo i Proizvodi klasifikovani prema materijalu.

Sirovine osim gorivo u 2021. godini imaju učešće u ukupnom izvozu 25,4 %, u 2020. godini 23,7 %, a u 2019. godini 21,8%. Sirovine osim gorivo, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 25,4 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 4,8 mil eura ili 23,2%. U odnosu na isti period 2019. godine izvoz ovih proizvoda veći je za 1,7 mil. eura ili 7,22%.

Proizvodi klasifikovani prema materijalu u 2021. godini imaju učešće u ukupnom izvozu 19,5%, u 2020. godini 18,44%, a u 2019. godini 22,47%. Proizvodi klasifikovani prema materijalu, čiji je izvoz u 2021. godini iznosio 19,5 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 3,5 mil. eura ili 21,96%. U odnosu na isti period 2019. godine izvoz proizvoda klasifikovanih prema materijalu manji je za 4,8 mil eura ili 19,9%.

Kada su u pitanju Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi, u trećem kvartalu 2019. godine, izvoz proizvoda iznosi 25,4 mil eura, dok se u istom periodu 2020. i 2021. godine bilježi pad na 8,6 mil. eura u 2020. i 13,1 mil. eura u 2021. godini.

Uvoz u CG po SMTK u periodu januar – septembar 2021. godine bilježi rast u odnosu na isti period u 2020. godini i to za 47,5 mil. eura ili 18,7%, dok u odnosu na isti period 2019. godine bilježi rast od 1,6 mil. eura ili 0,5%.

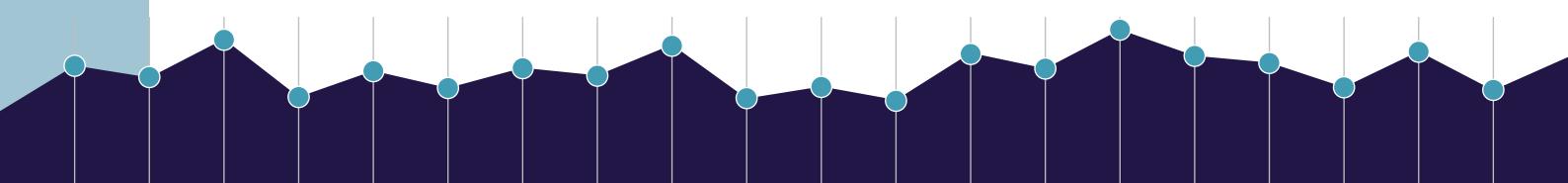
Realizovana spoljnotrgovinska robna razmjena po SMTK: uvoz

Uvoz u CG po SMTK, u periodu januar – septembar 2021. godine bilježi rast u odnosu na isti period 2020. godine i to za 264 mil. eura ili 16,9%, dok u odnosu na isti period 2019. godine bilježi pad od 121 mil. eura ili 6,2%.

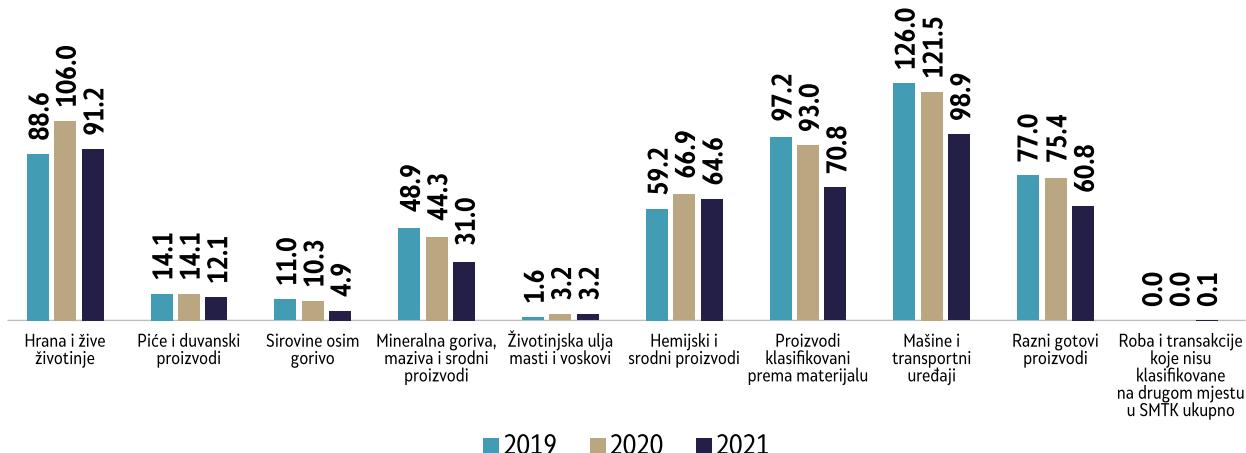
Tabela br. 20 – SMTK uvoz za I,II i III kvartal 2019 – 2021 i ukupno u 2019 i 2020. godini (mil. eura i %)

Uvoz	I-III q 2019	2019	I-III q 2020	2020	I-III q 2021	I-III q 2021-2019	I-III q 2021/2019	I-III q 2021-2020	I-III q 2021/2020
Hrana i žive životinje	357.0	474.4	292.0	395.1	352.5	-4	-1.2%	61	20.7%
Piće i duvan	65.3	81.8	45.7	60.0	70.0	5	7.2%	24	53.2%
Sirove materije, sem goriva	40.0	52.4	31.0	41.7	35.4	-5	-11.7%	4	14.2%
Mineralna goriva i maziva	219.7	284.1	125.9	165.2	205.5	-14	-6.5%	80	63.2%
Životinska i biljna ulja i masti	8.2	12.0	9.1	12.3	12.4	4	50.7%	3	36.8%
Hemijski proizvodi	203.9	274.8	200.6	271.6	240.7	37	18.0%	40	20.0%
Proizvodi svrstani po materijalu	346.2	471.1	277.4	371.5	292.6	-54	-15.5%	15	5.5%
Mašine i transportni uređaji	429.2	578.1	362.1	485.0	376.3	-53	-12.3%	14	3.9%
Razni gotovi proizvodi	280.0	372.0	216.2	297.3	242.6	-37	-13.3%	26	12.2%
Proizvodi i transakcije, nigdje nepomenuti	0.0	0.0	3.9	4.0	0.1	0	949.6%	-4	-97.9%
TOTAL	1,949.4	2.6	1,563.9	2.1	1,828.1	-121	-6.2%	264	16.9%

Uvoz u CG u periodu prvog kvartala 2019, 2020. i 2021 godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2020. godini i iznosio je 535,21 mil. eura. Uvoz u prvom kvartalu 2021. godine manji je u odnosu na uvoz u prvom kvartalu 2020. godine za 97,2 mil. eura ili 18,2%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine manji za 85,8 mil. eura ili 16,4%.

Grafik br. 34 – uvoz po robnim sektorima; prvi kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

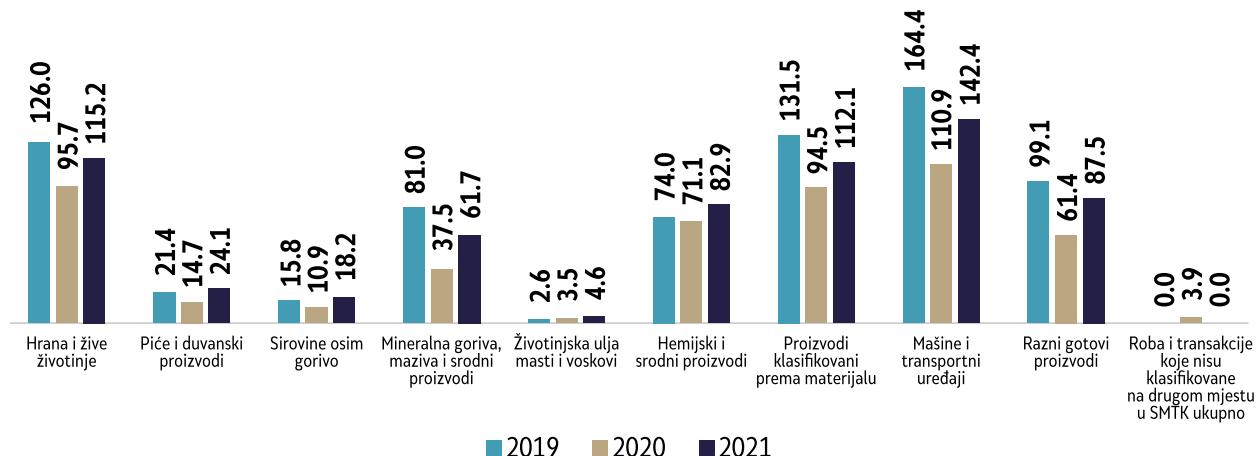
U strukturi uvoza robnih sektora u prvom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Mašine i transportni uređaji kao i Hrana i žive životinje.

Mašine i transportni uređaji u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 22,5%, u 2020. godini 22,7%, a u 2019. godini 24,0%. Mašine i transportni uređaji, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 98,9 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu manji je za 22,6 mil. eura ili 18,6%. U odnosu na isti period 2019. godine, uvoz mašina i transportnih uređaja manji je za 27,1 mil. eura ili 21,5%.

Hrana i žive životinje u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 20,8 %, u 2020. godini 19,8 %, a u 2019. godini 16,9%. Hrana i žive životinje, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 91,2 mil. eura i u odnosu na 2020. godinu manji je 14,7 mil eura ili 13,9 %. U odnosu na isti period 2019. godine, uvoz ovih proizvoda veći je za 2,6 mil eura ili 2,9%.

Uvoz u CG, u periodu drugog kvartala 2019., 2020. i 2021. godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2019. godini i iznosio je 716,1 mil eura. Uvoz u drugom kvartalu 2021. godine veći je u odnosu na uvoz u drugom kvartalu 2020. godine za 144,4 mil. eura ili 28,6 % dok je u odnosu na isti period 2019. godine manji za 67,2 mil eura ili 9,4%.

Grafik br. 35 – uvoz po robnim sektorima; drugi kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

U strukturi uvoza robnih sektora, u drugom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Mašine i transportni uređaji, Hrana i žive životinje, kao i Proizvodi klasifikovani prema materijalu.

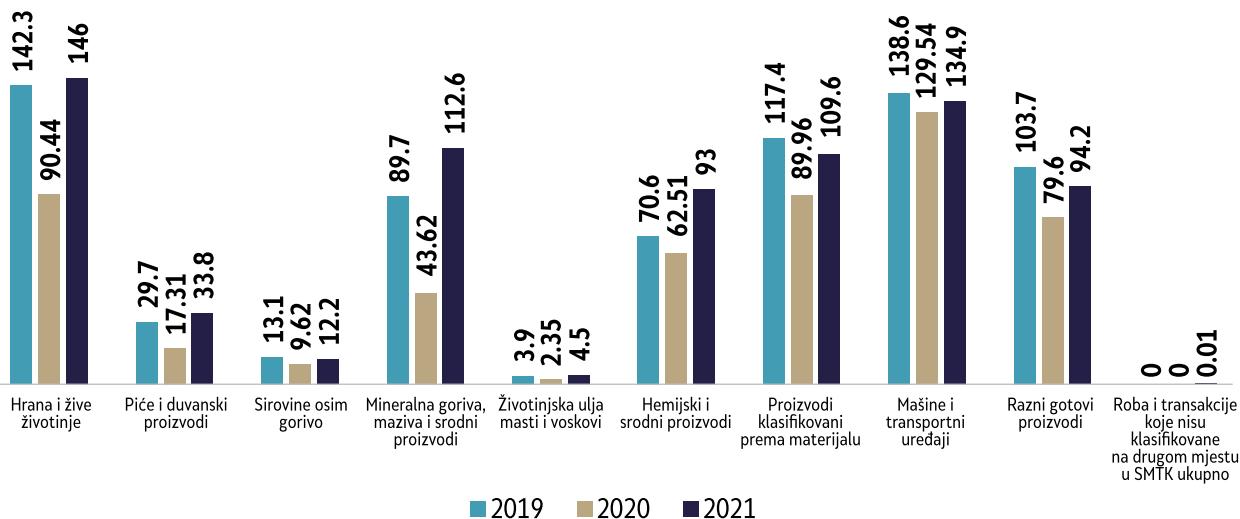
Mašine i transportni uređaji, u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 21,9%, u 2020. godini 21,9% i u 2019. godini 22,9%. Mašine i transportni uređaji, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 142,4 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 31,4 mil. eura ili 28,3 %. U odnosu na isti period 2019. godine uvoz mašina i transportnih uređaja manji je za 22,0 mil. eura ili 13,4%.

Hrana i žive životinje u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 17,7%, u 2020. godini 18,9 % i u 2019. godini 17,6%. Hrana i žive životinje čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 115,2 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 19,45 mil. eura ili 20,32%. U odnosu na isti period 2019. godine uvoz ovih proizvoda manji je za 10,1 mil eura ili 8,6%.

Proizvodi klasifikovani prema materijalu u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 17,2%, u 2020. godini 18,7% i 2019. godini 18,3%. Proizvodi klasifikovani prema materijalu, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 112,1 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 17,5 mil. eura ili 18,5%. U odnosu na isti period 2019. godine uvoz proizvoda klasifikovanih prema materijalu manji je za 19,4 mil. eura ili 14,8%.

Uvoz u CG u periodu trećeg kvartala 2019., 2020. i 2021. godine, u najvećem iznosu ostvaren je u 2021. godini i iznosio je 741,2 mil eura. Uvoz u trećem kvartalu 2021. godine veći je u odnosu na uvoz u drugom kvartalu 2020. godine za 216,2 mil. eura ili 41,2 %, dok je u odnosu na isti period 2019. godine veći za 31,7 mil. eura ili 4,4%.

Grafik br. 36 – uvoz po robnim sektorima; treći kvartal 2019., 2020. i 2021. godine (mil. eura)

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

U strukturi uvoza robnih sektora u drugom kvartalu 2019., 2020. i 2021. godine, najznačajniji udio imaju Hrana i žive životinje, kao i Mašine i transportni uređaji.

Hrana i žive životinje u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 19,7%, u 2020. godini 17,2 % i 2019. godini 20,0%. Hrana i žive životinje, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 146 mil eura, u odnosu na 2020. godinu veći je za 55,6 mil. eura ili 61,5%. U odnosu na isti period 2019. godine uvoz ovih proizvoda veći je za 3,73 mil. eura ili 2,6%.

Mašine i transportni uređaji u 2021. godini imaju učešće u ukupnom uvozu 18,2%, u 2020. godini 24,6% i 2019. godini 19,5%. Mašine i transportni uređaji, čiji je uvoz u 2021. godini iznosio 134,9 mil. eura, u odnosu na 2020. godinu veći je 5,4 mil. eura ili 4,2%. U odnosu na isti period 2019. godine uvoz mašina i transportnih uređaja manji je za 3,6 mil. eura ili 2,6%.

2.3 NAJVECI TRGOVINSKI PARTNERI ZA UVOD, IZVOZ I UČEŠĆE U TRGOVINSKIM BILANSIMA

U analizi o trgovinskoj razmjeni korišćeni su podaci najvećih trgovinskih partnera za 2019. i 2020. godinu, kao i zbirno za tri kvartala 2019 – 2021. godine.

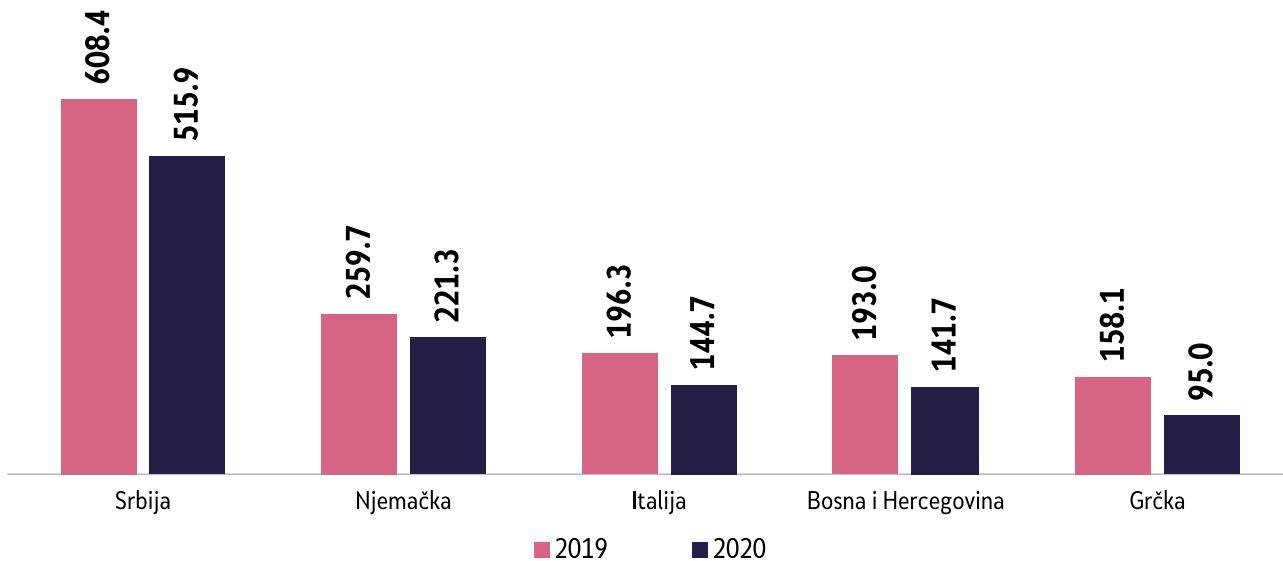
Tabela br. 21 – Najveći trgovinski partneri CG u 2019 i 2020. godini (mil. eura)

TRGOVINSKI PARTNERI	Trgo-vinska razmjena 2019	Trgo-vinska razmjena 2020	Uvoz 2019	Uvoz 2020	Izvoz 2019	Izvoz 2020	Trgovinski bilans 2019	Trgovinski bilans 2020
Srbija	608.4	515.9	500.4	414.9	107.9	101.0	-392.5	-313.9
Njemačka	259.7	221.3	244.2	204.0	15.5	17.3	-228.7	-186.8
Italija	196.3	144.7	185.0	134.6	11.3	10.2	-173.7	-124.4
Bosna i Hercegovina	193.0	141.7	163.2	119.4	29.8	22.4	-133.4	-97.0
Grčka	158.1	95.0	156.1	90.7	2.1	4.3	-154.0	-86.3
Hrvatska	153.7	117.9	150.6	115.0	3.1	3.0	-147.6	-112.0
Slovenija	80.2	76.6	54.7	40.8	25.4	35.8	-29.3	-4.9
Mađarska	69.1	44.4	24.1	21.9	45.0	22.5	20.8	0.6
Poljska	63.5	50.0	49.7	37.9	13.8	12.1	-36.0	-25.8
Češka	60.9	35.3	41.3	23.8	19.7	11.5	-21.6	-12.3
Francuska	60.7	44.8	59.2	44.2	1.4	0.6	-57.8	-43.6
Albanija	55.9	52.7	42.6	39.7	13.3	13.0	-29.3	-26.8
Austrija	50.2	51.7	47.1	41.1	3.1	10.6	-44.0	-30.4
Španija	49.4	44.6	48.2	43.7	1.2	0.9	-47.1	-42.7
Holandija	45.1	41.8	42.8	39.7	2.4	2.2	-40.4	-37.5
Ujedinjeno Kraljevstvo	37.4	22.8	31.0	19.4	6.4	3.3	-24.6	-16.1
Sjeverna Makedonija	36.0	30.8	30.6	25.7	5.4	5.1	-25.2	-20.6
Rumunija	35.0	22.7	34.4	21.6	0.6	1.2	-33.8	-20.4
Kosovo	34.9	30.1	5.5	6.7	29.4	23.4	23.9	16.7
Švedska	18.8	15.2	15.7	12.9	3.1	2.4	-12.5	-10.5

Izvor: Uprava za statistiku CG Monstat

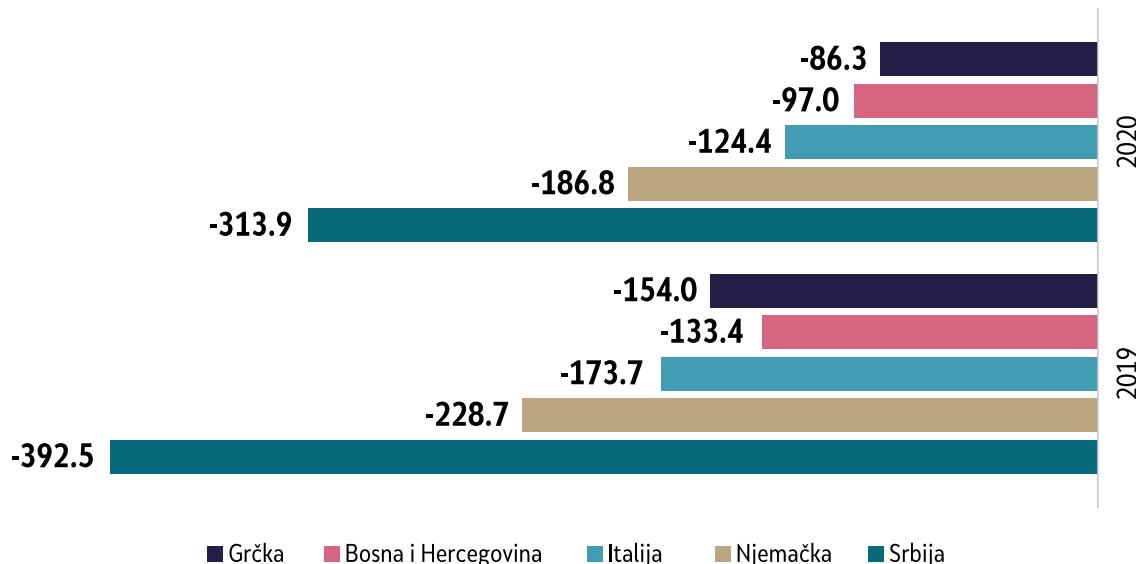
CG ima najznačajniju trgovinsku razmjenu u 2019. i 2020. godini sa Srbijom, kada se evidentira pad u 2020. godini u odnosu na 2021. godinu, za 92,5 mil. eura ili 15,2%, kao rezultat pada uvoza za 17,1%, kao i pada izvoza za 6,4%. Trgovinski deficit sa Srbijom, u 2020. godini niži je u odnosu na 2019. godinu za 78,7 mil.eura.

Grafik br. 37 –trgovinska razmjena pet najvećih trgovinskih partnera za 2019., 2020. (mil. eura)

Druga zemlja po redosljedu sa kojom CG ostvaruje najznačajniji nivo STR je Njemačka i u 2020. godini trgovinska razmjena je niža za 38,3 mil. eura ili 14,7%, što je rezultat pada uvoza za oko 40 mil. eura ili 16,4%. CG je prilikom trgovinske razmjene sa Njemačkom ostvarila deficit u visini od 228,7 mil. eura u 2019. godini i 186,8 mil. eura u 2020. godini.

Grafik br. 38 –Trgovinski partneri sa najvećim trgovinskim deficitom 2019. i 2020. (mil. eura)

U periodu 2019. i 2020. godine značajan iznos trgovinske razmjene CG ostvaruje sa Italijom, Bosnom i Hercegovinom i Grčkom, ali i sa ovim zemljama, kao i sa Srbijom i Njemačkom ostvaruje negativan trgovinski bilans. Obim STR sa navedenim zemljama je u 2020. godini u padu za oko 51 mil. eura, sa Italijom i Bosnom i Hercegovinom, dok je sa Grčkom ostvaren pad za oko 63 mil. eura.

Tabela br. 22 –Najveći trgovinski partneri CG januar – septembar 2019, 2020. i 2021 (mil. eura)

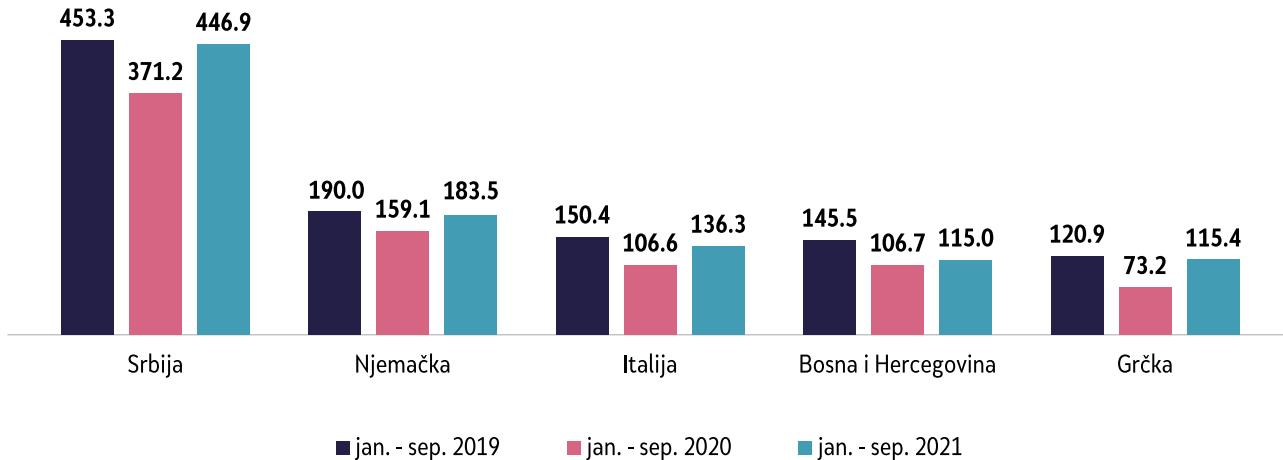
TRGOVINSKI PARTNERI	Trgovinska razmjena			Uvoz			Izvoz			Bilans		
	Jan - Sep 2019	Jan - Sep 2020	Jan - Sep 2021	Jan - Sep 2019	Jan - Sep 2020	Jan - Sep 2021	Jan - Sep 2019	Jan - Sep 2020	Jan - Sep 2021	Jan-Sp 2019	Jan - Sep 2020	Jan - Sep 2021
Srbija	453.3	371.2	446.9	381.2	305.9	368.9	72.1	65.3	78.0	-309.1	-240.6	-291.0
Njemačka	190.0	159.1	183.5	177.7	147.1	168.4	12.3	12.1	15.1	-165.3	-135.0	-153.3
Italija	150.4	106.6	136.3	141.7	99.9	115.2	8.8	6.7	21.0	-132.9	-93.2	-94.2
Bosna i Hercegovina	145.5	106.7	115.0	122.6	92.0	91.7	22.9	14.6	23.3	-99.6	-77.4	-68.3
Grčka	120.9	73.2	115.4	119.7	70.7	107.0	1.2	2.5	8.4	-118.5	-68.3	-98.6
Hrvatska	114.9	87.4	102.9	112.8	85.4	100.1	2.1	2.0	2.8	-110.7	-83.4	-97.3
Slovenija	58.7	55.6	53.5	40.8	30.8	36.5	17.9	24.8	17.0	-22.9	-6.1	-19.5
Mađarska	52.5	35.1	23.4	17.7	16.7	17.1	34.8	18.5	6.3	17.2	1.8	-10.7
Poljska	47.9	36.5	42.6	37.3	27.7	31.7	10.6	8.8	10.9	-26.7	-18.9	-20.8

Izvor: [Uprava za statistiku CG Monstat](#)

CG u 2021. godini, u periodu januar – septembar, ostvarila je najveći obim trgovinske razmjene sa Srbijom i to u iznosu od 446,9 mil. eura, sa učešćem u ukupnoj trgovinskoj razmjeni od 21%. Trgovinska razmjena sa Srbijom, u prva tri kvartala 2021. godine je na približnom nivou u odnosu na 2019. godinu, dok je u odnosu na 2020. godinu veća za 75,6 mil. eura ili 20,3%.

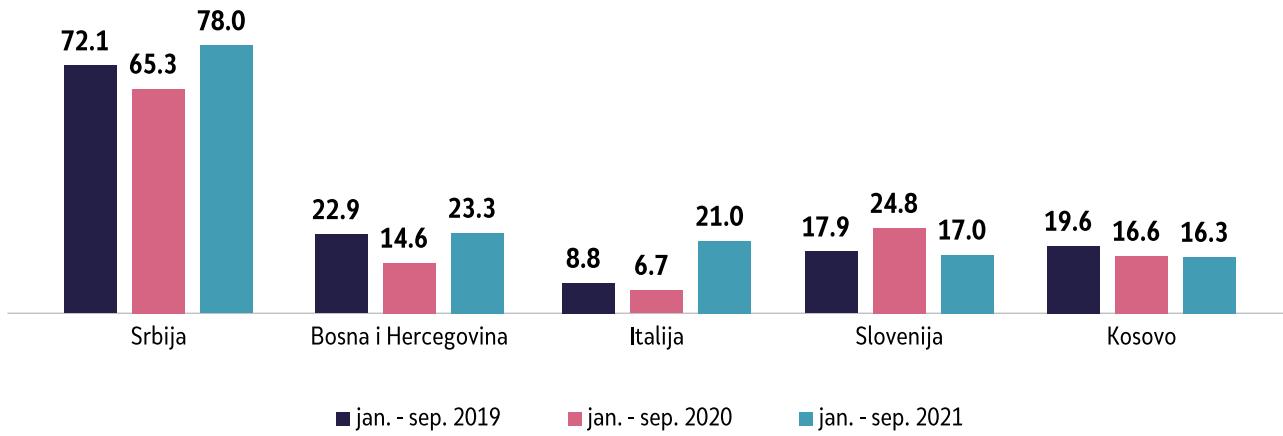
Druga zemlja po redosljedu koja ima najznačajniji obim trgovinske razmjene u 2021. godini je Njemačka i to u iznosu od 183,5 mil. eura, sa učešćem u ukupnoj trgovinskoj razmjeni od 8,6%. Trgovinska razmjena sa Njemačkom, u prva tri kvartala 2021. godine je niža za oko 6,5 mil eura ili 3,3 % u odnosu na 2019. godinu, dok je u odnosu na 2020 godinu veća za 24,4 mil. eura ili 15,3%.

Grafik br. 39– Najveći partneri CG u trgovinskoj razmjeni januar-septembar 2019., 2020. i 2021. (mil. eura)

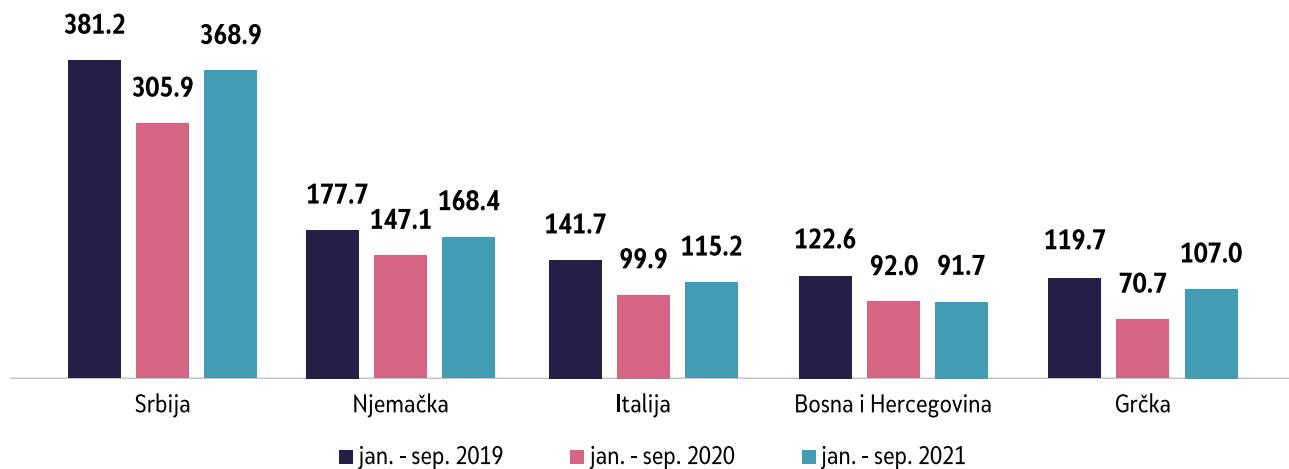
Ostale zemlje sa značajnim učešćem u trgovinskoj razmjeni u 2021. godini su Italija, Grčka, Bosna i Hercegovina. U 2020. godini primjetan je značajan pad trgovinske razmjene sa svim spolnotrgovinskim partnerima, što je uzrokovano posljedicama pandemije COVID-19. STR sa Italijom u prva tri kvartala 2021. godine manja je u odnosu na isti period 2019. godine za 14.14 mil eura ili 9.4%, dok je STR sa Bosnom i Hercegovinom u istom periodu manja za 30.5 mil eura ili 20%.

Grafik br. 40– Najveći partneri CG u izvozu januar-septembar 2019., 2020. i 2021. (mil. eura)

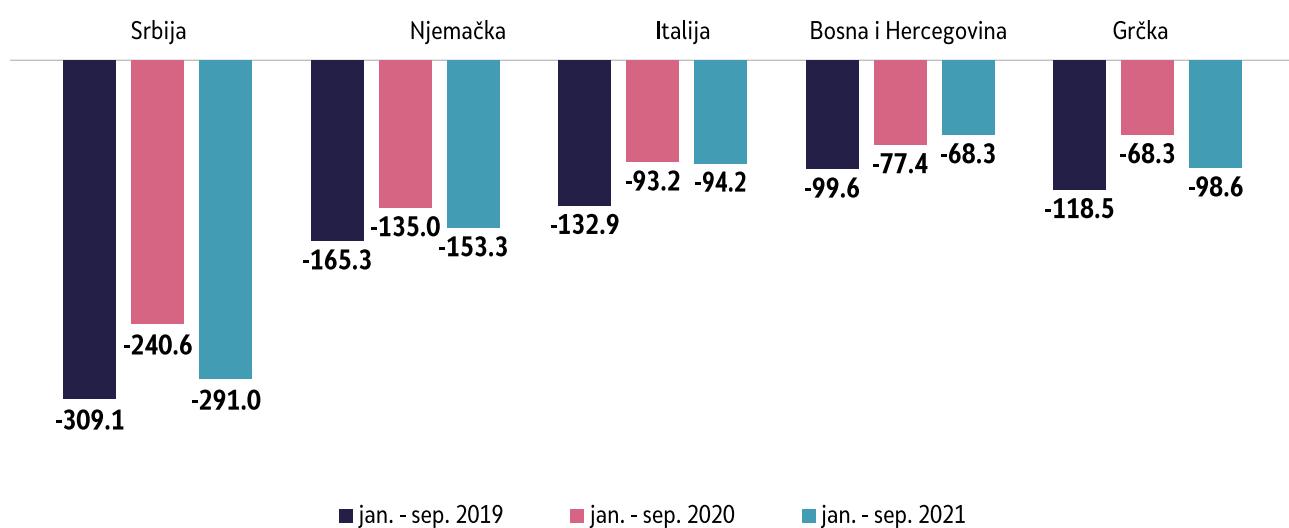
Najznačajniji trgovinski partneri CG, kada je u pitanju izvoz u periodu januar – septembar 2019., 2020. i 2021. godine su Srbija, Bosna i Hercegovina i Slovenija.

Srbija ima najznačajniji udio u ukupnom izvozu i to na nivou od 24%. U 2021. godini, u periodu januar – septembar, CG ostvarila je izvoz proizvoda u Srbiju u visini od 78 mil. eura, što predstavlja 12,6 mil. eura ili 19,3% više u odnosu na isti period 2020. godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine izvoz uvećan za 5,9 mil eura ili 8,1%.

Grafik br. 41– Najveći partneri CG u uvozu januar-septembar 2019., 2020. i 2021. (mil. eura)

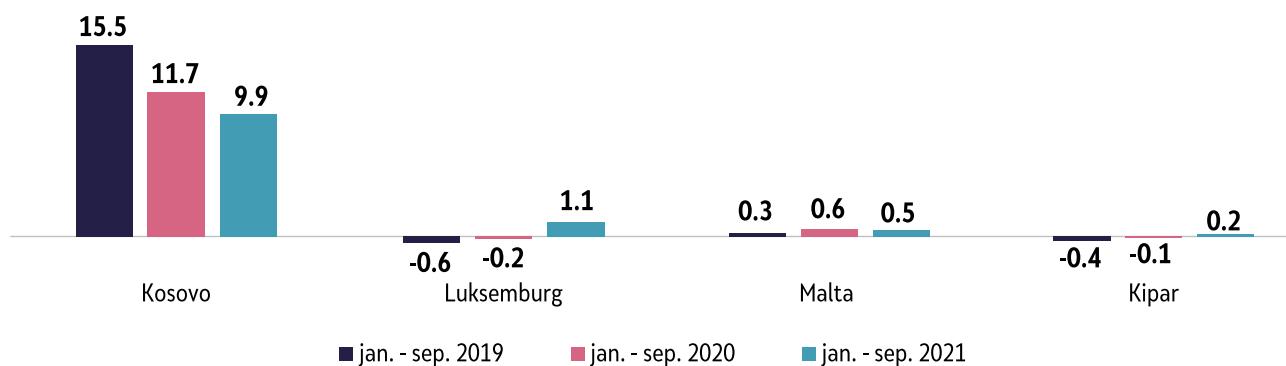
Najznačajniji trgovinski partneri CG, kada je u pitanju uvoz, u periodu januar – septembar 2019., 2020. i 2021. godine su Srbija, Njemačka i Italija.

Srbija ima najznačajniji udio u ukupnom uvozu i to na nivou od 19,6%. U 2021. godini, u periodu januar – septembar, u Crnu Goru ostvaren je uvoz proizvoda iz Srbije u visini od 368,9 mil eura, što predstavlja 63 mil. eura ili 20,6% više u odnosu na isti period 2020. godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine uvoz umanjen za 12,3 mil. eura ili 3%.

Grafik br. 42– Partneri CG sa kojima ostvaruje trgovinski deficit januar-septembar 2019., 2020. i 2021. (mil. eura)

Kada je u pitanju trgovinski deficit u 2021. godini (januar - septembar) najznačajniji iznos ostvaren je prilikom spoljne trgovine sa Srbijom i to 291 mil. eura. U poređenju sa 2020. godinom, trgovinski deficit je 2021. godine veći za 50,4 mil. eura ili 20,9%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine manji za 18,2 mil. eura ili 5,9%. Slijedi Njemačka sa kojom je u 2021. godini (januar – septembar) ostvaren trgovinski deficit u iznosu od 153,3 mil. eura i u poređenju sa 2020. godinom, trgovinski deficit je 2021. godine veći za 18,3 mil. eura ili 13,6%, dok je u odnosu na isti period 2019. godine, manji za 12 mil. eura ili 7,3%. Ostale zemlje sa kojima CG ostvaruje značajan trgovinski deficit su Grčka, Hrvatska, Italij, Bosna i Hercegovina, Španija i Francuska, Holandija i Austrija.

Grafik br. 43– Partneri CG sa kojima ostvaruje trgovinci suficit januar- septembar 2019, 2020 i 2021. (mil. eura)

Kada je u pitanju trgovinski suficit u 2021. godini (januar - septembar) najznačajniji iznos u 2021. godini ostvaren je prilikom spoljne trgovine sa Kosovom, i to u iznosu od 9,9 mil. eura i manji je za 1,8 mil eura ili 15,6% u odnosu na 2020. godinu i 5,6 mil eura ili 36,3% u odnosu na 2019. godinu.

ZAKLJUČNA SAGLEDAVANJA

UCG, u prva tri kvartala 2021. godine, ukupan priliv SDI viši je u odnosu na prva tri kvartala 2019. godine, odnosno u odnosu na period prije pandemije. Neto SDI, odnosno razlika između ukupnog priliva SDI i odliva SDI, u periodu januar-septembar 2019-2021. godine, bilježila je porast tokom cijelog izvještajnog perioda. Najveći ukupan priliv SDI, kao i iznos neto SDI zabilježen je u trećem kvartalu 2021. godine. Najveći ukupan priliv SDI tokom izvještajnog perioda dolazi iz Ruske Federacije.

Prema projekcijama MF i socijalnog staranja, neto SDI, u 2021. godini činiće 10,4% BDP-a, dok je u 2020. i 2019. godini činio 11,1% BDP-a, odnosno 7,0% BDP-a respektivno.³⁵

Spoljnotrgovinska robna razmjena je u periodu januar – septembar 2019 – 2021 godine, u 2020. godini bila pod uticajem pandemije COVID – 19. U istom periodu 2021. godine, primjetan je oporavak spoljne trgovine, kako u izvozu roba i usluga, tako i u uvozu. Imajući u vidu navedeno, ostvaren je oporavak STR sa 1.819,2 mil eura u 2020. godini na 2.130,15 mil eura u 2021. godini (januar - septembar). Izvoz roba je u odnosu na izvještajni period u 2021. godini na najvišem nivou, a najveći udio u izvozu imaju proizvodi klasifikovani prema materijalu, sirovine sem gorivo, kao i mineralna goriva, maziva i srodnji proizvodi. Kada je u pitanju uvoz u prva tri kvartala 2019 – 2021. godine, najveći iznos ostvaren je u sektoru roba kao što su: hrana i žive životinje i mašine i transportni uređaji. Spoljnotrgovinski deficit u prva tri kvartala, u 2021. godini iznosi 1.526,01 mil. eura i bilježi rast u odnosu na 2020. godini, dok je u odnosu na isti period 2019. godine manji za oko 80 mil. eura. Najznačajniji spoljnotrgovinski partneri CG u uvozu su Srbija, Njemačka, Italija, Grčka i Bosna i Hercegovina, a u izvozu su Srbija, Mađarska, Bosna i Hercegovina, Italija, Slovenija i Kosovo.

Imajući u vidu da su makroekonomski parametri u CG od 2015. do 2022. godine bili pod uticajem infrastrukturnih projekata, realizacija navedenih projekata imala je uticaj na povećanje spoljnotrgovinskog deficitra, prevashodno zbog rasta uvoza robe, posebno mašina, opreme i materijala za izgradnju autoputa. Nakon završetka projekta izgradnje prioritetne dionice autoputa, očekuje se smanjenje neto uticaja na uvoz robe sa 12,7% u 2020. na 6,1% u 2021. i 5,9% 2022. godini.³⁶

³⁵ Osnovni scenario, Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2021-2023. godina, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja <https://www.gov.me/dokumenta/c7751cbd-3be1-48c4-9332-c215bacdd551>

³⁶ Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2021-2023. godina, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja <https://www.gov.me/dokumenta/c7751cbd-3be1-48c4-9332-c215bacdd551>

